

Nr 270.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond; given Stockholms slott den 24 april 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 april 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och, såvitt angår fråga om reglering av vissa markfrågor vid ridskolan i Strömsholm och hingstdepån därstädes, jämväl med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, vissa frågor rörande kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond samt anför därvid följande:

Vid anmälan i statsverkspropositionen (kapitalbudgeten, bilaga 2) av de under försvarsdepartementets handläggning hörande ärendena angående anslag

Bihang till riksdagens protokoll 1942. 1 saml. Nr 270.

885 42

å kapitalbudgeten framhöll jag, att åtskilliga av myndigheterna framställda äskanden av kapitalinvesteringsanslag syntes böra bedömas först i samband med ställningstagandet till den under utarbetande varande planen rörande den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter under den närmaste femårsperioden. Endast sådana äskanden borde därför i statsverkspropositionen föreläggas riksdagen för prövning, som funnits kunna behandlas utan avvaktan å nämnda utredning. Jag framhöll i anslutning härtill, att det syntes vara att förvänta, att försvarsutredningens plan komme att innefatta jämväl vissa förslag till anslagsäskanden, som icke av de militära myndigheterna upptagits för budgetåret 1942/43 och att det med hänsyn härtill låge i sakens natur att det icke gärna vore möjligt att med någon större grad av säkerhet uppskatta behovet av kapitalinvestering under de olika delfonderna av försvarsväsendets fastighetsfond. För att redan vid statsverkspropositionens framläggande erhålla en möjligast riktig bild av anspråken på medelsanvisning för budgetåret 1942/43 syntes det mig emellertid lämpligt att för envar av de olika delfonderna beräkna det belopp som — utöver de anslag, som i statsverkspropositionen slutligt äskades eller beräknades för vissa angivna ändamål — kunde tänkas motsvara det för nämnda budgetår väntade kapitalinvesteringsbehovet. Jag fann mig i sådant hänseende böra föreslå, att tre särskilda anslag beräknades å riksstatsförslaget, nämligen för arméförvaltningens delfond 31,000,000 kronor, för marinförvaltningens delfond 7,500,000 kronor och för flygförvaltningens delfond 50,000,000 kronor.

Sedan 1941 års försvarsutredning avgivit betänkande med förslag till plan för organisationsarbetet inom försvarsväsendet och Kungl. Maj:t på grundval av utredningens resultat i proposition den 27 mars 1942, nr 210 — i det följande benämnd försvarspropositionen — förelagt riksdagen förslag till försvarsväsendets utbyggnad under den närmaste femårsperioden, har underlag erhållits för bedömande av föreliggande framställningar rörande medelsäskanden till byggnadsföretag. Jag anhåller därför att nu få upptaga dessa anslagsfrågor till behandling.

Allmänna synpunkter.

1.

Försvarsutredningen har, såsom framgår av min redogörelse i försvarspropositionen, framlagt ett omfattande byggnadsprogram, närmast avseende de åtgärder som böra genomföras under femårsperioden 1942/47 i anslutning till den av utredningen föreslagna utbyggnaden av försvarsväsendet. Jag erinrade emellertid vid anmälan av nämnda proposition bland annat, att åtskilliga kostnader för byggnadsändamål för försvarsväsendets räkning kunde beräknas bli nödvändiga under perioden, som icke direkt hänförde sig till utbyggnaden, och att det ej syntes bli möjligt, att, därest försvarsutredningens förslag till byggnadsåtgärder skulle bringas till genomförande under femårsperioden, hålla samtliga kostnader för försvarsväsendets byggnads-

verksamhet inom den av utredningen angivna kostnadsramen. Med hänsyn härtill fann jag mig böra räkna med att vissa av utredningen föreslagna, i propositionen närmare angivna byggnadsföretag kunde böra förskjutas till tid efter femårsperiodens slut för att utrymme skulle beredas för åtminstone en del av de byggnadsföretag, till vilka utredningen icke tagit hänsyn. Emellertid torde, yttrade jag, de byggnadsåtgärder, som låge vid sidan av försvarsutredningens förslag, komma att erfordra medelstilldelning till belopp, som överstege vad sålunda under perioden inbesparades. Under framhållande av angelägenheten av att redan i samband med försvarspropositionens framläggande överslagsvis komma fram till det medelsbehov, som kunde erfordras för byggnadsverksamheten i dess helhet under perioden, fann jag mig därför böra i femårsperiodens kostnadsram räkna med vissa ytterligare medel för byggnadsföretag, som icke omedelbart betingades av den nya försvarsplanen. Jag framhöll vidare, att det uppenbarligen icke vore möjligt att vid försvarspropositionens framläggande ingå på en detaljgranskning av försvarsutredningens byggnadsprogram vare sig ur behovs- eller ur kostnadssynpunkt. Jag förutsatte, att dessa frågor skulle komma under bedömande från fall till fall i samband med framläggandet av medelsäskandena för de olika ändamålen och att det därvid kunde bli lämpligt att beakta vissa vid remissbehandlingen av utredningens förslag framkomna synpunkter rörande byggnadsverksamhetens närmare utformning. Det syntes emellertid möjligt att i stort sett lägga det av försvarsutredningen framlagda byggnadsprogrammet för försvarsorganisationens utbyggnad till grund för en uppskattning av de med denna utbyggnad förenade kostnaderna.

Av försvarspropositionen framgår, att medelsbehovet under femårsperioden för byggnadsarbeten för arméns räkning uppskattats till 140 miljoner kronor, av vilket belopp 50 miljoner kronor beräknats belöpa på vid sidan av försvarsutredningens förslag liggande byggnadsföretag. Motsvarande belopp för marinens del äro 48 miljoner kronor respektive 8 miljoner kronor och för flygvapnets del 145 miljoner kronor respektive 9 miljoner kronor. Härvid har hänsyn icke tagits vare sig till de anslag, som i form av slutliga äskanden upptagits i årets statsverksproposition, eller för arméns del till kostnader, som belöpa på Stockholms garnisons utflyttning till Järvafältet.

Det bör understrykas, att ifrågakvarande kostnadsberäkningar icke innebära ett ställningstagande i detalj till de särskilda av försvarsutredningen framlagda förslagen till byggnadsarbeten eller ett fastslående av att byggnadsarbeten i övrigt skola utföras i den omfattning, varmed vid kostnadsramens avgränsning räknats. De särskilda byggnadsföretagen skola, såsom av det sagda framgår, bedömas successivt allteftersom de finnas böra komma till utförande. Särskild uppmärksamhet bör härvid ägnas åt de byggnadsföretag, som icke direkt betingas av den nya försvarsorganisationen. Överhuvudtaget måste, såsom redan i försvarspropositionen framhållits, det vara ett önskemål att byggnadskostnaderna såvitt möjligt reduceras och att följaktligen den kostnadsram, som i försvarspropositionen avmätts för byggnadsarbeten, i görligaste mån nedbringas.

2.

Såsom av försvarspropositionen inhämtas, har 1942 års försvarsberedning utgått från att endast de ur militär synpunkt mest angelägna företagen skola utföras under femårsperioden. Beredningen har även funnit skäl tala för att byggnadsarbetena fördelas över längre tid än av försvarsutredningen avsetts. Det förefölle vidare, yttrar beredningen, som om genom tillbyggnader och moderniseringar vissa hittillsvarande kasernetablissemang kunde tagas i anspråk. Även provisoriska anordningar syntes böra komma i fråga i den omfattning så vore möjligt. Sålunda borde övervägas, om icke logementsbyggnader, vilka vid kostnadsberäkningarnas uppgörande planerats för normal (enkel-) förläggning, kunde som ett provisorium byggas för dubbelförläggning. Beredningen har härjämte uttalat sig för en förenkling av officers- och underofficersmässar på närmare angivet sätt samt framhållit, att permanenta kaserner och andra byggnader borde i ej ringa omfattning kunna ersättas med barackbyggnader av bättre kvalitet. Idrottsplatser, idrottshallar och badanläggningar borde tills vidare planeras men ej utföras.

I anledning av vad sålunda yttrats vill jag framhålla, att det icke är lämpligt eller ens möjligt att i detta sammanhang uppdraga riktlinjer för utformningen av de byggnadsföretag, till vilkas utförande medel i det följande kommer att äskas. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att, såsom hittills skett, i vanlig ordning fastställa byggnadsplaner, i samband varmed föreliggande besparingsmöjligheter givetvis komma att i görligaste mån tillvaratagas. Såsom i försvarspropositionen antytts är avsikten att såvitt möjligt vid byggnadsföretagens utförande tillämpa standardritningar och att eftersträva en standardisering jämväl av konstruktiva anordningar och olika inredningsdetaljer. I detta syfte har 1940 års militära byggnadsutredning, som sedan någon tid tillbaka bedrivit undersökningar rörande de på detta område föreliggande möjligheterna till rationalisering av byggnadsverksamheten, av Kungl. Maj:t anbefallts att, till den del så icke redan skett, före viss tidpunkt inkomma med förslag till standardritningar och till de standardiseringsåtgärder i övrigt, som befinnas böra vidtagas, samt med förslag till de allmänna bestämmelser i ämnet, som må böra av Kungl. Maj:t fastställas. Vid prövningen av det förslag, som i anledning härav kommer att framläggas, kommer att övervägas jämväl det av försvarsberedningen framförda förslaget om förenkling av vissa mässbyggnader.

Jag vill redan nu framhålla, att jag är tveksam beträffande lämpligheten av att i någon större utsträckning tillgripa provisoriska åtgärder för utrymmesbehovets tillgodoseende. De ingående erfarenheter, som i detta hänseende vunnits under de senaste åren, ha givit vid handen, att det icke minst ur ekonomisk synpunkt i allmänhet är fördelaktigast att utföra anläggningar inom försvarsväsendet med tanke på att de skola åga bestånd under en längre följd av år. Detta utesluter givetvis icke att i den mån så utan olägenhet kan ske även de utvägar, som av försvarsberedningen i detta hänseende anvisats, komma att anlitas. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att vid prövningen av förslag till disposition av de anslag för byggnadsändamål, som komma att av

riksdagen anvisas, bedöma de i detta hänseende föreliggande möjligheterna. En huvudsynpunkt måste emellertid vara, att anläggningarna bliva ändamålsenliga och ej dimensioneras så snävt, att inom kort kostsamma tillbyggnader eller utvidgningar i övrigt skola behöva vidtagas.

Av betydelse är enligt min mening, att de militära förläggningarna utrustas med tidsenliga idrotts- och badanläggningar och andra motsvarande anordningar för de värnpliktigas och personalens fysiska träning. I detta hänseende föreligga som bekant vid de nuvarande militära etablissemanten stora brister. Jag vill erinra, att lantförsvarets utbildningskommission i sitt den 29 november 1941 avgivna betänkande angående utbildningen av värnpliktiga och fast anställt manskap vid armén med bestämdhet hävdade, att de värnpliktiga skola äga möjlighet att under sin fritid utöva ordnad idrott och alltså äga tillgång till välbelägna idrottsplatser och tillräcklig materiel. Kommissionen, som ifrågasatt lämpligheten av att lägerkassorna tagas i anspråk härför, har förordat, att tillräckliga anslag av statsmedel ställas till förfogande för ändamålet. Kommissionen har även framhållit behovet av simbad och gymnastiklokaler. Då jag i allt väsentligt delar kommissionens uppfattning, har jag ansett mig böra i det följande räkna med att medel för anordnande av idrottsplatser, idrottshallar och badanläggningar i viss utsträckning ställas till förfogande.

I övrigt vill jag i detta sammanhang hänvisa till de allmänna synpunkter rörande byggnadsverksamheten, som av mig anförts vid anmälan av försvarspropositionen.

3.

De av försvarsutredningen framlagda kostnadsberäkningarna grunda sig på den prisnivå, som rådde den 1 juli 1941, och på vissa av 1940 års militära byggnadsutredning för försvarsutredningen överslagsvis verkställda beräkningar.

På ett närmare bedömande av de olika byggnadsföretagens kostnader är det, såsom vid remissbehandlingen av utredningens förslag framhållits, möjligt att ingå först sedan detaljerade byggnadsprogram utarbetats. Möjligen kommer det att därvid visa sig att kostnadsbesparingar i förhållande till försvarsutredningens beräkningar i visssa fall skola kunna åvägabringas. Å andra sidan föreligger risk för att i andra fall vid byggnadsföretagens närmare planläggande kostnaderna icke skola kunna hållas inom de av försvarsutredningen angivna gränserna, därest företagen skola fullföljas i av utredningen avsedd omfattning. Jag har emellertid, såvitt icke annat i det följande särskilt anges, ansett mig böra lägga försvarsutredningens beräkningar till grund för medelsäskandena, därvid jag förutsätter, att Kungl. Maj:t sedermera, innan medel ställas till förfogande för de olika byggnadsföretagen, skall efter förslag av vederbörande förvaltningsmyndighet närmare pröva såväl företagens omfattning som ock medelsbehovet. Jag utgår i anslutning härtill från att, därest riksdagen intet har att häremot erinra, det skall ligga i Kungl. Maj:ts skön att inom ramen för av riksdagen anvisade medel vidtaga sådana jämkningar

i de för de olika företagen i förevarande sammanhang beräknade beloppen, som vid den kommande granskningen kunna visa sig erforderliga. Som en allmän förutsättning bör emellertid gälla, att endast i tvingande fall byggnadsvolymen eller byggnadsstandarden ökas utöver vad som förutsatts i försvarsutredningens förslag. Jag utgår vidare från att det skall vara möjligt att underställa 1943 års riksdag slutliga kostnadsberäkningar.

För de särskilda budgetåren böra medel för byggnadskostnadernas bestridande icke anvisas i större utsträckning än som beräknas åtgå under det budgetår, som medelsanvisningen avser. Detta önskemål kommer vid anslagsberäkningarna i det följande att beaktas så långt detta är möjligt på grundval av det utredningsmaterial, som nu står till buds.

4.

Beträffande de markförvärv, som bliva erforderliga vid ett genomförande av försvarsutredningens förslag, har utredningen icke förebringat annan utredning än vissa överslagsvis uppskattade kostnadsbelopp. I syfte att möjliggöra snabbast möjliga behandling av dessa frågor har Kungl. Maj:t den 13 mars 1942 uppdragit åt arméförvaltningens fortifikationsstyrelse, marinförvaltningen och flygförvaltningen att *dels* verkställa utredning rörande förvärv av mark som avses för vissa i försvarsutredningens förslag angivna ändamål, *dels* beträffande de markområden, som efter sålunda verkställd utredning prövas böra förvärvas, med vederbörande markägare förhandla om och — i fall där för kronan antagbar överenskommelse kan träffas — med förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande sluta avtal rörande vederbörligt markförvärv, *dels ock* så snart ske kan och senast den 30 april 1942 till Kungl. Maj:t inkomma med verkställd utredning ävensom upprättade avtalshandlingar.

Så snart erforderlig utredning i ämnet föreligger, torde förslag till härav betingade medelsäskanden böra framläggas för riksdagen. Hinder torde emellertid icke böra möta att, på sätt tidigare i liknande fall skett, redan nu — oaktat ställning icke kan tagas till föreliggande frågor om markförvärv — underställa riksdagen förslag till bestridande av de egentliga byggnadskostnaderna. Till stöd härför torde även kunna åberopas önskvärdheten av att riksdagen i ett sammanhang och i nära anslutning till försvarspropositionen erhåller tillfälle att bedöma storleken av de medelsanvisningar, som vid ett genomförande av den i nämnda proposition förordade utbyggnaden av försvarsväsendet bliva nödvändiga före den 1 juli 1943. Jag vill tillägga, att det synts mig riktigt att utgå från att kostnaderna för markförvärven, om vilkas beräknade storlek riksdagen har möjlighet att bilda sig en uppfattning vid behandlingen av försvarspropositionen, icke skola mera väsentligt avvika från försvarsutredningens beräkningar och att de egentliga byggnadskostnaderna, vilka av försvarsutredningen som nämnts endast överslagsvis beräknats, i det hela icke skola mera nämnvärt påverkas av markfrågornas lösning.

Den utredning rörande markförvärv, som sålunda pågår, avser vissa större markinköp. Beträffande vissa andra markförvärv, bland annat för utvidgning av redan befintliga flygfält, samt för anordnande av krigsflygfält, har det ansetts möjligt att redan i det följande framlägga medelsäskanden.

5.

Såsom i försvarspropositionen framhållits har jag i likhet med 1942 års försvarsberedning utgått från att, i syfte att möjliggöra ett snabbt genomförande av försvarsplanen, en förskjutning av engångsutgifterna till femårsperiodens första del skall komma till stånd. Då en utvidgning av försvarsorganisationen i flertalet fall icke kan ske, förrän erforderliga lokaler ställts till förfogande, är det av särskild vikt att anslag för bestridande av byggnadskostnader redan från början anvisas i sådan omfattning, att erforderliga lokaler utan tidsutdräkt kunna anordnas. På grund härav förutsättes i det följande, att en relativt stor del av de anslag, som erfordras för byggnadskostnadernas bestridande under femårsperioden, äskas för tid före den 1 juli 1943.

Ehuru det är tveksamt, om riksdagens beslut i anledning av försvarspropositionen och de förslag, som i det följande framläggas, kan föreligga i så god tid, att erforderliga byggnadsarbeten kunna igångsättas redan före den 1 juli 1942, har det i brist på säkrare hållpunkter beträffande tidpunkten för byggnadsprogrammets påbörjande synts befogat att räkna med medelsanvisning i viss utsträckning för ifrågavarande ändamål redan å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Jag vill erinra, att inom de militära förvaltningarna vidtagits i vissa fall långt framskridna förberedelse för byggnadsprogrammets realiserande och att det är önskvärt, att medel snarast möjligt ställas till förfogande bland annat för bestridande av exempelvis administrationskostnader och materielinköp men jämväl för bestridande av andra byggnadskostnader i den mån sådana kostnader före den 1 juli 1942 uppkomma. Stora svårigheter möta i detta läge självfallet att beräkna det för innevarande budgetår föreliggande behovet av medelsanvisning för dessa ändamål. Vid anslagsberäkningarna i det följande har jag ansett mig böra utgå från att en förhållandevis stor del av byggnadskostnaderna skola kunna bestridas redan under innevarande budgetår. Härvid förutsätter jag, att till bestridande av kostnader för markförvärv anslag som regel skola ställas till förfogande för sistnämnda budgetår. Det torde nämligen vara att förvänta, att markfrågorna vid den i detta hänseende pågående utredningen bringas i sådant skick, att erforderliga markförvärv snabbt skola kunna komma till stånd.

Självfallet skola de anslag, som sålunda anvisas på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1941/42, ingå i den kostnadsram, som enligt det föregående för femårsperioden 1942/47 avsetts för försvarsväsendets byggnadsföretag. I detta sammanhang vill jag slutligen erinra, att inkallelserna och det betydande behovet av arbetskraft för skogsavverkningar och bostadsbyggnader medfört en viss brist på arbetskraft. Denna brist i förening med den begränsade tillgången på vissa slag av byggnadsmateriel gör det nödvändigt att avväga olika aktuella byggnadsföretag mot varandra, så att trygghet vinnes för att de mest betydelsefulla i främsta rummet komma till utförande. Vid en sådan avvägning kan anledning yppa sig att tills vidare uppskjuta även vissa arbeten vilka i det följande föreslås till utförande.

Arméförvaltningens delfond.

Såsom jag tidigare framhållit, har Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till årets riksdag (kapitalbudgeten, bilaga 2, punkten 10) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskilda propositioner i ämnet, till Vissa byggnadsarbeten m. m. under arméförvaltningens delfond av försvarsväsendets fastighetsfond för budgetåret 1942/43 beräkna ett reservationsanslag av 31,000,000 kronor. Jag torde nu få till behandling upptaga de byggnadsföretag, för vilkas genomförande ifrågavarande belopp beräknades.

A. Byggnadsföretag, betingade av försvarsutredningens förslag.

1941 års försvarsutredning har i sitt betänkande framhållit, att de krav på byggnadsarbeten, som genomförandet av den av utredningen föreslagna arméorganisationen medförde, grundade sig dels på den utökning av antalet truppförband samt den ändrade organisation i övrigt, som utredningen föreslagit, dels på tillkomsten av en betydande mängd materiel av olika slag, särskilt motorfordon, för vilka utrymme måste beräknas. Utredningen har därjämte framhållit, att de nuvarande kasernetablissemanten i vissa avseenden måste betecknas såsom otillfredsställande. Ett tillgodoseende av därav föranledda byggnadskrav syntes utredningen med hänsyn till den utsträckta tjänstgöringstiden bliva nödvändigt för att underlätta utbildningen och bereda de värnpliktiga största möjliga trivsel i tjänsten. Utredningen, som förutsatt, att utflyttningen till Järvafältet av i Stockholm garnisonerade truppförband komme att äga rum med vissa av utredningen förordade modifikationer, har i sitt betänkande hänfört de av det framlagda förslaget till utbyggnad av arméorganisationen föranledda byggnadsföretagen m. m. till följande huvudgrupper, nämligen

- uppförande av nya etablissemant,
- tillbyggnader å befintliga etablissemant,
- uppförande av barackbyggnader,
- uppförande av garagebyggnader,
- uppförande av undervisningslokaler,
- uppförande av furirbostäder,
- tillgodoseende av byggnadsbehovet för vissa skolor m. m.

I fråga om försvarsutredningens förslag beträffande de till de olika huvudgrupperna hörande byggnadsföretagen och de däröver avgivna yttrandena får jag i den mån redogörelse icke i det följande lämnas hänvisa till den sammanfattande redogörelsen i försvarspropositionen (sid. 396 ff.) ävensom till de i försvarsutredningens betänkande intagna kostnadstablåerna (sid. 340 ff.).

De byggnadsföretag — utom de som sammanhånga med utflyttning av Stockholms garnison — som jag på grundval av försvarsutredningens förslag och under beaktande av vad i försvarspropositionen i ämnet anförts funnit nu böra bliva föremål för medelsökanden till årets riksdag, ha sammanfattats i en vid denna proposition fogad tablå (Bil. I). Beträffande de olika i tablån upptagna byggnadsföretagen har jag, där ej i det följande annorlunda anges, funnit mig under de förutsättningar som tidigare angivits böra tillstyrka

medelsäskande i enlighet med försvarsutredningens förslag. Här må emellertid särskilt framhållas följande.

NYA ETABLISSEMENT.

Norrbottens regementes jägarbataljon. 1941 års försvarsutredning har beräknat kostnaderna för uppförandet av nytt etablissement för ifrågavarande bataljon till 1,980,000 kronor, däri icke inräknats de till 100,000 kronor beräknade kostnaderna för markförvärv.

I yttrande över försvarsutredningens betänkande har *chefen för övre Norrlands trupper* anfört, att med den förutsatta permanenta förläggningen av Norrbottens regementes skidlöparbataljon — den s. k. jägarbataljonen — ovillkorligen följde uppförande av ett särskilt för bataljonen avsett exercishus.

Förslaget om uppförande av ett för jägarbataljonen avsett exercishus finner jag mig böra biträda. Enligt vad jag under hand inhämtat torde kostnaderna för exercishuset komma att uppgå till omkring 195,000 kronor. De sammanlagda kostnaderna för bataljonens etablissement kunna sålunda beräknas till $(1,980,000 + 195,000 =) 2,175,000$ kronor. För närvarande torde emellertid medelsäskande för påbörjande av ifrågavarande förläggning kunna begränsas till ett belopp av 500,000 kronor, vilket belopp torde böra anvisas för budgetåret 1942/43.

*Departements-
chefen.*

Gotlands pansarlivgardes till Gotland förlagda kompani. För detta ändamål har 1941 års försvarsutredning beräknat kostnaderna till 950,000 kronor, varförutom skulle för markförvärv erfordras ett belopp av 50,000 kronor. 1942 års försvarsberedning har ansett, att det borde undersökas, om icke kompaniet lämpligen kunde förläggas i anslutning till ett av de befintliga truppförbanden i Visby, varigenom vissa ekonomi- och andra byggnader skulle kunna uteslutas.

At arméförvaltningens fortifikationsstyrelse har Kungl. Maj:t uppdragit att undersöka möjligheterna till förläggning av kompaniet på sätt beredningen förordat. Tills vidare anser jag mig böra uppskatta kostnaderna till det av utredningen angivna beloppet, 950,000 kronor. Skulle kostnadsbesparing visa sig möjlig att ernå genom att förlägga kompaniet i anslutning till redan befintliga etablissement, bör Kungl. Maj:t av anslaget ställa till förfogande ett i motsvarande grad reducerat belopp. Av det av mig förordade beloppet torde 500,000 kronor böra anvisas för nästa budgetår.

*Departements-
chefen.*

Wendes artilleriregementes förläggning vid Norra Åsum. I skrivelse den 29 mars 1941 till arméförvaltningens fortifikationsstyrelse framhöll *chefen för första arméfördelningen* behovet av ett nytt kasern-etablissement för Wendes artilleriregemente. Såsom skäl härför anförde arméfördelningschefen bland annat följande:

Den nuvarande förläggningen medförde stora svårigheter för utbildningen. Oberoende av de särskilda förhållanden, som sammanhänge med rådande beredskapsläge, vore regementet tvingat till samtidigt arbete på fyra särskilda förläggningsgrupper, därav en förhyrd lokal. Med undantag möjligen

för Östra etablissemnet vore samtliga dessa förläggningar i sådant skick, att de icke motsvarade ens de mest blygsamma krav på trivsel för truppen. På grund av fördelningen bleve regementets befälspersonal dessutom i stor utsträckning belastad med för truppens utbildning ovidkommande uppgifter. Dessa förhållanden medförde så bestämda olägenheter av psykologisk och utbildningsteknisk art, att regementets krigsmässiga utbildning högst avsevärt försvårades.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse rörande arméns medelsbehov för nästa budgetår framhållit, att jämväl riksdagens militieombudsman påtalat de avsevärda brister, som vidlådde den nuvarande förläggningen. Ämbetsverket har, för den händelse beslut komme att fattas rörande artilleriregementets förflyttning, beräknat kostnaderna härför till 12,250,000 kronor, därav för budgetåret 1942/43 5,000,000 kronor.

Jämväl 1941 års försvarsutredning har varit av den uppfattningen, att ett nytt kasernetablissemnet för Wendes artilleriregemente är ofrånkomligt, och föreslagit, att ett sådant uppföres. Det genom regementets utflyttning frigjorda etablissemnet har föreslagits delvis skola disponeras såsom förläggning för Signalregementets till Kristianstad förlagda kompani samt första militärbefälsstabens stabsmobiliseringscentral. Kostnaderna för det nya etablissemnet ha av utredningen uppskattats till 11,680,000 kronor. För markförvärf har utredningen beräknat 650,000 kronor.

I yttrande över försvarsutredningens förslag har *chefen för första arméfördelningen* framhållit, att, därest Wendes artilleriregemente bleve motoriserat, lokaler måste beräknas för motormateriel i stället för stallar, ridhus m. m. Vidare borde i samband med regementets utflyttning uppföras lokaler för en tyganstalt ävensom vissa tjänstebostäder.

Ordföranden i 1940 års militära byggnadsutredning har riktat vissa erinringar mot förslaget att uppföra ett nytt kasernetablissemnet för Wendes artilleriregemente. Härutinnan får jag hänvisa till försvarspropositionen.

Arméförvaltningen har erinrat, att inom intendenturdepartementet påginge utredning rörande viss centralisering av reparationstjänsten beträffande intendenturmateriel. Med hänsyn härtill borde tills vidare anstå med utförandet av de vid vissa förband — bland annat det förevarande — föreslagna intendenturverkstäderna.

Departements-
chefen.

Vid anmälan av försvarspropositionen har jag i princip anslutit mig till försvarsutredningens förslag om utflyttning av Wendes artilleriregemente till Norra Åsum och förordat, att regementet motoriseras. På sätt *chefen för första arméfördelningen* anfört torde det bliva nödvändigt att med hänsyn till regementets motorisering vidtaga en del justeringar i det av försvarsutredningen framlagda byggnadsprogrammet. Till frågan om uppförande av tyganstalt och tjänstebostäder är jag emellertid för närvarande icke beredd att taga ställning. I vad mån motoriseringen kommer att inverka på totalkostnaderna för regementets utflyttning låter sig för närvarande icke i detalj överblickas. Jag utgår emellertid, såsom i försvarspropositionen framhållits, från att kostnaderna av denna anledning skola kunna något minskas i förhållande till de av försvarsutredningen beräknade. Jag räknar för övrigt med

att de med utflyttningen i sin helhet förenade kostnaderna skola, fränsett kostnader för markförvärv, kunna hållas inom en ram av 10,500,000 kronor. Härvid har jag utgått från att på av arméförvaltningen anført skäl intendenturverkstad tills vidare icke anordnas vid detta regemente.

Genomförandet av utflyttningen kommer uppenbarligen att draga ut över budgetåret 1942/43. För utflyttningens påbörjande beräknar jag ett belopp av 2,000,000 kronor bliva tillfyllest under nämnda budgetår. I detta belopp ha emellertid icke inräknats kostnader för markförvärv. Till frågan om medelsanvisning för detta ändamål torde jag senare få återkomma.

Nytt artilleriregemente (A 9). 1941 års försvarsutredning har föreslagit, att ett nytt kårartilleriregemente skall tillkomma och förläggas till Örebro. För iordningställande av etablissement har utredningen beräknat kostnaderna till 10,190,000 kronor, medan kostnaden för markförvärv angivits till 165,000 kronor.

Av försvarspropositionen framgår, att jag funnit mig böra biträda förslaget om inrättande av det nya artilleriregementet men icke ansett mig för närvarande kunna taga ställning till frågan om förläggningsort för regementet. I sistnämnda avseende pågår, såsom i försvarspropositionen erinrats, utredning genom fortifikationsstyrelsens försorg. Departements-
chefen.

De med ifrågavarande förläggnings ordnande förenade kostnaderna kunna sålunda för närvarande icke närmare bestämmas. Då emellertid förslag rörande förläggningsort för regementet torde kunna framläggas senare under riksdagen och byggnadsarbetena kunna påbörjas kort tid efter det beslut i denna fråga fattats, anser jag mig böra föreslå Kungl. Maj:t att redan nu hos riksdagen äska medel för mötande av de under budgetåret 1942/43 uppkommande utgifterna. Ett belopp av 2,000,000 kronor synes för nämnda budgetår vara tillfyllest.

Av skäl, som framgå av vad i det föregående anförts, bör intendenturverkstad tills vidare icke anordnas vid detta förband, vilket medför en kostnadsminskning med omkring 115,000 kronor. Jag utgår från att byggnadskostnaderna icke skola komma att överstiga det belopp, som av försvarsutredningen med avdrag för sistnämnda belopp beräknats.

Stockholms luftvärnsregementes till Gotland förlagda batteri. I likhet med försvarsutredningen föreslår jag, att för detta ändamål beräknas sammanlagt 800,000 kronor. Av detta belopp torde 300,000 kronor böra ställas till förfogande för budgetåret 1942/43.

Göteborgs luftvärnsskår. I försvarspropositionen har jag utgått från att denna kår förläggas till Göteborg eller dess omedelbara närhet. De av försvarsutredningen verkställda kostnadsberäkningarna torde kunna godtagas. Dock bör av skäl, som i det föregående angivits, intendenturverkstad tills vidare icke anordnas vid detta förband. Av det i så fall sammanlagt erforderliga beloppet, 5,080,000 kronor (förutom 650,000 kronor för markförvärv), torde 2,000,000 kronor böra anvisas för budgetåret 1942/43.

Luleå luftvärnsskår. Efter avdrag av kostnaderna för intendenturverkstad, vilken av förut anført skäl tills vidare icke bör anordnas vid denna skår, beräknar jag i anslutning till försvarsutredningens förslag de på denna skår belöpande byggnadskostnaderna till i runt tal 5,600,000 kronor, av vilket belopp 2,000,000 kronor torde böra anvisas för nästa budgetår. Häri hava icke inräknats kostnader för markförvärv, av utredningen uppskattad till 10,000 kronor.

Luftvärnsmobiliseringscentral. För detta ändamål har 1941 års försvarsutredning beräknat ett belopp av 240,000 kronor (förutom 10,000 kronor för markförvärv), varav 20,000 kronor belöpa på bostad för underofficer. Häremot har jag intet annat att erinra än att närmare undersökning synes erforderlig om nämnda bostadslägenhet nödvändigtvis behöver komma till utförande. Tills vidare beräknar jag dock kostnaderna till det av utredningen angivna beloppet, av vilket 50,000 kronor synas böra anvisas för innevarande budgetår och återstoden för budgetåret 1942/43.

Mobiliseringscentraler för Svea och Göta ingenjörskårer. Utredningens förslag i dessa hänseenden, utmynnande i ett anslagsbehov av 250,000 kronor för Svea ingenjörskår samt 460,000 kronor respektive 250,000 kronor för Göta ingenjörskår (förutom sammanlagt 30,000 kronor för markförvärv), synes kunna i huvudsak biträdas. Dock torde behovet av de till 25,000 kronor kostnadsberäknade bostäderna för underofficerare vid den ena av mobiliseringscentralerna för Göta ingenjörskår böra ånyo prövas. Anslag för mobiliseringscentralerna torde böra anvisas för nästa budgetår. Jag anser mig emellertid böra räkna med att ett belopp av 50,000 kronor för Svea ingenjörskår och samma belopp för den ena av mobiliseringscentralerna för Göta ingenjörskår anvisas redan för innevarande budgetår.

Signalregementets till Skövde förlagda kompani. I likhet med 1941 års försvarsutredning beräknar jag för detta byggnadsföretag ett belopp av 1,100,000 kronor. Härav torde 50,000 kronor böra anvisas för innevarande och 500,000 kronor för nästa budgetår.

Göta trängkårs till Nora förlagda kompani. Försvarsutredningens förslag ger mig icke anledning till erinran. Jag uppskattar alltså kostnaderna för detta byggnadsföretag — fränsett utgifter för markförvärv, av försvarsutredningen beräknade till 60,000 kronor — till 1,690,000 kronor, av vilket belopp 690,000 kronor torde böra anvisas för nästa budgetår.

Mobiliseringscentraler för Svea, Göta, Norrlands och Skånska trängkårerna. I likhet med försvarsutredningen uppskattar jag kostnaderna för dessa mobiliseringscentraler — utöver utgifter för markförvärv, av utredningen beräknade till sammanlagt 200,000 kronor — till följande belopp, nämligen 700,000 kronor för två mobiliseringscentraler för Svea trängkår, 320,000 kronor för en mobiliseringscentral för Göta trängkår, 800,000 kronor för två mobiliseringscentraler för Norrlands trängkår och 650,000 kronor för

två mobiliseringscentraler för Skånska trängkåren. Anslag för dessa ändamål torde böra i sin helhet anvisas för nästa budgetår.

Andra intendenturkompaniet och arméns intendenturförråd. Såsom i försvarspropositionen anförts är jag för närvarande icke beredd att framlägga förslag om förflyttning av arméns intendenturförråd jämte Andra intendenturkompaniet från Karlsborg till trakten av Nässjö, av försvarsutredningen kostnadsberäknad till 3,590,000 kronor. Det är min avsikt att senare föreslå, att denna fråga hänskjutes till ytterligare utredning.

Stabsbyggnad för V. militärbefälsstaben. Försvarsutredningen har beräknat kostnaderna för denna byggnad i Karlstad till 310,000 kronor. Såsom av försvarspropositionen framgår, har 1942 års försvarsberedning ansett, att detta lokalbehov kan tillgodoses genom att den nuvarande chefsbostaden vid Värmlands regemente tages i anspråk. I anslutning härtill har jag i försvarspropositionen utgått från att detta byggnadsföretag ej skall komma till stånd. På fortifikationsstyrelsen ankommer att vidtaga åtgärder för nämnda bostads ianspråktagande för avsett ändamål, om så efter ytterligare utredning finnes lämpligt. Jag förutsätter att, därest särskilda byggnadsarbeten äro önskvärda, dessa begränsas till vad som befinnes oundgängligen erforderligt.

Stabsbyggnad för VI. militärbefälsstaben. På grund av vad i försvarspropositionen av mig yttrats finner jag mig icke kunna tillstyrka bifall till försvarsutredningens förslag om uppförande för nämnda stab av en byggnad i Luleå, kostnadsberäknad till 370,000 kronor inklusive utgifter för markförvärv.

Stabsmobiliseringscentraler. För stabsmobiliseringscentraler har försvarsutredningen utöver kostnader för markförvärv, 15,000 kronor, beräknat följande belopp, nämligen

för	II. militärområdet	kronor	310,000
»	III. »	»	120,000
»	IV. »	»	130,000
»	V. »	»	300,000
»	VI. »	»	50,000
Summa kronor			910,000

I vart och ett av de för II. och V. militärområdena beräknade beloppen ingå 50,000 kronor för underofficersbostäder.

Mot utredningens förslag har jag intet annat att erinra än att frågan om behovet av sistnämnda bostäder bör underkastas ytterligare övervägande. Tills vidare beräknar jag för ifrågavarande mobiliseringscentraler ett belopp av i avrundat tal 900,000 kronor, av vilket belopp 250,000 kronor torde böra anvisas för innevarande budgetår och återstoden för nästa budgetår.

Förrädsbyggnader för territoriella förband. För uppförande inom försvarsområdena av förråd för förvaring av materiel för de territoriella förbanden har 1941 års försvarsutredning, bortsett från kostnader för mark-

förfärv, beräknat ett belopp av 12,400,000 kronor. För markförfärv har utredningen räknat med ett belopp av 400,000 kronor.

Departements
chefen.

Enligt vad jag inhämtat grunda sig dessa beräkningar på vissa inom arméstaben pågående undersökningar rörande behovet av förrådsutrymmen. Någon närmare motivering rörande omfattningen av den erforderliga byggnadsverksamheten har icke förebragts av utredningen.

Vid anmälan av försvarspropositionen framhöll jag, att det för utbyggnad av de territoriella förbandens förrådsbyggnader avsedda beloppet syntes kunna minskas. Under hand inhämtade uppgifter utvisa, att kostnaderna för ifrågavarande förråd icke torde behöva överstiga 9,400,000 kronor, kostnaderna för markförfärv däri icke inräknade.

Det sagda ger vid handen, att säkra hållpunkter saknas för ett närmare bedömande av det för ändamålet erforderliga medelsbehovet. Det torde emellertid stå klart, att betydande anvisningar erfordras för förrådsfrågans ordnande. Det framstår vidare såsom angeläget, att spörsmålet om beredande av lokalutrymmen för den ömtåligen och dyrbara materiel, varom här är fråga, med det snaraste bringas till en lösning. Medel för utbyggnadens påbörjande böra därför göras tillgängliga snarast möjligt. Jag har ansett mig böra föreslå ett medelsäskande hos riksdagen för tiden till och med budgetåret 1942/43 av 5,000,000 kronor. Jag räknar därvid med att nämnda belopp skall kunna förslå även för de markförfärv, som visa sig nödvändiga för förrådsorganisationens utbyggnad inom ramen för sålunda äskade medel. Av nyssnämnda belopp torde 800,000 kronor böra äskas å tilläggsstat för budgetåret 1941/42.

Utan att därigenom binda mig för en slutlig kostnadsram för ifrågavarande ändamål förutsätter jag, att kostnaden för utbyggnaden skall kunna hållas inom en ram av 9,800,000 kronor, kostnaderna för markförfärv däri inbegripna. Jag vill i detta sammanhang vidare framhålla, att vid planläggandet av ifrågavarande byggnadsverksamhet böra beaktas möjligheterna att ernå besparingar genom att förhyra förrådslokaler och effektivt utnyttja de nuvarande landstorms förråden.

I förevarande sammanhang torde jag även få anmäla två särskilda framställningar om anvisande av medel för vissa förrådsbyggnader av hithörande slag.

Sålunda har arméförvaltningen i sina anslagsäskanden för budgetåret 1942/43 anmält behov av en ny förrådsbyggnad för Sundsvalls östra landstormsområde i stället för den nuvarande, som vore upplåten av Sundsvalls stad men för vilken upplåtelse tiden utginge den 1 januari 1943. Den nu utnyttjade byggnaden vore, framhåller arméförvaltningen, närmast att anse som fallfärdig och hade under flera år dragit avsevärda kostnader i underhåll. Den vore för övrigt för liten för sitt ändamål. I skrivelse den 30 december 1941, tillstyrkt av chefen för armén, har arméförvaltningens fortifikationsstyrelse sedermera föreslagit, att en ny byggnad uppföres å den till Sundsvall förlagda luftvärnsdivisionens kasernområde. Kostnaderna ha av styrelsen beräknats till 153,000 kronor i 1940 års militära byggnadsutrednings standardutförande.

Vidare har fortifikationsstyrelsen i skrivelse den 4 februari 1942 hemställt

om anvisande av 30,000 kronor för uppförande av en ny förrådsbyggnad i stället för en till Ljungbyhed förlagd, nu för ändamålet utnyttjad byggnad, vilken i fortsättningen erfordrades för flygkrigsskolans behov. Fortifikationsstyrelsen har föreslagit, att den nya byggnaden, utförd enligt militära byggnadsutredningens normaltyp, skulle uppföras å ett område av kronoparken Herrevadskloster i Kolleberga revir, vilket kostnadsfritt kunde få disponeras för ändamålet.

Jag har i princip intet att erinra mot att ifrågavarande byggnader komma till utförande. Emellertid har enligt vad jag under hand inhämtat det utrymmesbehov, som byggnaderna skola tillgodose, förutsetts i det av försvarsutredningen kostnadsberäknade programmet för förrådsbyggnader för de territoriella förbanden. Vid sådant förhållande torde särskild medelsanvisning för de båda byggnaderna icke behöva ifrågakomma. Det lärers få ankomma på Kungl. Maj:t att i samband med dispositionen av för sistnämnda förrådsbyggnader äskade belopp meddela beslut rörande anordnande av de båda av ämbetsverken föreslagna förrådsbyggnaderna.

TILLBYGGNAD AV KASERNER. BARACKBYGGNADER.

1941 års försvarsutredning har i princip ansett erforderligt att bereda samtliga värnpliktiga förläggning i kaserner under första tjänstgöringen. Där- emot har utredningen av kostnadsskäl icke ansett sig böra föreslå, att dylika förläggningar skola ifrågakomma för samtliga de till repetitionsövning inkallade. För dessa avses i stället barackförläggning i erforderlig omfattning böra tillgripas. För att tillgodose det väntade behovet av förläggningsutrymmen föreslår utredningen dels till- eller ombyggnadsarbeten å vissa befintliga kasernetablisement, dels uppförande av barackbyggnader. För det förra ändamålet har utredningen — fränsett utgifter för vissa byggnadsarbeten vid arméhundgården och arméhundskolan — beräknat kostnaderna under femårsperioden till 10,230,000 kronor, medan för barackbyggnader beräknats 2,800,000 kronor.

Vad sålunda av utredningen föreslagits har i princip icke givit mig anledning till erinran. Departements-
chefen.

Med hänsyn till angelägenheten av att förlägningsfrågorna vid vissa förband snarast bringas till en lösning har jag, såsom av förenämnda tablå framgår, ansett mig böra föreslå, att en del av de för kasernernas tillbyggnad beräknade medlen anvisas redan under innevarande budgetår. Å andra sidan har jag funnit det möjligt att till tid efter utgången av budgetåret 1942/43 uppskjuta medelsanvisning för tillbyggnad av kaserner för Göta artilleriregemente, Skånska luftvärnsskåren, Sundsvalls luftvärnsskår och Signalregementets kompani i Kristianstad. Med hänsyn härtill föreslår jag, att för tillbyggnad av kaserner nu anvisas tillhopa 6,255,000 kronor, varav 650,000 kronor å tilläggsstat för innevarande budgetår. Till frågan om anvisande av medel till omförmälda byggnadsarbeten vid arméhundgården och arméhundskolan återkommer jag i det följande.

Av det för uppförande av barackbyggnader upptagna beloppet, 2,800,000

kronor, torde för innevarande budgetår böra anvisas 800,000 kronor. Återstoden av beloppet torde böra anvisas för budgetåret 1942/43.

GARAGEBYGGNADER.

För uppförande av nya garage vid vissa av de nuvarande truppförbanden har 1941 års försvarsutredning räknat med en kostnad under femårsperioden av tillhoppa 7,850,000 kronor.

Departements-
chefen.

Här må till en början framhållas, att utredningen för Södra skånska infanteriregementet samt för Karlsborgs och Östgöta luftvärnsregementen beräknat medelsbehovet för ifrågavarande ändamål till respektive 536,500 kronor, 348,000 kronor och 132,000 kronor. Emellertid har, såsom jag vid anmälan av försvarspropositionen antytt, medel av innevarande års riksdag blivit anvisade för tillgodoseende av behovet av vissa garageutrymmen vid nämnda förband. De anslag, som riksdagen på Kungl. Maj:ts hemställan anvisat dels till anordnande av vissa garage och verkstadslokaler (proposition 1942: 2, riksdagens skrivelse nr 23), dels ock till garagebyggnader m. m. (proposition 1942: 34, riksdagens skrivelse nr 30) avse sålunda att bestrida huvuddelen av kostnaderna för de av försvarsutredningen för Södra skånska infanteriregementet beräknade garageutrymmena ävensom för samtliga de för Karlsborgs och Östgöta luftvärnsregementen beräknade garagen. För Södra skånska infanteriregementet beräknas emellertid komma att erfordras ett ytterligare medelsbehov av 95,000 kronor.

Försvarsutredningen har föreslagit, att Värmlands regemente och Livgrenadjärregementet organiseras som cykelinfanteriregementen. I anslutning härtill har utredningen beräknat kostnader, 179,200 kronor per regemente, för iordningställande av erforderliga garageutrymmen. Av försvarspropositionen framgår, att jag biträtt ett av chefen för armén framlagt förslag om att jämväl Norra skånska infanteriregementet och Hallands regemente skola organiseras såsom cykelregementen. Vid bifall till detta förslag måste vid dessa truppförband uppföras vissa garagebyggnader, som icke ingå i försvarsutredningens kostnadsberäkningar. Kostnaderna för dessa garage torde böra beräknas till 179,000 kronor per regemente.

Med hänsyn till önskvärldheten att snarast kunna påbörja färdigställandet av garageutrymmen vid de truppförband, där behovet är mest trängande, har jag å tilläggsstat för budgetåret 1941/42 för ändamålet upptagit ett belopp av 800,000 kronor. För budgetåret 1942/43 åter har jag räknat med ett medelsbehov av 5,490,000 kronor. Beträffande Göta artilleriregemente synes, såsom i tablån förutsattes, med medelsanvisning kunna anstå till tid efter utgången av sistnämnda budgetår.

EXERCISBYGGNADER.

1941 års försvarsutredning har funnit önskvärt, att exercisbyggnader uppföras vid vissa truppförband, där sådan byggnad för närvarande saknas, och har beräknat medelsbehovet härför till 4,400,000 kronor.

Departements-
chefen.

Mot detta förslag liksom mot kostnadsberäkningarna har jag i princip intet att erinra. Såsom i försvarspropositionen framhållits, anser jag mig

emellertid böra förorda, att exercislokaler beredas jämväl för Norrlands trängkår och beräknar på grund härav de sammanlagda kostnaderna för exercisbyggnaderna till 4,595,000 kronor. I anslutning till vad av mig i försvarspropositionen i ämnet anförts föreslår jag, att för närvarande medel anvisas endast till uppförande av exercishus vid sådana förband, som med hänsyn till klimatiska förhållanden äro i oundgängligt behov av exercisbyggnader. Mest angeläget synes behovet vara vid Dalregementet, Hälsinge regemente, Gotlands infanteriregemente, Norrlands artilleriregemente, Norrbottens artillerikår, Gotlands artillerikår och Norrlands trängkår. För dessa förbands exercisbyggnader synas medel snarast möjligt böra ställas till förfogande. Jag har såsom av tablån framgår beräknat medelsbehovet för innevarande budgetår till 245,000 kronor och för budgetåret 1942/43 till 1,080,000 kronor.

Vad speciellt Norrlands trängkår beträffar har jag inhämtat, att fortifikationsstyrelsen har för avsikt att framlägga förslag om uppförande av en helt ny matinrättningsbyggnad, varvid den nuvarande för sistnämnda ändamål avsedda byggnaden avses skola tagas i anspråk som exercishus. Jag förutsätter, att de av mig nu förordade anslagen må för denna trängkår tagas i anspråk endast om kostnaderna för ifrågavarande arbeten kunna begränsas inom den av mig angivna kostnadsramen. Visar detta sig icke vara möjligt, torde frågan om medelsanvisning för exercislokaler vid Norrlands trängkår böra änyo underställas riksdagen.

SÄRSKILDA BYGGNADSBEHOV.

I fråga om dessa byggnadsbehov har *försvarsutredningen*, såsom i försvarspropositionen erinrats, anført bland annat följande:

Infanteriets officersaspirantskola vore för närvarande förlagd till Värmlands regemente. Om detta enligt utredningens förslag återginge till normalregemente, bleve de av officersaspirantskolan för närvarande disponerade lokalutrymmena erforderliga för regementets egen räkning. Då lämpliga byggnader icke på annan plats stode till förfogande, bleve nybyggnad för officersaspirantskolan erforderlig.

För krigsskolan erfordrades vissa mindre tillbyggnader, i främsta rummet betingade av övningskompaniets förläggning till Karlberg.

För infanteriskjutskolan erfordrades på grund av det ökade antalet elever samt tillkomsten av gasskyddsskolan vissa till- och ombyggnadsarbeten.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1942/43 hade arméförvaltningen upptagit vissa medel för nybyggnads- och omändringsarbeten vid ridskolan. Utredningen biträdde arméförvaltningens förslag. Dessutom föresloges uppförande av ett nytt ridhus, betingat av remontutbildningens ökade omfattning, samt vinterboning av stallar.

Vid Gudhems remontdepå föreläge visst byggnadsbehov, nämligen bostad för en underofficer och tre hästskötare samt vinterboning av stallarna.

Även i fråga om artilleriskjutskolan bleve vissa byggnadsarbeten erforderliga med hänsyn såväl till övningsdivisionens förläggning till skolan som till det ökade elevantalet. Med hänsyn till de begränsade möjligheterna att på orten erhålla lämpliga bostäder hade utredningen ansett följande byggnadsbehov föreligga, nämligen chefsbostad, fyra familjebostäder för officerare,

bostadsbyggnad för en underofficer och viss förvaltningspersonal samt bostadsbyggnad för elever. Härtill komme lokaler för expedition, förråd m. m.

För den nytillkommande luftvärnsskjutskolan erfordrades lokaler för förläggning av officerare, underofficerare och manskap, matsalsbyggnad m. m.

För Skånska pansarregementet och Södermanlands pansarregemente hade utredningen förutsatt uppförande av vissa verkstäder.

Vidare erfordrades vissa nybyggnads- och omändringsarbeten för försvarsväsendets läroverk. Nybyggnadsbehovet uppginge till en skolbyggnad omfattande 31 lärosalar för 25—30 elever, geografi-, biologi-, kemi- och fysikrum jämte laboratorium i anslutning här till, en samlingssal för omkring 300 elever, rektorsexpedition, lärarrum samt vaktmästarbostad. Härtill komme omändring av kanslibyggnad och underofficersbostäder vid arméns underofficersskola till förläggningslokaler för läroverkets elever jämte vissa av det ökade elevantalet betingade ändringsarbeten på matsals-, bad- och marketenteribyggnaderna vid skolan.

Försvarsutredningen har kostnadsberäknat de byggnadsåtgärder, som utredningen funnit erforderliga under femårsperioden 1942/47 för dessa särskilda byggnadsbehov, till 8,930,000 kronor. Beträffande detaljerna i utredningens förslag får jag hänvisa till betänkandet (sid. 363—366).

Vid remissbehandlingen av försvarsutredningens betänkande ha vissa erinringar framställts mot utredningens förslag i förevarande hänseende. Jag tillåter mig härvidlag hänvisa till försvarspropositionen i den mån nedan icke redogörelse för yttrandena lämnas.

Krigsskolan. De av försvarsutredningen föreslagna ändringsarbetena, i huvudsak innefattande utökning av matsalsbyggnad m. m., anordnande av förråd och lektionsrum samt planerings- och installeringsarbeten, synas böra utföras. Kostnaderna härför torde böra beräknas till 90,000 kronor, att utgå under nästa budgetår.

Infanteriskjutskolan. Försvarsutredningen har funnit behov föreligga av utökade förläggningsutrymmen vid denna skola samt dessutom av bostäder för två officerare och en underofficer, matsalsbyggnad, lektionssalar, förrådslokaler, exercishus samt diverse istandsättningsarbeten. Vidare bör vid skolan enligt utredningens förslag anordnas förläggning för arméns gas-skyddsskola. Kostnaderna ha av utredningen beräknats till 850,000 kronor. *Chefen för armén* har anslutit sig till ett av skolchefen väckt förslag om förvärfvande av Rosersbergs slott och kungsgård samt därjämte vitsordat behovet av ytterligare ny- och ombyggnadsarbeten för skolan. Frågan om utvidgning av skolans nuvarande övningsområde borde göras till föremål för särskild utredning.

*Departements-
chefen*

För egen del kan jag tillstyrka, att de av försvarsutredningen föreslagna byggnadsåtgärderna utföras inom den av utredningen angivna kostnadsramen. Det av arméchefen framförda förslaget om utförande av vissa ytterligare byggnadsarbeten och om förvärfvande av Rosersbergs slott och kungsgård samt ytterligare övningsområde kan jag i brist på närmare underlag för frågans bedömande icke nu biträda. Jag förordar, att för påbörjande av de av försvarsutredningen angivna byggnadsarbetena för budgetåret 1942/43 äskas ett belopp av 400,000 kronor.

Ridskolan. Beträffande försvarsutredningens förslag till byggnadsarbeten vid ridskolan torde få hänvisas till det följande.

Artilleriskjutskolan. Kostnaderna för byggnadsarbeten vid denna skola ha av försvarsutredningen beräknats till 940,000 kronor, belöpande på expeditions-, förläggnings- och skolbyggnader, intendenturverkstad m. m., vissa bostäder, garage, vissa förråd samt diverse istandsättningsarbeten m. m. Såsom av försvarspropositionen framgår har chefen för armén framfört förslag om uppförande av vissa ytterligare byggnader vid denna skola (bad- och tvättinrättning, motorverkstad, officers- och underofficersmässar samt marketenteri med underbefälmäss). I nämnda proposition yttrade jag, att chefens för armén förslag syntes förtjäna beaktande. Jag finner mig emellertid i detta sammanhang böra i avbidan på ytterligare utredning begränsa mig till att tillstyrka bifall till det av försvarsutredningen framlagda byggnadsprogrammet. Dock bör av skäl, som i det föregående angivits, intendenturverkstad tills vidare icke anordnas vid denna skola. Kostnaderna beräknar jag under denna förutsättning till 920,000 kronor. Av nämnda belopp beräknas 400,000 kronor bliva erforderliga under budgetåret 1942/43.

Luftvärnsskjutskolan. Enligt försvarsutredningens av mig i försvarspropositionen biträdda förslag bör en luftvärnsskjutskola årligen anordnas, förlagd till Väddö. För förläggningens ordnande har försvarsutredningen beräknat kostnaderna till 780,000 kronor. Mot detta förslag, vilket avser uppförande av förläggningsbyggnader för officerare, underofficerare och manskap, matsals-, mäss- och förrådsbyggnader samt varmgarage och lektionssalar m. m., ha några erinringar icke framställts. Även jag finner mig böra i princip biträda utredningens förslag. För påbörjande av byggnadsåtgärderna torde för budgetåret 1942/43 erfordras ett belopp av 300,000 kronor.

Infanteriets och kavalleriets officersaspirantskola. Försvarsutredningen har förordat, att en gemensam officersaspirantskola organiseras för infanteriet och kavalleriet och att nya förläggningslokaler uppföras för denna skola. Utredningen har räknat med att skolan skall förläggas till Karlstad men å andra sidan funnit vissa skäl tala för en förläggning till annan ort, i första hand Östersund. Utredningen har beräknat byggnadskostnaderna vid skolans förläggning till Karlstad till 1,420,000 kronor förutom administrationskostnader och oförutsedda utgifter. Kostnadskalkylen upp-tager förläggning för 400 man samt 9 lektionssalar. Utredningen har framhållit, att då nya byggnader i vart fall måste uppföras för skolan, en förläggning till annan ort än till Karlstad icke syntes komma att medföra ökade kostnader. *Chefen för armén* har framhållit, att utredning påginge i fråga om förläggningen av skolan, eventuellt i närheten av krigsskolan, och att skolans förläggning till annan plats än någon av dem försvarsutredningen föreslagit kunde tänkas medföra vissa ändringar i kostnadsberäkningarna. *Arméförvaltningen* åter har påpekat, att vissa byggnader syntes erforderliga utöver de av försvarsutredningen beräknade, då utredningen i stort sett upptagit endast själva förläggningsbyggnaderna.

1942 års försvarsberedning har uttalat, att vid bestämmandet av förläggningsort hänsyn borde tagas till önskvärdheten att begränsa byggnadsprogrammet och att, därest behovet av lektionssalar i stort sett skulle kunna tillgodoses vid krigsskolan, det kunde tagas i övervägande att förlägga skolan i närheten av Karlberg eller helst gemensamt med krigsskolan.

Departements-
chefen.

Vid anmälan av försvarspropositionen framhöll jag, att var skolan än komme att förläggas ett nytt etablissement måste uppföras för densamma. Ett slutligt ståndpunktstagande syntes emellertid icke kunna ske förrän resultatet av den på arméchefens föranstaltande igångsatta utredningen föreläge. Jag förutsatte därför med avseende å valet av förläggningsort, att Kungl. Maj:t skulle äga att, därest riksdagen ej hade något att däremot erinra, träffa avgörande i ärendet, sedan erforderlig utredning förebragts, samt med avseende å kostnaderna, att valet av förläggningsplats om möjligt skulle ske på sådant sätt, att byggnadskostnaderna i görligaste mån nedbringades.

I förevarande sammanhang får jag under hänvisning till vad sålunda förekommit och under erinran om nödvändigheten att denna fråga snarast bringas till en lösning framhålla önskvärdheten av att medel bliva disponibla för ändamålet. I enlighet med försvarsutredningens förslag synes man därvid böra tills vidare räkna med att ett nytt etablissement uppföres. Med utgångspunkt från utredningens kostnadsberäkningar anser jag mig kunna utgå från att ett dylikt etablissement skall kunna utföras inom en kostnadsram av 1,420,000 kronor, eventuella markförvärv däri icke inräknade, varvid dock förutsättes, att en del av skolans lokalbehov tillgodoses genom anlitande av redan förefintliga lokaler. Jag förordar, att av detta belopp 600,000 kronor anvisas för budgetåret 1942/43 och att Kungl. Maj:t skall äga med anlitande av detta belopp vidtaga de åtgärder för förlägningsfrågans ordnande, som kunna befinnas lämpliga. Jag förutsätter därvid, att medlen må kunna disponeras jämväl för sådana ändringsarbeten, som kunna visa sig erforderliga, därest förläggningen anslutes till ett redan befintligt etablissement. Skulle det icke visa sig möjligt att inom den angivna kostnadsramen lösa denna byggnadsfråga, torde densamma böra ånyo underställas riksdagen.

Ett av försvarsutredningen upptaget belopp å 50,000 kronor till ändringsarbeten i infanteriets officersaspirantskolas nuvarande lokaler i Karlstad torde icke behöva nu ställas till förfogande.

Gudhems remontdepå. För bestridandet av kostnaderna för de av försvarsutredningen angivna byggnadsarbetena vid Gudhems remontdepå — vinterboning av stallar samt bostäder för en underofficer och tre hästskötare — mot vilket förslag erinran icke framställts vid remissbehandlingen av utredningens betänkande, förordar jag att ett belopp av 100,000 kronor ställes till förfogande. Härav torde 20,000 kronor böra anvisas för innevarande budgetår och återstoden för budgetåret 1942/43. Däremot kan jag icke nu biträda ett av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse i skrivelse den 10 februari 1942 framställt förslag om uppförande av en statbyggnad, en badstu och en rastbana för en kostnad av tillhoppa 90,000 kronor.

Försvarsväsendets läroverk. I försvarspropositionen har jag biträtt försvarsutredningens förslag om inrättande av ett särskilt för försvarsväsendet gemensamt läroverk, förlagt till Uppsala i anslutning till arméns underofficersskolas nuvarande etablissement. *Försvarsutredningen* har beräknat kostnaderna för uppförande av erforderlig skolbyggnad och nödiga omändringsarbeten vid arméns underofficersskolas etablissement till 1,750,000 kronor. *Skolöverstyrelsen* har påpekat, att försvarsutredningens förslag i fråga om byggnad för försvarsväsendets läroverk vore ytterst summariskt, att det beräknade antalet lärosalar vore för lågt och att i byggnadsplanen icke vore upptagna erforderliga verkstadslokaler eller bibliotek med tillhörande läsesal och studierum. Vidare har skolöverstyrelsen framhållit, att den av försvarsutredningen planerade samlingssalen borde högst väsentligt utökas. *1942 års försvarsberedning* åter har ansett nödvändigheten av att iakttaga återhållsamhet i fråga om byggnadsföretag tala för den mindre samlingssalen.

I förevarande sammanhang får jag framhålla, att försvarsutredningen icke beräknat några kostnader för markförvärv. Utredningen har, enligt vad av försvarspropositionen framgår, räknat med att läroverksbyggnaden skall förläggas till visst kronan tillhörigt markområde omedelbart norr om underofficersskolans förläggningsplats. Emellertid skulle, såsom i nämnda proposition framhållits, en sådan förläggning förhindra eller försvåra genomförandet av ett av riksdagen redan fattat beslut om förläggning till nämnda område av en psykiatrisk klinik. För egen del anförde jag, att frågan om läroverkets förläggning vore föremål för övervägande samt att jag funne det lämpligt, att läroverket förlades till Uppsala och att om möjligt även i lokalt hänseende anslutning skedde till arméns underofficersskola. Genom försvars- och socialdepartementens försorg utförd utredning har numera utvisat, att den nya skolbyggnaden utan olägenhet kan förläggas på underofficersskolans nuvarande markområde men att frågan om förläggningen av den blivande psykiatriska kliniken likväl torde böra bli va föremål för ny prövning. Sistnämnda fråga torde komma att anmälas av chefen för socialdepartementet. För egen del föreslår jag nu, att försvarsväsendets läroverk förläggas på nyss angivet sätt.

*Departements-
chefen.*

Vid bedömandet av utredningens kostnadskalkyler bör beaktas att utredningen förutsatt, att läroverket skall kunna utnyttja jämväl de lokaler, som nu avses för arméns underofficersskola. Även om hänsyn tages härtill, synas emellertid de av utredningen beräknade kostnaderna ligga i underkant. Emellertid utgår jag från att kostnaderna för byggnadsföretaget, inklusive utgifter för ändringsarbeten inom underofficersskolans etablissement, med iakttagande av sträng återhållsamhet skola kunna hållas inom den av utredningen angivna kostnadsramen. I detta syfte bör, såsom i försvarspropositionen anmärkts, det av försvarsutredningen skisserade byggnadsprogrammet överses inom 1940 års militära byggnadsutredning. Vad beträffar samlingssalens storlek, delar jag den uppfattning, åt vilken försvarsberedningen givit uttryck.

För påbörjande av byggnadsföretaget torde för budgetåret 1942/43 ett belopp av 750,000 kronor bli va tillräckligt.

Verkstäder vid Skånska pansarregementet och Södermanlands pansarregemente. För ifrågavarande ändamål beräknar jag i likhet med försvarsutredningen tillhopa 2,000,000 kronor, därav 200,000 kronor torde böra äskas å tilläggsstat för innevarande budgetår och 800,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1942/43.

B. Av arméförvaltningen föreslagna byggnadsarbeten m. m.

I sin skrivelse rörande arméns medelsbehov för nästa budgetår har arméförvaltningen hemställt om medelsanvisning för åtskilliga byggnadsåtgärder av olika slag. I andra fall åter har ämbetsverket under framhållande av behovet av vissa företag anmält avsikten vara att efter ytterligare utredning inkomma med definitiva medelsäskanden. En del dylika förslag ha sedermera ingivits. På grundval av de sålunda föreliggande framställningarna och vissa i övrigt framställda förslag om anslag till byggnadsarbeten har jag funnit mig böra nu föreslå Kungl. Maj:t att förelägga årets riksdag medelsäskanden i den omfattning, som i det följande angives. Kostnaderna ha upptagits å förenämnda tablå under en särskild avdelning B: Av arméförvaltningen föreslagna byggnadsarbeten m. m. I anslutning till vad jag tidigare anfört beträffande vissa av 1941 års försvarsutredning föreslagna byggnadsåtgärder har jag då så med hänsyn till företagens karaktär ansetts lämpligt funnit mig böra förorda, att medel anvisas å tilläggsstat för tillgodoseende av ifrågavarande ändamål. I fråga om de olika byggnadsföretagen må följande anföras.

Ordnanade av förläggningen vid Grytans skjutfält. I skrivelse rörande medelsbehovet för budgetåret 1939/40 framlade arméförvaltningen förslag till förbättrande av förläggningsförhållandena å det av Norrlands artilleriregemente utnyttjade skjutfältet vid Grytan invid Östersund. Ämbetsverket, som framhöll, att riksdagens militieombudsman framställt erinringar rörande förläggningen, hemställde om en medelsanvisning av 180,000 kronor för uppförande av en vinterbonad förläggningslokal för 100 man samt för modernisering av kokhus och matinrättning. Med anledning av vad sålunda förekommit upptogs på förslag av Kungl. Maj:t å beredskapsstat för budgetåret 1939/40 ett förskottsanslag å nämnda belopp (jfr proposition 1939 L: 242).

I sin skrivelse rörande medelsbehovet för budgetåret 1941/42 framlade arméförvaltningen ett i väsentlig grad utvidgat förslag till ordnande av förläggningen å skjutfältet. Förslaget, som kostnadsberäknades till 1,060,000 kronor, motiverades med att artilleriets vinterskjutskola skulle förläggas till skjutfältet.

I proposition 1940 U: 73 framhöll jag det vara ofrånkomligt, att åtminstone vissa av de åtgärder, för vilka medel upptagits å beredskapsstaten för 1939/40, komme till utförande. En medelsanvisning av den å beredskapsstaten angivna storleken syntes visserligen ej förslå till utförande av samtliga de arbeten, för vilka beloppet ursprungligen beräknats, men vissa förläggningsutrymmen syntes dock kunna därigenom anordnas. Till arméförvaltningens utvidgade förslag till förläggningens ordnande fann jag mig icke för det dåvarande böra

taga ställning. Jag hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ändamålet anvisa ett reservationsanslag av 180,000 kronor.

Det anslag, som i enlighet härmed av riksdagen anvisades, har disponerats för utförande av två byggnader för manskapsförläggning.

I sin skrivelse rörande medelsbehovet för nästa budgetår har *arméförvaltningen* framhållit, att behov nu föreläge av manskapsbaracker för 225 man, mat- och badinrättning med värmecentral, vakt- och arrestbyggnad, sjukhus, mässbyggnader för officerare och underofficerare, ammunitionsförråd, varmgarage, vinterstall och pumphus m. m. Ifrågavarande arbeten hade kostnadsberäknats till 1,010,000 kronor. Arméförvaltningen hemställde, att detta belopp måtte anvisas.

Ehuru jag finner det ostridigt, att vissa ytterligare förbättringsarbeten äro erforderliga vid Grytans skjutfält utöver dem, som bekostats med anlitande av förutnämnda anslag å 180,000 kronor, kan jag för närvarande icke tillstyrka, att hela det av arméförvaltningen äskade beloppet ställes till förfogande. Till utförande av de mest angelägna arbetena synes ett belopp av 200,000 kronor böra anvisas. Jag föreslår, att av detta belopp 50,000 kronor upptagas å tilläggsstat för innevarande budgetår och 150,000 kronor å riksdagen för nästa budgetår. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse meddela beslut rörande mediens disponerande. På prövning framdeles bör ankomma om och i vad mån ytterligare medel böra ställas till förfogande.

*Departements-
chefen.*

Ombyggnad av matinrättningen vid Norrbottens regemente. På förslag av Kungl. Maj:t (proposition 1940 U: 73) anvisade riksdagen till vissa om- och tillbyggnader vid Norrbottens regemente ett reservationsanslag av 160,000 kronor.

I sin skrivelse rörande medelsbehovet för nästa budgetår har *arméförvaltningen* hemställt om anvisande av 600,000 kronor för tillbyggnad av regementets matinrättning och därvid anført huvudsakligen följande:

De medel, som anvisades av 1940 års urtima riksdag för om- och tillbyggnad vid Norrbottens regemente, hade avsett om- och tillbyggnad av de delar av matinrättningen, vari intagning, utvägning, rensning, beredning och förvaring av provianten m. m. ägde rum, ävensom ordnande av omklädnads- och toaletterum samt matsal för betjäningen m. m. Däremot berördes icke kök, disktrum och matsal av sagda arbeten. Det hade emellertid sedermera visat sig, att utökning och modernisering av jämväl dessa delar av byggnaden med det snaraste borde vidtagas.

Chefen för Norrbottens regemente hade härom anført, att en snabb utspisning på grund av de klimatiska förhållandena vintertid måste eftersträvas. Den ljusa delen av dagen vore då synnerligen kort och måste utnyttjas för utbildningsändamål. Erfarenheten visade, att för svenska infanteriet i allmänhet tillämpbar utbildningsplan icke tillnärmelsevis kunnat följas vintertid vid regementet. Kortast möjliga tid borde avses för 2. frukost. Detta fordrade en dubbling av antalet matutdelnings- och servisinlämningsställen, d. v. s. fyra i stället för nuvarande två, samt en utökning av utrymmet för diskning. Denna utökning vore icke möjlig att åstadkomma utan breddning eller förlängning av den nuvarande matsalen med disktrum eller ombyggnad av densamma till

två våningar. En godtagbar ombyggnad av nuvarande matinrättning syntes knappast vara tekniskt möjlig; under alla omständigheter bleve en dylik ombyggnad mycket dyr och kunde helt visst det i en sådan ombyggnad nedlagda kapitalet icke beräknas giva skälig valuta. Det enda rationella syntes därför utan tvekan vara en helt och hållet ny byggnad för matinrättningen. Härigenom vunnes även den fördelen, att verksamheten kunde försiggå ostörd i den gamla matinrättningen, intill dess den nya vore färdig att tagas i bruk.

Arméförvaltningen hade för egen del funnit att utökningen vore ofrånkomlig. Ämbetsverkets fortifikationsstyrelse, som låtit utreda de av regementschefen uppställda alternativen, hade funnit, att kostnaderna för ny matinrättning, som omfattade såväl matsalsavdelning som köksavdelning, kökets bilokaler och förråd samt rivning av en proviantbyggnad och en garagebyggnad, liggande på platsen för tilltänkt nybyggnad, skulle uppgå till 1,200,000 kronor, under det att en utbyggnad av nuvarande matsalsbyggnad och diskrum, vilken kunde utföras utan tekniska svårigheter, skulle draga en kostnad av endast 600,000 kronor.

1940 års militära byggnadsutredning, vilken på platsen studerat de föreslagna alternativen och jämväl funnit en utökning nödvändig, har förklarat, att ombyggnadsalternativet vore både tekniskt utförbart och att föredraga enär det önskade utrymmet därigenom för halva kostnaden bleve lika stort och lika användbart som enligt nybyggnadsalternativet.

Departements-
chefen.

Det anförda synes giva vid handen, att en utbyggnad av Norrbottens regementes matinrättning är motiverad. Jag har därför icke något att erinra mot att medel för ändamålet äskas hos riksdagen. Av det erforderliga beloppet torde förslagsvis 100,000 kronor böra äskas å tilläggsstat för innevarande budgetår, medan återstoden, 500,000 kronor, bör anvisas för budgetåret 1942/43.

Ombyggnad av matinrättningen å Marma skjutfält. I skrivelse den 19 december 1941 har arméförvaltningens fortifikationsstyrelse gjort framställning om anvisande av medel, 190,000 kronor, för en såsom nödvändig och brådskande ansedd ombyggnad av matinrättningen å Marma skjutfält. Styrelsen har därvid anfört i huvudsak följande:

Förläggningsstyrkan å Marma skjutfält uppginge för närvarande till 900 man. Denna styrka torde i stort sett ej minskas förrän Svea artilleriregementes nya kaserner å Järvafältet bleve färdigställda. Även efter denna tidpunkt syntes, på grund av de begränsade skjutmöjligheterna på Järvafältet, till Marma komma att förläggas cirka 900 man under 3 månader och cirka 250 man under resten av året. — Nuvarande matinrättningsbyggnad å skjutfältet vore otillräcklig och i mycket dåligt skick. Vid hälsovårdsinspektion hade be- träffande köks- och ekonomilokalerna befunnits, att de i förhållande till förläggningens storlek vore alltför små, och att på grund därav förvaringen av olika slag av livsmedel måste ske på ett synnerligen otillfredsställande sätt, ävensom att kökspersonalens behov av utrymme för omklädnad m. m. ej kunde på ändamålsenligt sätt tillgodoses. Ventilationsanordningarna hade befunnits vara under all kritik, i det att från taken droppat kondenseringsvatten och väggarna varit genomsyrade av fukt. Vederbörande hälsovårdsinspektörer hade framhållit, att på grund av nuvarande matinrättningens bristfälliga beskaffenhet frågan om uppförande av ny sådan borde få en skyndsam lösning. — Fortifikationsstyrelsen undersökte för närvarande möjligheterna till provi-

sorisk ventilation i matinrättningen. Detta erbjöde dock vissa svårigheter på grund av kökets åldriga byggnadssätt. — Styrelsen hade uppgjort förslag till ombyggnad av matinrättningen, varvid särskild tillbyggnad avsetts för underbefälens och kökspersonalens behov av matsalar och omklädningsrum m. m. I förslaget inginge även nytt pannrum med anordningar för tillgodoseende av byggnadens behov av värme, varmvatten och ånga. Genom att i förslaget manskapets köplats förlagts utanför matsalen (i tillbyggnaden) hade hela matsalen kunnat utnyttjas för bord och tillräckligt platsantal (240 platser) erhållits. — Kostnaden för ombyggnaden hade beräknats till:

byggnadsarbeten	kronor	96,700
värme-, ventilations-, sanitets- och kyltekniska arbeten	»	60,500
elektriska arbeten	»	15,000
administration m. m.	»	17,800
Summa kronor		190,000

Av vad sålunda anförts torde framgå, att en ombyggnad av ifrågavarande matinrättningsbyggnad är av behovet påkallad. Jag anser mig böra biträda *Departementschefen.* fortifikationsstyrelsens föreliggande förslag och har icke något att invända mot de av styrelsen beräknade kostnaderna. Av det erforderliga beloppet torde 90,000 kronor böra ställas till förfogande redan under innevarande budgetår, medan återstoden bör anvisas för budgetåret 1942/43.

Marketenteribyggnad m. m. å Revingehed. Chefen för Södra skånska infanteriregementet har gjort framställning om uppförande på Revingehed av en ny marketenteribyggnad, omfattande jämväl dag- och skrivrum, lektionssalar, filmsal och gymnastiksal. I fråga om nuvarande marketenterilokaler har regementschefen anfört följande:

Den nu disponibla marketenteribyggnaden hade en golvyta för utlämnings- och mässlokaler av sammanlagt 125 kvadratmeter. Lokalerna vore trånga, mörka och ohygieniska, det senare gällde icke minst köket. Källarlokalerna vore helt olämpliga för sitt ändamål, förvaring av livsmedel. Vindsvåningens virke vore angripet av trägnagare. För underbefälet saknades vidare tillfredsställande mäss- och samlingslokaler. Sålunda hade furirerna fått disponera en friliggande byggnad med endast två små rum, av vilka det ena av byggnadstekniska skäl icke kunde förses med eldstad, under det att korpralerna helt saknade mässlokaler. Marketenterilokalerna på Revinge kunde utan tvekan betecknas såsom ovärdiga för staten. Det funnes säkerligen icke någon annan kasernanläggning, där normalt 1,000 man förlades vinter och sommar, vilket vore fallet på Revinge, som hade ens tillnärmelsevis så dåliga marketenterilokaler. Därtill komme, att skriv- och dagrum samt lektionssalar saknades i lägerhyddorna och att som film- och undervisningssal måste disponeras en synnerligen eldfarlig och för sitt ändamål även i övrigt olämplig lägerhydda. Vidare saknades gymnastiksal. Den totala bristen på statliga anläggningar för manskapets trevnad i Revinge vore självfallet ett hinder för att utbildningen skulle giva avsett resultat och medförde vidare, att personalen på sin fritid droges till civila kaféer (med ölrättigheter), vilka funnes i etablissemangets omedelbara närhet. Olägenheterna härav hade tydligt framträtt under senare år.

Regementschefen har även framhållit önskvärdheten av att arbetena med uppförande av ny marketenteribyggnad m. m. igångsattes senast under våren 1942.

Chefen för armén har i skrivelse till arméförvaltningens fortifikationsstyrelse vitsordat behovet av ny marketenteribyggnad på Revingehed för Södra skånska infanteriregementet och därjämte anført, att vid planläggning såväl av denna byggnad som av andra byggnader i Revinge borde räknas med att huvuddelen av regementets utbildningskontingent i fortsättningen komme att förläggas till denna plats.

Fortifikationsstyrelsen har med ledning av förenämnda uppgifter och i annat sammanhang av chefen för armén lämnade direktiv rörande behov av lektionssalar m. m. samt under iakttagande av tillämpade normer för luftvärnsdivisionernas etablisement i skrivelse den 29 november 1941 beräknat kostnaderna för här berörda byggnader sålunda:

marketenteri, beräknat efter 1,000 mans förläggning	kronor 137,500
skolbyggnad med filmsal m. m.	» 250,000
gymnastikbyggnad	» 209,000
utvändiga rörtekniska och elektriska arbeten, väg- och planeringsarbeten, rivningsarbeten m. m.	» 65,000
administration och oförutsedda kostnader	» 66,150
<hr/>	
Summa kronor 727,650	

eller i runt tal 730,000 kronor.

Fortifikationsstyrelsen, som i likhet med regementschefen och chefen för armén funne det angeläget, att ifrågavarande nybyggnader snarast komme till stånd, har hemställt, att för ändamålet måtte till styrelsens förfogande ställas ett belopp av 730,000 kronor.

1940 års militära byggnadsutredning har i avgivet utlåtande anført huvudsakligen följande:

Utredningen, som besökt Revingehed, hade funnit förhållandena primitiva och ingalunda lämpade för förläggning av personal under längre perioder. Om 1941 års försvarsutrednings förslag att Södra skånska infanteriregementet skulle förläggas till Ystad och Revingehed genomfördes och sistnämnda ort alltså gjordes till även i fredstid permanent förläggningsplats, bleve det enligt utredningens mening nödvändigt, att de nuvarande anläggningarna kompletterades och moderniserades.

Platsen låge relativt avlägset från samhällen, vilket gjorde det nödvändigt att i viss mån sörja för personalens trevnad och förströelse under fritiden. I detta avseende syntes förhållandena kunna jämföras med dem som råda på Skaraborgs flygflottiljs förläggningsplats i Sätenäs, beträffande vilken riksdagen anvisat medel för uppförande av särskild fritidsbyggnad.

Utredningen kunde vitsorda, att de nuvarande marketenterilokalerna vore otillräckliga, mörka och ohygieniska. Marketenteribyggnaden vore tillika i så undermåligt skick, att den borde rivas och ersättas med nybyggnad. Förslaget att uppföra ett nytt marketenteri vore sålunda väl motiverat. Intet syntes heller vara att erinra mot förslaget att uppföra gymnastikhus och skolbyggnad med filmsal m. m., den senare jämväl inrymmande vissa fritidslokaler.

Enär ritningar ännu icke förelåge, hade utredningen svårt att avgiva ett säkert omdöme om de upptagna kostnaderna. Det förefölle emellertid utredningen som om kostnaderna för marketenteri och gymnastikbyggnad vore

relativt lågt beräknade. Å andra sidan syntes kostnaderna för skolbyggnad med filmsal m. m. vara något högt upptagna. Med hänsyn till att behovet av byggnaderna måste betecknas såsom trängande, ansågo sig utredningen emellertid böra tillstyrka anvisande av det av fortifikationsstyrelsen äskade beloppet 730,000 kronor men förutsatte, att utredningen finge tillfälle att yttra sig om ritningar och definitiva kostnadsberäkningar, innan anvisade medel ställdes till styrelsens förfogande.

En förbättring av marketenterilokalerna på Revingehed synes vara i hög grad av behovet påkallad redan under nuvarande förhållanden. Än mer angeläget synes det vara att genomföra ifrågavarande förbättringsarbeten därest, såsom jag i försvarspropositionen förordat, Revingehed kommer att utgöra permanent förläggningsplats för en del av Södra skånska infanteriregementet. Departements-
chefen.

Enligt vad jag inhämtat under hand beräknas de föreslagna åtgärderna bli tillfyllest för att tillgodose behovet av ifrågavarande utrymmen även sedan förläggningen ordnats på avsett sätt. Jag har därför i princip intet att erinra mot att de av fortifikationsstyrelsen i förevarande sammanhang föreslagna byggnadsarbetena komma till stånd. Mot det för ändamålet såsom erforderligt beräknade beloppet, 730,000 kronor, har jag ingen erinran att framställa. Jag förutsätter emellertid, att 1940 års militära byggnadsutredning beredes tillfälle att yttra sig beträffande uppgjorda ritningar och definitiva kostnadsberäkningar, innan dispositionsbeslut rörande medlens användande meddelas. Med hänsyn till angelägenheten av att byggnadsföretaget snarast igångsättes vill jag föreslå, att en del av det för byggnadsföretagets genomförande erforderliga beloppet, förslagsvis 130,000 kronor, ställes till förfogande över tilläggsstat för innevarande budgetår. För budgetåret 1942/43 skulle då erfordras 600,000 kronor.

Ordnande av kraftförsörjningen vid Hälsinge och Älvsborgs regementen. I sin skrivelse rörande medelsbehovet för budgetåret 1941/42 hemställde *arméförvaltningen* om anvisande av ett belopp av 45,000 kronor för ordnandet av kraftförsörjningen vid Hälsinge och Älvsborgs regementen samt anförde därvid huvudsakligen följande:

För Hälsinge regemente levererades råkraften av Gävle stads elektricitetsverk och nedtransformerades inom en regementets egen station. Distributionen inom anläggningen ägde rum medelst ett från transformatorstationen utgående radiallyt jordkabelnät. På grund av betydande ökning av förbrukningssiffran genom nyinstallationer komme transformatorn, som redan nu vore för liten, att inom kort bli helt otillräcklig.

Transformatorreserv finnes visserligen, men vore otillräcklig. Lågspänningsnätet vore radiallyt, varför byggnaderna genomgående vore enkelmatade, ett system, som ur säkerhetssynpunkt vore otillfredsställande. *Arméförvaltningen* funne en omläggning till högre distributionsspänning ofrånkomlig.

Vid Älvsborgs regemente rådde enahanda förhållanden. Även vid detta regemente borde en omläggning ske till högre spänning.

Arméförvaltningen har förnyat sin hemställan om medelsanvisning i sin skrivelse rörande medelsbehovet för budgetåret 1942/43.

Departements-
chefen.

Mot arméförvaltningens förslag har jag intet att erinra. De föreslagna åtgärderna synas snarast böra komma till utförande. Jag förutsätter, att kostnadsberäkningarna skola visa sig hållbara och beräknar sålunda medelsbehovet till 45,000 kronor. Beloppet torde i sin helhet böra äskas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Utvidgning av vattenverken i Boden och Karlsborg. Medels-
äskanden för ifrågavarande ändamål ha av arméförvaltningen framställts för budgetåren 1940/41 och 1941/42. I sin skrivelse rörande medelsbehovet för nästkommande budgetår har arméförvaltningen återkommit till frågan och därvid hemställt om anvisande för vattenverkens utvidgning av tillhoppa 1,150,000 kronor, därav 925,000 kronor för vattenverket i Boden och 225,000 kronor för vattenverket i Karlsborg.

Vattenverket i Boden. Beträffande vattenverket i Boden må framhållas att kommandanten i Bodens fästning anmält till arméförvaltningens fortifikationsstyrelse, att vattnet från garnisonens vattenverk vore av mindre god beskaffenhet och färg. Med anledning härav verkställdes genom fortifikationsstyrelsens försorg en undersökning i frågan. Denna gav vid handen, att vattenförbrukningen ökats så avsevärt, att filteranläggningen blivit överbelastad och att vattnet genom för snabb passage genom filtret bibehållit en brun färgton och hade mindre god smak. De gamla filterna, s. k. långsamfilter, reparerades och förefintliga läckor tätades. Vattenbeskaffenheten var dock även efter dessa arbeten tidvis mycket dålig, vilket bekräftades vid undersökning på kemiska kontrollbyrån i Stockholm. På fortifikationsstyrelsens föranstaltande företogs nu ny utredning i ärendet för att undersöka möjligheterna att åstadkomma en förbättring. Vid denna utredning utgick man från att vattenverket borde erhålla så stor kapacitet, att det kunde tillgodose det beräknade framtida vattenbehovet till omkring år 1960. Undersökningen visade, att verket borde ombyggas för kemisk rening genom fällning, klorering och behandling med aktivt kol. De befintliga långsamfilterna borde emellertid alltjämt bibehållas för efterbehandling av vattnet och såsom reserv. För vinnande av avsedd kapacitet fordrades ombyggnad av pumpstationen, montering av nytt pumpmaskineri samt omläggning av ny 250 mm. huvudledning. Arbetena kostnadsberäknades till 600,000 kronor.

I förenämnda skrivelse rörande medelsbehovet för budgetåret 1942/43 har *arméförvaltningen* framhållit bland annat följande:

Vid utarbetandet av förslaget till kemiskt vattenreningsverk hade erfarenheter icke förelegat om det moderna luftvapnets förstörelseförmåga. Det hade dock redan då varit uppenbart, att det icke var praktiskt genomförbart att utföra det nya vattenverket på sådant sätt, att det kunde motstå verkan av tunga flygbomber. Vid verkets konstruktiva utformande hade därför endast iakttagits, att det kemiska verket förlades på visst avstånd från det befintliga verket.

Sedan nämnda förslag utarbetats, hade emellertid frågan om vattenverkets insprängning i berg väckts. Denna fråga hade ingående diskuterats, vilket resulterat däri, att det befunnits lämpligt, att, för att så vitt möjligt säkerställa

leverans av vatten från verket, detta med undantag av råvattenpumpstation insprängdes i berg.

Strax norr om Bodens vattenverk vid Lule älv stege urberget upp till stor höjd över älvens yta. I detta berg kunde det nya vattenverket sprängas in och på så sätt erhålla ett fullt bombsäkert läge. Det i berget insprängda verket vore avsett att omfatta kemikaliebyggnad, laboratorium, vaktrum, flocknings- och sedimenteringsbassänger, snabbfilter, renvattenreservoar, renvattenpumpar, spolvattenpump, avfuktungsanläggning och reservkraftanläggning. Råvattenpumpstationen avsågs att förläggas i fullträffsäkert underjordiskt läge vid älvstranden uppströms om det befintliga vattenverket, som i oförändrat skick skulle bibehållas såsom reserv. Det kemiskt renade vattnet skulle alltså uppföras direkt till rörnätet utan att gå genom långsamfilterna.

Arméförvaltningen har vidare framhållit, att, därest utvidgningen av vattenverket komme att utföras enligt de nya planerna, för ändamålet jämlikt fortifikationsstyrelsens beräkningar komme att erfordras 925,000 kronor.

Vattenverket i Karlsborg. I fråga om vattenverket i Karlsborg har i tidigare skrivelser rörande lantförsvarets medelsbehov framhållits, att platsbefälhavaren i Karlsborg till arméförvaltningens fortifikationsstyrelse anmält, att vattenverkets i Karlsborg maskinella anordningar, filter och vattenreservoarer icke vore avpassade efter nuvarande behov. Vid den undersökning, som företagits i ärendet, hade styrelsen med hänsyn till den stora livslängd en vattenledningsanläggning borde ha, beräknat förhållandenas sannolika utveckling under en tidrymd av 20 à 30 år framåt. Därvid hade samhällets folk-mängd förutsatts komma att ökas till 5,000 personer och för garnisonen maximalt till 4,500 eller sammanlagt till 9,500 personer. Den framtida specifika förbrukningen hade beräknats till normalt 200 liter per förbrukare och dygn. I beräkningarna hade även medtagits behov av vatten för eldsläckning m. m. För att tillgodose det sålunda beräknade vattenbehovet hade fortifikationsstyrelsen funnit en ombyggnad av pumpstationen, utökning av filterna, utbyte av sönderrostade reservoarer, byggande av vattentorn och nyanläggning av ledningar oundgängligen erforderliga. Kostnaderna för dessa åtgärder hade beräknats till 360,000 kronor.

I skrivelse rörande medelsbehovet för nästa budgetår har *arméförvaltningen* framhållit, att planerna angående utvidgningen av vattenverket i Karlsborg, sedan försök med bergborrad brunn visat, att med sådan brunn ett utmärkt vatten i tillräcklig kvantitet kunde uppumpas, på sådant sätt ändrats att vattenuppföringen ansetts bära baseras på tillgodogörandet av berggrunds-vatten genom borrhunnar med djupbrunnspump, vilka tillkomme utöver tidigare angivna åtgärder, under det att förut föreslagen ombyggnad av pumpstation, utökning av filter och nyanläggning av vissa ledningar kunde utgå ur förslaget. Befintlig pumpstation med filter m. m. borde bibehållas såsom reserv, bland annat för brandsläckning. Kostnaderna för det reviderade programmet hade beräknats till 225,000 kronor.

För egen del har jag av vad i ärendet förekommit bibragts den uppfattningen, att en ombyggnad av vattenverken i Boden och Karlsborg bör ske i

*Departements-
chefen.*

huvudsaklig överensstämmelse med vad arméförvaltningen i sin skrivelse rörande medelsbehovet för budgetåret 1942/43 föreslagit. Kostnaderna för vattenverkens modernisering, 1,150,000 kronor, äro emellertid betydande. Jag förordar därför, att kostnaden fördelas över mer än ett budgetår och att för budgetåret 1942/43 för arbetenas påbörjande anvisas ett belopp av 400,000 kronor. Med anvisandet av ytterligare erforderliga medel torde kunna anstå till senare budgetår.

Iståndsättning av vattenledningsnätet m. m. vid Göta artilleriregemente. Sedan arméförvaltningen i sin skrivelse angående medelsbehovet för nästkommande budgetår anmält behov av snar omläggning av vattenledningsnätet vid Göta artilleriregemente har *ämbetsverkets fortifikationsstyrelse* i skrivelse den 19 januari 1942 i ämnet anfört följande:

Regementets kasernetablissemment hade uppförts år 1895 och det nu befintliga vattenledningsnätet hade färdigställts några år senare. Enär ledningsrörens inre diameter genom rostbildning under årens lopp minskats, hade ledningarnas vattenförande förmåga allt mera avtagit så att det numera vid stark vattenförbrukning inträffade, att högt belägna tappkranar icke lämnade något vatten. Det hade även konstaterats, att ingen av regementets brandposter lämnade tillräcklig vattenmängd för effektiv eldsläckning.

Under utredningens gång hade framkommit, att jämväl avloppsledningsnätet vid ifrågavarande etablissemment vore i behov av omläggning. Avloppsledningsnätet hade färdigställts i slutet av 1800-talet. Ledningarna vore avsedda att upptaga såväl kloakvatten som regnvatten. De använda rören hade emellertid från början haft alltför liten diameter, på grund varav ledningsnätet icke vore tillräckligt för avledande av de vid regnväder tillförda vattenmängderna. Vid regnväder uppstode därför översvämningar, varvid kloakvatten pressades upp genom regnvattenbrunnarna i ledningsnätets nedre del. Det till ledningsnätet hörande reningsverket, som vore omkring 10 år gammalt, vore helt igenslammat och åstadkomme ingen nämnvärd rening av avloppsvattnet.

Därest omläggning av båda ledningsnäten utfördes i ett sammanhang skulle genom användande av gemensamma rörgravar m. m. en besparing på omkring 8,000 kronor uppstå.

Kostnaderna för en omläggning av båda ledningsnäten i ett sammanhang hade beräknats till 110,000 kronor.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställde fortifikationsstyrelsen, att för budgetåret 1942/43 ett belopp av 110,000 kronor måtte anvisas för ändamålet.

Departements-
chefen.

Av fortifikationsstyrelsens skrivelse framgår, att de ifrågasatta omläggningarna av vattenledningsnätet och avloppsledningsnätet vid Göta artilleriregementes kaserner äro i hög grad av behovet påkallade. Då kostnadsberäkningarna icke synas giva anledning till erinran, finner jag mig böra tillstyrka, att ett anslag av 110,000 kronor anvisas för ändamålet. Med hänsyn till ärendets brådskande natur synes av beloppet 50,000 kronor böra ställas till förfogande å tilläggsstat för innevarande budgetår. Återstoden, 60,000 kronor, torde böra anvisas för budgetåret 1942/43.

Vattenreningsfilter vid infanteriskjutskolan. I sin skrivelse rörande medelsbehovet för budgetåret 1942/43 har *arméförvaltningen* anmält,

att ytterligare ett vattenreningsfilter erfordrades vid infanteriskjutskolan. Efter företagen utredning av frågan har *ämbetsverkets fortifikationsstyrelse* i skrivelse den 2 december 1941 anfört följande:

Det nu befintliga vattenverket, som för närvarande vid normal drift hade en kapacitet av cirka 120 kubikmeter per dygn, utnyttjades redan till sin fulla kapacitet. Dessutom skedde tidvis överbelastning av vattenverket, vilket inverkade menligt på reningsresultatet och ökade driftkostnaderna på grund av onormalt korta filterperioder.

Med hänsyn till beräknat framtida ytterligare behov samt önskvärdheten att erhålla någon reserv borde befintlig filteranläggning utbyggas till dubbla nuvarande kapaciteten, d. v. s. 240 kubikmeter per dygn vid normal belastning. I samband härmed borde en råvattenpump utbytas, varjämte ny filter-sand samt aktivt kol borde inläggas i filterna. Härjämte syntes i detta sammanhang en ny renvattenreservoar böra anläggas samt nu befintligt uppvärmningssystem med kamin ersättas med elektrisk uppvärmning.

Kostnaderna för ovannämnda arbeten ha beräknats till 45,000 kronor.

Med hänsyn till vad arméförvaltningens fortifikationsstyrelse framhållit och med tanke på skolans planerade ytterligare utvidgning får jag för egen del biträda styrelsens föreliggande förslag. Som jag icke har något att erinra mot kostnadsberäkningen och då det erforderliga beloppet synes böra utan större tidsutdräkt ställas till förfogande förordar jag, att ett anslag av 45,000 kronor äskas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

*Departements-
chefen.*

Vissa sjukhuslokaler på Gotland. I sin skrivelse hösten 1939 angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1940/41 hemställde arméförvaltningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för uppförande av en sjukbarack vid Tingstäde för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 90,000 kronor. Sedan denna framställning av Kungl. Maj:t lämnats utan avseende, förnyade arméförvaltningen sin framställning i skrivelsen angående medelsbehovet för budgetåret 1941/42.

Efter förslag av Kungl. Maj:t har 1940 års urtima riksdag anvisat medel för byggande av bland annat nytt sjukhus vid Gotlands artillerikår.

Sedan 1940 års militära byggnadsutredning anmodats avgiva yttrande i anledning av medelframställningen beträffande sjukbaracken vid Tingstäde samt över en av marinförvaltningen i skrivelse den 5 oktober 1940 gjord framställning om anvisande av medel, 350,000 kronor, för uppförande av en ny sjukhusbyggnad i Färösund, ävensom att granska förslaget till det nya sjukhuset vid Gotlands artillerikår, hemställde utredningen under hänvisning till att en allmän plan borde uppläggas för ett slutligt ordnande av frågan om sjukvårdsplatser för försvarsväsendets olika truppförband och formationer på Gotland, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt utredningen att i samråd med cheferna för armén, marinen och flygvapnet snarast möjligt utarbeta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag jämte kostnadsberäkning å sjukhuslokaler utöver redan befintliga för olika truppförband och formationer på Gotland. Genom beslut den 25 april 1941 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsutredningen att verkställa ifrågavarande utredning.

I skrivelse den 21 juli 1941 har 1940 års militära byggnadsutredning inkommit med sålunda anbefalld utredning och därav betingat förslag. Ärendet är av den natur, att en närmare redogörelse för detsamma icke synes böra lämnas till statsrådsprotokollet; riksdagens vederbörande utskott torde i stället få beredas tillfälle taga kännedom om förslaget genom de handlingar som komma att till utskottet överlämnas. Här må emellertid följande framhållas.

Byggnadsutredningen har framhållit, att vid frågans behandling överläggningar ägt rum med representanter för försvarsgrenscheferna och medicinalstyrelsen, med dåvarande landshövdingen i Gotlands län och med militärbefälhavaren på Gotland och att i maj 1941 besök avlagts vid de olika sjukhusinrättningarna på Gotland. Efter att ha lämnat en redogörelse för de nuvarande för fredsförhållanden avsedda militära sjukvårdsanstalterna och för de anstalter som vidtagits eller planerats för tillgodoseende av sjukvården under krigstid har byggnadsutredningen sammanfattningsvis redogjort för de riktlinjer, efter vilka den militära sjukvården delvis i samarbete med civila sjukvårdsinrättningar borde ordnas. Utredningen har i samband härmed inhämtat upplysningar rörande storleken av den till Gotland förlagda fredspersonalstyrkan och dennas fördelning å olika förband. Utredningen, som i vad avser krigssjukvården icke ansett sig böra göra annat uttalande än att detsamma — med undantag av vissa av utredningen antydda spörsmål, som kunde böra i annat sammanhang närmare utredas — syntes i stort sett vara tillfredsställande tillgodosedd, har framlagt en plan för ett slutligt ordnande av frågan om militära sjukvårdsplatser på Gotland ävensom ett med ritningar kompletterat förslag till utformningen av de byggnadsåtgärder, som erfordrades för planens genomförande. Förslaget avser uppförande av en sjukbarack vid Gotlands infanteriregemente, ett truppförbandssjukhus vid Gotlands artillerikår, en reservplatsbarack å Visborgs slätt, en sjukbarack samt en reservplatsbarack vid Tingstäde, en reservplatsbarack vid Tofta skjutfält, ett truppförbandssjukhus med sjukbarack vid Gotlands kustartillerikår i Färösund samt en reservplatsbarack å Fårön. Kostnaderna för förslagets genomförande ha av utredningen beräknats till 802,000 kronor. Kostnaden för ordnandet av det för Gotlands artillerikår avsedda sjukhuset, 200,000 kronor, kunde emellertid enligt utredningens mening bestridas av det av 1940 års urtima riksdag för ordnandet av förläggningen vid kåren anvisade anslaget, varför nu erfordrades (802,000 — 200,000 =) 602,000 kronor. Av nämnda belopp belöpte på åtgärder, som borde vidtagas med anlitan av medel, anvisade såsom kapitalinvestering i arméförvaltningens delfond av försvarsväsendets fastighetsfond, 312,500 kronor, medan ett belopp av 290,000 kronor erfordrades för ordnandet av de marina sjukhusfrågorna.

I ärendet ha utlåtanden avgivits av *arméförvaltningens fortifikations- och sjukvårdsstyrelser, marinförvaltningen och flygförvaltningen*. Fortifikationsstyrelsen, sjukvårdsstyrelsen och flygförvaltningen ha icke haft något att erinra mot vad byggnadsutredningen föreslagit. Marinförvaltningen åter har framställt viss erinran i fråga om truppförbandssjukhuset i Färösund.

I sin skrivelse rörande medelsbehovet för 1942/43 har *arméförvaltningen*

hemställt om anvisande av förenämnda belopp, 312,500 kronor, för ordnandet av sjukvården på Gotland.

Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 29 augusti 1941 rörande vissa medelsäskanden å tilläggsstat för budgetåret 1941/42 hemställt om anvisande för en ny sjukhusbyggnad i Fårösund av 350,000 kronor. *Marinförvaltningen* har ansett en ökning av golvytan i det av byggnadsutredningen föreslagna för Gotlands kustartillerikår avsedda truppförbandssjukhuset ofrånkomlig närmast för tillgodoseende av utrymmesbehovet för en i sjukhuset ingående isoleringsavdelning. Kostnadsökningen härför har uppskattats till 10,000 kronor. Vidare har *marinförvaltningen* anført betänkligheter i och för sig i fråga om det av byggnadsutredningen för sjukhusbyggnaderna beräknade beloppet och förordat en ökning med 50,000 kronor, i följd varav de sammanlagda byggnadskostnaderna borde beräknas till (290,000 + 10,000 + 50,000 =) 350,000 kronor.

Genom remiss den 10 april 1942 anbefalldes 1940 års militära byggnadsutredning att under beaktande av de förändringar i fredsorganisationen för till Gotland förlagda truppförband, som förordats i det vid propositionen 1942: 210 fogade utdraget av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, skyndsammast avgiva förnyat utlåtande angående plan för militära sjukhusbyggnader på Gotland. Med anledning härav har militära byggnadsutredningen anført, att — med hänsyn till att de styrkeförhållanden som utredningen utgått ifrån icke vore en gång för alla givna utan kunde variera från tid till annan — nyssnämnda förändringar i fredsorganisationen syntes vara alltför obetydliga för att föranleda ändring i den föreliggande sjukhusbyggnadsplanen. Byggnadsutredningen hade i ärendet även samrått med t. f. generalfältläkaren.

Byggnadsutredningens förslag till lösning av sjukvårdsfrågorna på Gotland har jag funnit mig kunna i allt väsentligt biträda. Jag förordar därför att detsamma genomföres. Mot de beräknade å arméförvaltningens delfond belöpande kostnaderna ha erinringar icke försports. Jag föreslår därför, att ett belopp av 312,500 kronor anvisas för budgetåret 1942/43 såsom kapitalinvestering i nämnda fond. *Departements-
chefen.*

Vad åter angår de å *marinförvaltningens* delfond belöpande kostnaderna för utbyggnadsprogrammets realiserande anser jag mig icke böra frångå byggnadsutredningens beräkningar utan förutsätter, att utbyggnaden skall kunna genomföras inom den av utredningen beräknade kostnadsramen, vilken för övrigt även godtagits av 1941 års försvarsutredning. Då emellertid, såsom av *marinförvaltningens* skrivelse i ämnet framgår, utredning pågår om de markförvärv, som bliva erforderliga vid ett genomförande av förslaget i denna del, torde medel för närvarande, i avbidan på slutförandet av nämnda utredning, icke böra äskas för uppförande av sjukhusbyggnad för Gotlands kustartillerikår.

Ordnande av förläggningen vid ridskolan. I skrivelse den 27 mars 1941 gjorde arméförvaltningens fortifikationsstyrelse framställning om an-

visande av anslag till ordnande av förläggningen vid ridskolan och framlade därvid jämväl förslag till reglering av mellan ridskolan och Strömsholms hingstdepå föreliggande markfrågor.

Ridskolan hade, erinrade styrelsen, genom 1936 års försvarsordning organiserats såsom en för armén gemensam rid- och körskola, innebärande en icke oväsentlig utökning av skolans verksamhet. Med anledning därav hade i enlighet med beslut av Kungl. Maj:t den 12 mars 1938 till skolan överlåtits vissa för dess verksamhet nödvändiga markområden, vilka tidigare disponerats av hingstdepån respektive domänstyrelsen. Dessa områden hade emellertid visat sig vara otillräckliga för skolans behov och nya förslag till frågans lösning hade dryftats. Efter sammanträffande å ort och ställe hade representeranter för fortifikationsstyrelsen och lantbruksstyrelsen enats om en lösning av följande ungefärliga innebörd (siffror och litterabeteckningar hänföra sig till skrivelsen bilagda ritningar):

Hingstdepån skulle till ridskolan överlämnas två å en vid skrivelsen fogad karta med blå färg angivna områden med därå befintliga byggnader.

Ridskolan skulle till hingstdepån överlämnas byggnaden nr XV manskapsköket, nr XVII källare och proviantförråd samt nr XXIII vedskjul vid manskapsköket med till manskapsköket hörande markområden.

Ridskolan skulle till förmån för depån avstå nyttjanderätten till byggnaden litt E smedjevinden (nu marketenteri), byggnaden litt G, tillfälliga förvaltarbostaden, samt södra åsen, denna senare såsom kompensation för de överlåtna ängarna mellan Strömsholms kanal och landsvägen Kolbäck—Strömsholm (det ena av ovanberörda å kartan med blå färg angivna områden).

Slutligen skulle hingstdepån erhålla kompensation för överlåtna byggnader på så sätt, att fortifikationsstyrelsen för depån uppförde motsvarande byggnader (bostadshus) i stället för de överlämnade.

Den föreslagna lösningen vore, yttrar fortifikationsstyrelsen, ur ridskolans synpunkt synnerligen önskvärd, i det att skolan och hingstdepån bleve i markhänseende, så långt förhållandena i övrigt medgäve, oberoende av varandra.

Fortifikationsstyrelsen har i fortsättningen anfört följande:

Därest ovan framlagda förslag till reglering av markfrågan mellan ridskolan och Strömsholms hingstdepå skulle genomföras, inverkade detta jämväl på skolans byggnadsfrågor.

Enär det nuvarande manskapsköket enligt ovanberörda plan skulle överlämnas till hingstdepån, erfordrades nybyggnad av matinrättning för ridskolans räkning. Även smedjevinden, som för närvarande användes såsom marketenteri, skulle gå förlorad för ridskolan. Ridskolan vore i trängande behov av ny manskapskasern. Chefen för ridskolan hade nu föreslagit, att en sådan kasern för 80 man skulle uppföras, eventuellt sammanbyggas med matinrättningen, att viss del av den nuvarande manskapskasernen, som vore otidsenlig och otillfredsställande ur hygienisk synpunkt, skulle omändras till marketenteri samt att densamma i övrigt skulle tagas i anspråk såsom sjukavdelning, förråd och förlägningsreserv. Genom nybyggnad av en kasern vunnes bland annat, att omkring 20 furirer, för vilka det s. k. världshuset i närheten av Strömsholms slott för närvarande förhyrdes såsom bostad för en årlig kostnad av 2,000 kronor, kunde förläggas i skolans egen byggnad.

Nu skisserade åtgärder syntes med nödvändighet böra vidtagas, innan en markreglering enligt ovan kunde komma till stånd.

För förläggningen erfordrades, framhåller fortifikationsstyrelsen, jämväl ytterligare åtgärder, vilka dock ej i samma utsträckning vore beroende av

markregleringens genomförande. Visserligen vore ett bostadshus med fyra lägenheter nyligen uppfört (medel anvisades av 1938 års riksdag) och enligt det föreliggande förslaget skulle en bostadsbyggnad — å kartan betecknad med nr 48 — överlämnas från hingstdepån till ridskolan. Förstnämnda byggnad vore emellertid tagen i anspråk för fyra stallbetjänter och den senare avsåges för kvinnlig kökspersonal och för gifta furirer, som vore kommanderade såsom befäl eller elever vid skolan. Skolans betjäningsspersonal enligt stat uppginge till 8 manliga, varav för närvarande en vore ogift. Av dessa, som sålunda icke kunnat inkvarteras i förstnämnda byggnad, hade en inflyttat i egen bostad cirka tre kilometer från arbetsplatsen, en hyrde bostad av hingstdepån och en — den ogifte — i en lägenhet tillhörande Strömsholms slotts-förvaltning. Hingstdepåns bostad bleve dock inom en nära framtid erforderlig för depåns eget behov, och därmed vore denna familj utan bostadsmöjlighet. Vad den ogifte beträffade vore hans bostad av den kvalitet, att den knappast komme att godkännas vid en eventuell sundhetsinspektion. Den fjärde extraordinarie befattningshavaren, som icke erhållit tillfredsställande bostad vore den nuvarande eldaren, för vars inkvartering vore upplåtet ett gammalt torp om ett rum och kök, utan några bekvämligheter. Det vore sålunda nödvändigt att ytterligare ett bostadshus med fyra lägenheter — vardera om två rum och kök — uppfördes.

Vidare erfordrades nybyggnad av stall för 30 hästar. Detta behov sammanhänge med ridskolans nya funktion såsom körskola. Tidigare närda förhoppningar att kunna tillgodose detta behov genom disposition av en hingstdepån tillhörig stallbyggnad hade icke infriats, enär depån numera behövde ifrågasvara byggnad för egen räkning.

Skostall behövde uppföras för den praktiska undervisningen i hovbeslag under vintern. Enligt vad skolchefen meddelat, omfattade denna utbildningsgren samtliga skolans elever, och frånvaron av lämplig lokal för undervisningen vore ofta besvärande.

Slutligen erfordrades bostäder åt redogöraren och expeditionsunderofficeren. Redogöraren hade till föregående vår bott och expeditionsunderofficeren bodde alltså i den s. k. tillfälliga förvaltarbostaden, vilken enligt ovanberörda plan skulle av ridskolan avstås till hingstdepån. Redogöraren hade sedermera på privat väg kunnat anskaffa bostad, vilken han emellertid ämnade behålla efter avgång från sin tjänst den 1 oktober 1942. Tjänstebostäder åt redogöraren och expeditionsunderofficeren kunde emellertid iordningställas i en byggnad — nr 47 — belägen å ett av de områden, som enligt markregleringsplanen skulle tillfalla ridskolan. Viss modernisering av nämnda byggnad bleve emellertid erforderlig.

Enligt av fortifikationsstyrelsen verkställda beräkningar skulle här berörda byggnadsarbeten för ridskolans del draga en kostnad av 540,000 kronor. Uppförandet av byggnader för hingstdepåns räkning i stället för de av depåns byggnader, som enligt regleringsplanen skulle tillfalla ridskolan, komme enligt ett av vederbörande slottsarkitekt upprättat förslag att belöpa sig på cirka 81,600 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställde fortifikationsstyrelsen, som funne det önskvärt att ridskolans mark- och byggnadsfrågor snarast och i ett sammanhang finge sin lösning, att Kungl. Maj:t måtte dels fastställa berörda regleringsplan, dels ock föreslå riksdagen att för angivna byggnadsändamål anvisa ett belopp av 621,600 kronor.

Inspektören för kavalleriet har dels tillstyrkt bifall till förslaget om markreglering mellan ridskolan och hingstdepån dels ock anför, att det syntes

oundgängligen nödvändigt, att förlägningsfrågorna för personal av olika kategorier löstes, så att nuvarande trånga, osunda och i övrigt otillfredsställande förlägningslokaler snarast bleve ersatta av tidsenliga byggnader m. m. samt att stallutrymmena bleve utökade i erforderlig utsträckning.

Chefen för fjärde arméfördelningen, chefen för armén och lantbruksstyrelsen ha förklarat sig intet ha att erinra mot den gjorda framställningen.

1940 års militära byggnadsutredning har i ett den 23 januari 1942 avgivet utlåtande anført, att utredningen i och för sig intet hade att erinra mot den föreslagna regleringen av markområdena mellan de båda institutionerna. Dock syntes denna frågas lösande icke för närvarande vara så trängande, att statsverket borde påtaga sig större ekonomiska uppostringar allenast härför. Behovet av de föreslagna byggnadsarbetena, fränsett i vad mån de samhöra med markregleringsfrågan, syntes böra prövas för sig vad beträffade

nya manskapslokaler för ridskolan,

stallbyggnader m. m. för ridskolan och

bostadsbyggnader för ridskolan och hingstdepån.

Rörande de föreslagna nya manskapslokalerna för ridskolan syntes följande vara att beakta:

Utredningen kunde efter besök på platsen vitsorda, att den nuvarande manskapskasernen vore för sitt nuvarande ändamål otillfredsställande och icke motsvarade de anspråk, som numera måste ställas på lokaler avsedda för mera stadigvarande manskapsförläggning. En ombyggnad av densamma till ändamålsenliga förlägningslokaler torde kräva betydande kostnader och syntes icke vara att tillråda. Ej heller syntes den nuvarande marketenteri-lokalen på smedjebyggnadens vind fylla skäliga krav på en dylik lokal.

Enligt uppgift vore handräkningsmanskap förlagt vid ridskolan praktiskt taget året runt. Under nu rådande förhållanden skedde avlösning ungefär var fjärde månad. Under normala förhållanden beräknades emellertid tiden för varje kontingents förläggning vid skolan bliva omkring sex månader. Enligt utredningens mening borde åtgärder följaktligen vidtagas för att skapa bättre förlägningsförhållanden för manskap vid ridskolan, varför utredningen biträdde det framlagda förslaget, att en ny kasern för 80 man, därav 24 furirer, finge uppföras. De till 104,000 kronor upptagna kostnaderna syntes enligt utredningens uppfattning vara väl lågt beräknade, enär byggnaden borde uppföras av mera permanent typ än vanlig baracktyp. Dock syntes med fördel en byggnad av trä kunna komma i fråga, uppförd i två våningar enligt utredningens enklare standardtyp för kaserner å övningsplatser och dylikt. Kostnaderna för en förlägningsbyggnad, som motsvarar dessa krav kunde uppskattas till 130,000 kronor.

Den nuvarande matinträttningsbyggnaden vore otivelaktigt likaledes mindre tillfredsställande, ej minst ur utrymmessynpunkt, vilket ävenledes framhållits av militieombudsmannen i dennes tjänsteskrivelse till fortifikationsstyrelsen den 22 april 1939. Utredningen funne sig sålunda icke hava något att erinra mot att den föreslagna nybyggnaden för ändamålet komme till stånd. För den nya matinträttningen hade emellertid enligt utredningens mening upptagits ett för högt belopp. Kostnaderna borde kunna begränsas till 75,000 kronor, därvid hänsyn tagits till att nuvarande köksinredning åtminstone i viss utsträckning borde kunna komma till användning i det nya köket.

Den nuvarande kasernen borde enligt utredningens mening icke såsom föreslagits utnyttjas för inredande av ett manskapsmarketenteri. Lämpligare syntes vara, att med hänsyn till den relativt ringa manskapsstyrkan marke-

tenterilokalerna anslötes till den nya matinrättningsbyggnaden, i vilket fall manskapsmatsalen kunde vid behov med fördel komma till användning som komplettering av dessa lokaler samt utnyttjas som fritidslokal, och marketenteriutrymmena sålunda icke oväsentligt begränsas.

Den äldre kasernen kunde tagas i anspråk för andra behov, främst för sjukvården och därjämte för reservförläggning, förråd och dylikt.

Det upptagna beloppet, 20,000 kronor, för omändringsarbeten i den nuvarande kasernen borde kunna täcka kostnaderna härför ävensom lämna erforderligt bidrag för utbyggnad av den nya matinrättningsbyggnaden med marketenterilokaler.

Rörande stallbyggnader m. m. för ridskolan ansåge sig utredningen böra framhålla följande:

Enligt remisshandlingarna föreläge trängande behov av stall för ytterligare 30 hästar. Vid av utredningen företaget besök på platsen, varvid även chefen för hingstdepån varit närvarande, hade bekräftats, att ridskolan icke kunde räkna på tillgång till utrymmen i hingstdepåns stallar utöver de utrymmen skolan redan förfogade över, enär depån numera själv behövde taga sina återstående stallutrymmen i anspråk. Chefen för ridskolan hade uppgivit, att 30 nya platser utgjorde minsta behovet, och att det vore önskvärt, om antalet kunde ökas till åtminstone 40.

Kostnaden för den nya stallbyggnaden, 78,000 kronor, syntes vara för högt beräknad, om antalet spiltor begränsades till 30. Beträffande vad chefen för ridskolan anfört rörande behovet av ytterligare stallutrymmen kunde utredningen givetvis icke göra något uttalande men förutsatte, att denna fråga i viss mån samhörde med nyorganisationen inom försvarsväsendet. Utredningen hölle emellertid före att, därest ett ökat behov av stallutrymme förefunnnes, detsamma av byggnadsekonomiska skäl borde tillgodoses i samband med den föreslagna nybyggnaden. Utredningen ansåge under sådana förhållanden skäl föreligga att i kostnadssammanställningen upptaga ett för byggnaden beräknat belopp av 78,000 kronor.

För den praktiska undervisningen i hovbeslag användes vintertid hästoperationsrummet. Det ansåges emellertid olämpligt att använda detta rum för sådant ändamål och därför hade föreslagits, att ett nytt skostall skulle uppföras. Enligt chefen för ridskolan vore det tillräckligt, om byggnaden uppfördes som en uppvärmbar hall av trä med stensatt golv, i vilken utrymme funnes för cirka 15 elever och för undervisningen erforderligt antal hästar. För den teoretiska undervisningen skulle operationssalen och rum i slottet kunna disponeras, varför någon lektionssal ej erfordrades. Utredningen ville biträda vad ridskolans chef sålunda föreslagit. Kostnaderna för skostallet kunde begränsas till högst 10,000 kronor.

Vad slutligen gällde om- och nybyggnader av bostadslägenheter för ridskolan och hingstdepån ville utredningen anföra följande:

Enligt det framlagda förslaget skulle ridskolan tillföras två lägenheter om fyra rum och kök samt fyra lägenheter om två rum och kök genom övertagande av byggnaderna nr 47 och 48 samt fyra lägenheter om två rum och kök genom uppförande av en nybyggnad.

Lägenheterna inom byggnaden nr 47 disponerades för närvarande av smed och fodermarsk vid hingstdepån. Dessa lägenheter skulle moderniseras och användas som bostäder åt redogörare och expeditiionsunderofficer vid ridskolan, vilka för närvarande förhyrde bostäder, den förre av slotts-förvaltningen och den senare i den s. k. tillfälliga förvaltarebostaden. De för moderniseringen beräknade kostnaderna 10,000 kronor föranledde ingen erinran från utredningens sida.

De fyra bostäderna om två rum och kök inom byggnaden nr 48 skulle enligt förslaget av ridskolan disponeras för kvinnlig kökspersonal och för gifta furirer, kommenderade som befäl eller elever vid skolan. För nu angivna ändamål behövde samtliga dessa lägenheter tagas i anspråk. Några ombyggnadsarbeten skulle icke ifrågakomma.

Intet syntes vara att erinra mot uppförande av den föreslagna nybyggnaden för fyra stallbetjänter. Bostäderna syntes kunna uppföras enligt en mindre lägenhetstyp om 45 à 50 kvadratmeter golvyta. De beräknade kostnaderna, 50,000 kronor, syntes skäliga.

Vad anginge hingstdepåns lägenheter, hade chefen för hingstdepån framhållit, att depån ansett sig kunna medgiva den ifrågasatta markregleringen under förutsättning, att depån kompenseras för de bostäder som avstodes till ridskolan. Det vore av särskild vikt, att de bostäder, som komme att iordningställas för depån, gäves samma standard som depåns övriga personalbostäder. Enligt föreliggande förslag skulle nuvarande manskapsköket, eventuellt efter ombyggnad, omändras till bostäder åt smed och fodermarsk vid hingstdepån, vilka nu hade sina bostäder i byggnad nr 47. Vidare skulle som ersättning för den till ridskolan likaledes överlämnade byggnaden nr 48 uppföras en nybyggnad, innehållande fyra lägenheter om två rum och kök. Denna byggnad syntes kunna uppföras på liknande sätt som nybyggnaden inom ridskolans område. Därjämte skulle inredas två enkelrum för ogift personal (elever vid hingstdepån) i magasinsbyggnaden vid matinrättningen. Beträffande dessa enkelrum ville utredningen erinra, att desamma icke kunde krävas som ersättning för mistade lägenheter. Hingstdepåns chef hade också medgivit, att depån icke hade anspråk på att fortifikationsstyrelsen skulle ombesörja denna inredning. Om sådan inredning ansåges böra komma till stånd, skulle den utföras genom depåns försorg. Det bostadshus, som för närvarande beboddes av ridskolans expeditiönsunderofficer, den s. k. tillfälliga förvaltarebostaden, skulle återgå till hingstdepån.

Hingstdepåns chef hade vidare anført, att ifrågasatt tillbyggnad av nuvarande matinrättningsbyggnaden borde kunna undvikas, om i denna byggnad anordnades endast en bostad om tre rum och kök för smeden. För fodermarsken skulle bostad kunna inredas i den s. k. tillfälliga förvaltarebostaden. Kostnaderna för omändringen av matinrättningsbyggnaden till smedsbostad och tillfälliga förvaltarebostadens omändring och modernisering till bostad åt fodermarsken borde kunna begränsas till 10,000 kronor.

Kostnaden för inredning av elevbostäder i magasinsbyggnaden borde på grund av vad därom ovan anförts icke upptagas i detta sammanhang.

Mot det för nybyggnaden upptagna beloppet 50,000 kronor hade utredningen intet att erinra. De för hingstdepåns personalbostäder upptagna kostnaderna 68,000 kronor skulle alltså reduceras till $(10,000 + 50,000 =) 60,000$ kronor.

Byggnadsutredningen ville icke motsätta sig denna bostadsbyggnadsplan, som resulterade däruti, att ridskolans personal och i viss mån dess elever av furirs ställning bereddes tillgång till erforderliga bostäder. Att i trakten inom skäligt avstånd från ridskolan kunna förhyra lägenheter, syntes utslutet, i all synnerhet som slottsförvaltningen tillhöriga bostäder icke längre stode till buds för ändamålet.

Kostnaderna kunde sålunda upptagas till för ridskolans arbeten $(130,000 + 75,000 + 20,000 + 78,000 + 10,000 + 10,000 + 50,000 =) 373,000$ kronor och för hingstdepåns arbeten 60,000 kronor. Till dessa belopp torde såsom fortifikationsstyrelsen föreslagit för yttre ledningar och planeringsarbeten m. m. samt för oförutsedda utgifter böra läggas 20 procent eller respektive

74,600 och 12,000 kronor, varför de slutliga kostnaderna skulle uppgå till 447,600 kronor respektive 72,000 kronor eller tillsammans 519,600 kronor, vilket belopp kunde avrundas till 520,000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts har 1940 års militära byggnadsutredning tillstyrkt dels fastställelse av den framlagda planen för fördelning av dispositionsrätten till mark och byggnader mellan ridskolan och Strömsholms hingstdepå m. m. dels ock att till fortifikationsstyrelsens förfogande måtte ställas ett reservationsanslag av 520,000 kronor för tillgodoseende av ridskolans byggnadsbehov och för utförande av ovannämnda nybyggnads- och förändringsarbeten för hingstdepåns räkning.

1941 års försvarsutredning, som avgivit sitt betänkande innan byggnadsutredningens utlåtande förelegat, har biträtt fortifikationsstyrelsens förslag om anvisande av medel för ifrågavarande ändamål samt därutöver förordat uppförandet av ett nytt ridhus, kostnadsberäknat till 300,000 kronor, ävensom vinterboning av stallar, för vilket ändamål beräknats 50,000 kronor. Kostnaderna för erforderliga ny- eller ombyggnadsåtgärder ha av försvarsutredningen beräknats till inalles 945,000 kronor.

Av det anförda framgår, att frågan om vissa nybyggnads- och omändringsarbeten vid ridskolan å Strömsholm sedan länge varit aktuell men att en rationell lösning måst uppskjutas i avvaktan på en blivande reglering av dispositionsrätten till viss mark och vissa byggnader mellan ridskolan och Strömsholms hingstdepå. Förslag till en dylik markreglering har nu framlagts och tillstyrkts av samtliga av frågan berörda myndigheter. Förslagets genomförande medför för statsverket kostnader endast såtillvida, att vissa byggnadsarbeten därigenom nödvändiggöras. Ehuru jag i likhet med byggnadsutredningen finner det i viss mån tveksamt, om staten nu bör ikläda sig utgifter för ifrågavarande ändamål, kan jag å andra sidan icke se bort ifrån de fördelar, som ernås dels därigenom att ridskolans och hingstdepåns områden bliva var för sig sammanförda till en enhet, dels därigenom, att ifrågavarande byggnadsarbeten kunna utföras i samband med de byggnadsarbeten i övrigt vid ridskolan, som enligt det föregående äro erforderliga. För egen del vill jag därför ej motsätta mig markregleringens genomförande. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela i ämnet erforderliga bestämmelser.

*Departements-
chefen.*

Beträffande de ifrågasatta byggnadsarbetena vill jag erinra, att 1941 års försvarsutredning utgått från att ridskolan alltjämt kommer att vara förlagd till Strömsholm samt att utbildningen därstädes kommer att bedrivas under i huvudsak oförändrad organisation. Viss utökning av verksamheten har dock föreslagits, bland annat innebärande att remontdressyr skulle komma att bedrivas i större omfattning än vad för närvarande är fallet. Den ordinarie personalen vid skolan har på grund härav föreslagits utökad med en lärare. Försvarsutredningen har i detta sammanhang gjort en sammanställning av vid skolan under den närmaste femårsperioden erforderliga byggnadsarbeten och därvid upptagit — förutom av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse föreslagna arbeten till en kostnad av tillhopa 540,000 kronor — jämväl nytt ridhus och vinterboning av stallar till en sammanlagd kostnad av 350,000 kronor,

vartill komme administrationskostnader m. m. med 6 procent å sistnämnda båda belopp. För bostad för den nye läraren synes utredningen icke ha beräknat medel.

I försvarspropositionen har försvarsutredningens förslag till organisation av ridskolan i huvudsak av mig biträtts, varvid jag emellertid förutsatt, att tillkomsten av den nye läraren ej skall föranleda särskilda kostnader för tjänstebostad.

För egen del finner jag bärande skäl tala för att nybyggnads- och ändringsarbeten komma till utförande vid ridskolan på sätt av byggnadsutredningen föreslagits. Såsom av byggnadsutredningens utlåtande framgår har ridskolans chef uppgivit såsom önskvärt, att antalet platser i det nya häststallet ökas till åtminstone 40. Ehuru försvarsutredningen i sitt betänkande räknade med endast 30 platser, har jag även i detta hänseende på av byggnadsutredningen anförda skäl funnit mig böra ansluta mig till dess förslag, vilket inrymmer marginal för en utökning av antalet stallplatser.

I samband med de av byggnadsutredningen förordade arbetena, vilka i enlighet med dess kalkyler torde kunna kostnadsberäknas till 448,000 kronor, synas jämväl de av försvarsutredningen föreslagna byggnadsföretagen, nytt ridhus och vinterboning av stallar, böra utföras. För sistnämnda ändamål torde inalles i runt tal 370,000 kronor vara erforderliga, vadan det sammanlagda belopp, som i detta sammanhang bör ställas till förfogande, kan beräknas till 818,000 kronor. Då det synes önskvärt, att arbetena med det snaraste igångsättas, torde av detta belopp 150,000 kronor böra anvisas på tilläggsstat för innevarande budgetår och återstoden för budgetåret 1942/43. Anmärkas må, att det av mig förordade anslaget ej är avsett att täcka kostnaderna för utförande av förutnämnda nybyggnads- och ändringsarbeten för hingstdepåns räkning. Sistnämnda anslagsfråga torde i sinom tid komma att anmälas av chefen för jordbruksdepartementet.

Ordnande av förläggningen för arméhundgården och arméhundskolan. Sedan riksdagen (skrivelse nr 4) godkänt i propositionen 1941:155 framlagt förslag rörande utvidgning och ändrad organisation av arméhundväsendet, ha bestämmelser i ämnet meddelats av Kungl. Maj:t. Enligt dessa bestämmelser utgöres arméns hundväsende av arméhundgården med arméhundskolan samt truppförbandshundgårdarna. Arméhundväsendet är direkt underställt chefen för armén och har till huvuduppgift att tillgodose arméns behov av för militära ändamål dresserade hundar samt utbilda för deras användning, skötsel och vård erforderlig personal. Arméhundgården jämte arméhundskolan är förlagd till Västernorrlands regemente, vars gamla lägerplats Övergård invid Sollefteå disponeras för ändamålet. Utbildning i arméhundtjänst äger rum dels vid arméhundskolan, dels vid truppförbandshundgårdarna.

I skrivelse den 19 juni 1941 hemställde *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse*, att ett anslag av 500,000 kronor måtte anvisas för ordnande av förläggningen för arméhundgården och arméhundskolan. Förslaget innebar följande:

En nu för bostadsändamål utnyttjad f. d. sjukhusbyggnad på ifrågavarande övningsfält skulle tagas i anspråk för inrymmande av expeditiionslokaler och två tjänstebostäder för underofficerare. Å tomtplatsen invid denna byggnad skulle uppföras fyra nya byggnader för elevförläggning, marketenteri- och lektionssalar, tjänstebostäder för dressörer m. fl. samt förråd, varvid å tomten befintliga äldre byggnader av synnerligen bristfällig beskaffenhet skulle rivas. Två av de provisoriska baracker, som hittills använts av arméhundgården, skulle varmbonas och användas som officersförläggning. En tredje barack skulle flyttas och varmbonas för att användas som dagrum m. m. för officerare. En förläggingsbyggnad för handräkningsmanskap skulle uppföras, varefter två hittills av arméhundgården använda baracker skulle enligt av chefen för Västernorrlands regemente uttryckt önskan återlämnas till regementet. En barack skulle flyttas till ny plats och varmbonas för att användas till förråd för hundutrustning. I två hundstallar samt i expeditiions- och operationsrum skulle utföras värme-, sanitets- och elektriska installationer. Vidare skulle yttre avloppsnät anläggas och åtgärder vidtagas för förläggingsområdets försörjning med vatten och elektrisk energi.

Sedan arméförvaltningens fortifikationsstyrelse i skrivelse den 10 juli 1941 anfört, att vissa åtgärder omedelbart måste vidtagas för att icke allvarliga olägenheter skulle uppstå för den vid arméns hundväsande bedrivna uppfödning- och utbildningsverksamheten, har Kungl. Maj:t genom beslut den 8 augusti 1941 medgivit, att ett belopp av högst 93,000 kronor finge av styrelsen disponeras för ifrågavarande ändamål från det å förskottsstaten för försvarsväsendet under kapitalbudgeten uppförda förskottsanslaget Försvarsberedskapens stärkande i allmänhet (VII b). Beloppet skulle användas för yttre ledningar för vatten och avlopp, yttre elektriska ledningar med transformator, inre elektriska belysnings-, värme- och sanitära installationer i hundstallarna samt i expedition och operationsrum, vinterboning av officers- och underofficersbaracker samt flyttning av en barack ävensom provisoriska arbeten inom f. d. sjukhuset.

I sin skrivelse rörande lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1942/43 har *arméförvaltningen* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte äska det återstående beloppet, (500,000 — 93,000 =) 407,000 kronor, för fullföljande av ifrågavarande byggnadsarbeten i enlighet med fortifikationsstyrelsens skrivelse av den 19 juni 1941.

1940 års militära byggnadsutredning, som yttrat sig ärendet, har anfört, att tjänstebostäder enligt utredningens mening icke borde uppföras av statsverket försåvitt icke speciella förhållanden därtill föranledde. Enligt vad utredningen under hand inhämtat från Sollefteå stads myndigheter rådde i denna stad för närvarande stor brist på bostadslägenheter, varför personalen vid arméhundgården och arméhundskolan skulle få mycket svårt att finna lämpliga bostäder, om sådana icke tillhandahölles vid förläggningen. Dessa svårigheter skulle enligt vad som uppgivits från militärt håll menligt inverka på tjänstens utövande och rekryteringen av personalen. Utredningen ville på grund härav icke motsätta sig anordnandet av nu ifrågasatta bostadslägenheter.

I övrigt har emellertid utredningen ansett sig kunna ifrågasätta vissa

modifikationer i byggnadsplanerna, vilka av utredningen beräknas medföra en besparing av sammanlagt 77,000 kronor. Beträffande den närmare innebörden av utredningens ändringsförslag torde få hänvisas till handlingarna i ärendet. Här torde endast böra framhållas, att utredningen erinrat, att i en av byggnaderna inrymts bostad för en vaktmästare, som vore anställd av Västernorrlands regemente för att öva tillsyn över lägret vid Övergård. Denne hade för närvarande sin bostad i en byggnad, som vore avsedd att rivas. Då befattningen uppgivits allt fortfarande vara erforderlig och bostad icke syntes kunna uppdrivas inom samhället, ville utredningen icke motsätta sig, att bostad för denne befattningshavare uppfördes i samband med byggnaden.

1941 års försvarsutredning har för ifrågakvarande ändamål beräknat ett belopp av 400,000 kronor.

Departements-
chefen.

För egen del får jag i fråga om tillgodoseendet av arméhundgårdens och arméhundskolans lokalbehov framhålla, att, sedan arméns hundväsande numera erhållit fastare organisation och utökad personal, det synes erforderligt att anordna mer tillfredsställande lokaler än de provisoriska och i flera hänseenden bristfälliga som nu stå till buds. Det föreliggande förslaget, som föresätter, att denna institution även i fortsättningen skall vara förlagd till lägret vid Övergård invid Sollefteå, synes efter den av 1940 års militära byggnadsutredning verkställda överarbetningen kunna i huvudsak godtagas. Då bostäder icke synas kunna i annan ordning utan stora svårigheter anskaffas, vill jag i likhet med byggnadsutredningen icke motsätta mig förslaget om anordnande av tjänstebostäder för vissa av befattningshavarna. Det synes böra tagas under ytterligare övervägande, huruvida den vaktmästare, som nu är anställd för tillsyn av regementets läger vid Övergård och som skulle erhålla ny bostad i samband med byggnadsprogrammets genomförande, verkligen är behövlig, sedan arméhundväsandet numera förlagts till lägerplatsen. Befinnes befattningen kunna indragas, bör den för nämnde befattningshavare avsedda bostaden uteslutas ur byggnadsprogrammet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i denna fråga.

Mot byggnadsutredningens kostnadsberäkningar synes intet vara att erinra. Jag uppskattar således kostnaderna, under erinran att dessa vid eventuellt slopande av nämnda vaktmästarbostad komma att något minskas, till (500,000 — 77,000 =) 423,000 kronor. Av sistnämnda belopp torde 150,000 kronor — innefattande jämväl täckning för förutnämnda förskottsansvisning å 93,000 kronor — böra anvisas för innevarande budgetår och återstoden, 273,000 kronor, för budgetåret 1942/43.

Nybyggnad för de militära högskolorna. Nybyggnad för krigsarkivet. I skrivelse den 28 mars 1942 har *chefen för armén* anfört, att det kunde förutses, att en blivande omorganisation av försvarsstaben och arméledningen komme att medföra ökat behov av tjänstelokaler. För närvarande vore för delar av såväl försvarsstaben som arméledningen expeditiionslokaler förhyrda i ett flertal bostadsvåningar, emedan utrymmet inom militärstabs-

byggnaden vore otillräckligt. Det vore ett önskemål att framdeles kunna inrymma hela försvarsstaben och arméledningen (utom arméförvaltningen) inom denna byggnad. Detta vore i huvudsak möjligt, om hela militärstabsbyggnaden kunde disponeras, d. v. s. även de lokaler, som för närvarande inom denna byggnad upptoges av fjärde arméfördelningens stab, krigshögskolan, artilleri- och ingenjörhögskolan, sjökrigshögskolan och krigsarkivet. Under förutsättning att hela militärstabsbyggnaden kunde disponeras för försvarsstaben och arméledningen skulle försvarsstaben i huvudsak kunna rymmas i de tre nedre våningarna samt arméstaben med centrala värnpliktsbyrån, arméinspektionen och hemvärnsstaben i de tre därefter följande våningarna. I vindsvåningen skulle inrymmas försvarsstabens fotoanstalt m. m.

Efter att hava närmare redogjort för de ändrade dispositioner av lokalutrymmena, som borde vidtagas, hemställde chefen för armén, att från den tidpunkt, då en omorganisation av försvarsstaben och arméledningen skulle genomföras, fjärde arméfördelningsstabens och krigsarkivets lokaler måtte överlämnas till försvarsstaben och krigshögskolans lokaler till arméledningen, att arméförvaltningens fortifikationsstyrelse måtte bemyndigas att från samma tidpunkt och efter samråd med vederbörliga myndigheter förhyra lokaler för fjärde arméfördelningsstabens och krigsarkivet samt för krigshögskolan eller för de avdelningar, som avsåges inrymmas i krigshögskolans nuvarande lokaler, ävensom att nybyggnader för krigsarkivet och de militära högskolorna måtte påbörjas redan år 1942.

Beträffande frågorna om uppförande av nybyggnader för de militära högskolorna och krigsarkivet må följande anföras:

De militära högskolorna. Frågan om uppförande av en särskild, för de olika försvarsgrenarnas högskolor gemensam nybyggnad har vunnit beaktande i samband med det förslag till nybyggnad för marinens och flygvapnets ledande organ, som förelades 1938 års riksdag. Frågan om uppförande av den ifrågasatta nya högstskolebyggnaden blev emellertid icke i vidare mån förelagd nämnda års riksdag än att medel äskades för uppgörande av huvudritningar m. m. För detta ändamål erforderliga medel — 50,000 kronor — beviljades av riksdagen. Sedermera utarbetade byggnadsstyrelsen till fullgörande av lämnat uppdrag definitivt förslag till uppförande av en dylik högstskolebyggnad. Enligt förslaget avsågs nybyggnaden skola förläggas till den tidigare i samband med förslaget till nybyggnad för marinens och flygvapnets ämbetsbyggnader angivna platsen å Ladugårdsgärde, d. v. s. norr om Valhallavägens förlängning mot öster. Kostnaden för byggnadens uppförande beräknades till 4,300,000 kronor. Av detta belopp anvisade 1939 års lagtima riksdag 2,200,000 kronor, varefter Kungl. Maj:t den 30 juni 1939 godkände de av byggnadsstyrelsen ingivna ritningarna, att i huvudsak läggas till grund för uppförande å angiven plats av nybyggnad för de militära högskolorna.

Genom beslut den 30 december 1939 föreskrev emellertid Kungl. Maj:t — i anslutning till vad i ämnet anförts i propositionen 1939 U: 79 — att de egentliga byggnadsarbetena icke finge påbörjas förrän Kungl. Maj:t därtill lämnat tillstånd.

Nybyggnad för krigsarkivet. Krigsarkivets samlingar omfatta, inklusive planerade accessioner, omkring 19,000 hyllmeter arkivalier och dessutom 90,000 kartor m. m. Samlingarna i Stockholm förvaras på följande sex platser:

1. *Militärstabsbyggnaden*. Tidigare omfattade de av arkivet i denna byggnad disponerade lokalerna en golvyta av 2,430 kvadratmeter och utgjorde krigsarkivets huvuddepå, där även forskarsal och expeditiionslokaler voro inrymda. Sedermera har krigsarkivet successivt måst avstå huvuddelen av lokalerna för olika militära ändamål och utrymma även forskarsalen och expeditiionslokalerna.

2. *Statskontorets byggnad å Riddarholmen*. I denna byggnad, vari generalstaben förut var inrymd, disponerar krigsarkivet sedan år 1926 i souterrainvåningen 105 kvadratmeter.

3. *Förutvarande positionsartilleriregementets östra flygel, Storgatan 41*. Denna provisoriska lokal, vilken krigsarkivet disponerat sedan år 1936, omfattar 550 kvadratmeter. Arkivalierna äro delvis uppstaplade på golvet.

4. *Nationalmuseum*. Tillfällig förvaringsplats sedan april 1940 i nord-östra delen av denna byggnad. Omfattar 870 kvadratmeter. Arkivalierna äro i stor utsträckning staplade i högar på golvet. Då nationalmuseum disponerar intilliggande utrymmen, kan krigsarkivet icke avspärra sina lokaler och hindra utomstående att ha tillgång därtill.

5. *Garaget, Riddargatan 20*. Tillfällig lokal sedan april 1940. Omfattar 320 kvadratmeter. Samtliga arkivalier ligga staplade på golvet. Risk anses föreligga, att samlingarna i denna lokal bli utsatta för skadegörelse.

6. *Tekniska skolan*. Tillfälligt utrymme har nyligen förhryts i dessa lokaler.

Frågan om beredande av nya lokaler åt krigsarkivet har sedan någon tid tillbaka varit föremål för uppmärksamhet.

I en av byggnadsstyrelsen med skrivelse den 5 november 1940 överlämnad utredning övervägdes två alternativ för lokalfrågans lösning.

Enligt det ena av dessa alternativ (alternativ I) skulle östra stallflygeln av förutvarande positionsartilleriregementets kasernetablisement i Stockholm upplåtas och iordningställas för krigsarkivet, under det att den västra flygeln skulle utnyttjas för museiändamål. Enligt det andra alternativet (alternativ II) skulle de båda stallflyglarna reserveras för museala institutioner, under det att en nybyggnad på annat håll skulle uppföras för krigsarkivet.

Enligt av byggnadsstyrelsen verkställda utredningar kunde kostnaderna preliminärt uppskattas till 2,200,000 kronor för alternativ I och 2,000,000 kronor för alternativ II.

Byggnadsstyrelsen hemställde dels att stallflyglarna måtte reserveras för museiändamål, dels ock att byggnadsstyrelsen måtte bemyndigas verkställa en utredning rörande uppförande av nybyggnad för krigsarkivet.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 29 november 1940 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i samråd med 1940 års civila byggnadsutredning och

1940 års arkivsakkunniga låta verkställa sagda utredning, har styrelsen i skrivelse den 25 februari 1941 framlagt utredning och förslag i ämnet. Samtidigt har styrelsen överlämnat dels vissa skrivelser från chefen för försvarsstabens och chefen för arméstaben, dels yttranden av 1940 års arkivsakkunniga och 1940 års civila byggnadsutredning.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, att *chefen för försvarsstabens* i sin skrivelse anhållit, att vid utredningen den möjligheten måtte undersökas att jämväl i den planerade nybyggnaden bereda plats för försvarsstabens krigshistoriska avdelning. För arbetet på denna avdelning skulle det vara av största betydelse att hava direkt tillgång till krigsarkivets handlingar, kartor och bibliotek samt till dess rekvisitionsmöjligheter från främmande arkiv.

Byggnadsstyrelsen har beträffande förläggningen av ifrågakvarande nybyggnad framhållit, att den för ändamålet lämpligaste mark, som för närvarande vore tillgänglig, vore området norr om Valhallavägen i hörnet av denna gata och Värtavägen. Här skulle krigsarkivet och försvarsstabens krigshistoriska avdelning komma i lämplig närhet av såväl militärstabsbyggnaden som vissa norr om Valhallavägen planerade militära administrationsbyggnader.

Sedan 1940 års arkivsakkunniga efter framställning från byggnadsstyrelsen i samråd med krigsarkivarien upprättat ett program, upptagande de utrymmen, som för närvarande ansåges oundgängligen nödvändiga för att krigsarkivet skulle kunna nöjaktigt fullgöra sina uppgifter, hade genom byggnadsstyrelsens försorg på grundval av nämnda program upprättats ett preliminärt förslag till ifrågakvarande byggnadsföretag. Enligt detta förslag skulle anläggningen omfatta dels en parallellt med Valhallavägen förlagd administrationsbyggnad om två våningar jämte souterrainvåning, dels ett till denna byggnads bak-sida anslutet arkivtorn, uppfört till nio våningars höjd och försett med dubbla källare. Ifrågakvarande anläggning, som skulle rymma sammanlagt 25,000 hyllmeter, hade beräknats draga en kostnad av 1,550,000 kronor, kostnaderna för eventuellt erforderlig hyllinredning icke inräknade.

Över det sålunda upprättade preliminära förslaget hade 1940 års arkivsakkunniga, efter samråd med krigsarkivarien och chefen för försvarsstabens krigshistoriska avdelning, samt 1940 års civila byggnadsutredning avgivit utlåtanden.

1940 års arkivsakkunniga hade i huvudsak tillstyrkt förslaget, varemot 1940 års civila byggnadsutredning ansett, att frågan borde bedömas i sitt samband med riksarkivets lokalfråga. Om och i den mån krigsarkivet omedelbart borde erhålla förbättrade lokalförhållanden, vilken fråga undandrog sig utredningens närmare bedömande, syntes detta lämpligen kunna ske på det sätt, att någon av staten redan uppförd museibyggnad finge tills vidare avstå det för arkivarbetets bedrivande oundgängliga utrymme.

1940 års arkivsakkunniga ha i anledning härav anfört, att riksarkivets byggnadsfråga krävde en tidsödande ytterligare utredning. Vidare ha de sakkunniga framhållit, att man ej kunde bortse från vissa organisatoriska olägenheter, som en sammanslagning av dessa byggnadsfrågor skulle med-

föra, samt att besparingarna torde i väsentlig grad begränsa sig till bränsle-kostnader och andra för en eventuell gemensam byggnad oundgängliga drift-kostnader. Ett av de sakkunniga avgivet förslag i fråga om gallring av arméräknenskaperna torde icke vara av beskaffenhet att i nämnvärd grad kunna inverka på det hyllutrymme, som borde beräknas för krigsarkivet. Någon ytterligare gallring av krigsarkivet, som kunde vara av betydelse för föreliggande byggnadsfråga kunde de sakkunniga under inga förhållanden förorda.

Byggnadsstyrelsen har för sin del framhållit, att krigsarkivets lokalfråga lämpligast borde lösas i samband med den sedan länge på dagordningen stående frågan om nybyggnad för riksarkivet. Då emellertid de organisatoriska spörsmål m. m., som sammanhänge med sistnämnda fråga, ännu icke torde vara avgjorda och icke heller fölle under byggnadsstyrelsens bedömande, hade byggnadsstyrelsen funnit sig böra framlägga förslag till nybyggnad enbart för krigsarkivet. Därvid hade styrelsen sökt att genom en bearbetning av ovan-nämnda preliminära förslag vidtaga sådana beskärningar, att byggnadskostnaderna i möjligaste mån nedbringades. Styrelsen hade därvid i första hand undersökt, huruvida en reducering av hyllbeståndet skulle kunna genomföras. I detta avseende hade krigsarkivarien uppgivit, att genom retroaktiv gallring endast en obetydlig reducering, högst omkring 500 hyllmeter, skulle kunna vinnas. Vidare hade byggnadsstyrelsen låtit undersöka, huruvida någon del av krigsarkivets arkivbestånd möjligen skulle kunna maganiseras på annan plats, där relativt billigt utrymme skulle kunna ställas till förfogande. Krigsarkivarien hade under framhållande av att en dylik splittring av arkivbeståndet skulle vara ägnad att väcka starka betänkligheter meddelat, att arkivserier omfattande högst 1,300 hyllmeter möjligen skulle kunna frän-skiljas och förvaras på annat håll.

I anslutning härtill hade byggnadsstyrelsen vid en bearbetning av ovan-nämnda preliminära förslag minskat det däri beräknade hyllutrymmet från 25,000 till 23,000 hyllmeter. Vidare hade tjänsterummens storlek begränsats till det för arbetets bedrivande oundgängligen nödvändiga, varjämte korridor-utrymmena nedpressats till minsta möjliga.

Kostnaderna för uppförande av en nybyggnad för krigsarkivets och för-svarsstabens krigshistoriska avdelning i enlighet med det sålunda förelig-gande bearbetade förslaget hade överslagsvis beräknats till följande belopp:

Byggnadsarbeten	kronor	980,000
Värme-, ventilations- och sanitetsanläggning	»	110,000
Elektrisk anläggning	»	64,000
Elektriska hissar	»	31,000
Planering och yttre arbeten	»	50,000
Oförutsedda utgifter, arvoden och kontroll	»	115,000

Summa kronor 1,350,000

Av den sålunda beräknade kostnadssumman hänförde sig ett belopp av 80,000 kronor till krigshistoriska avdelningens lokaler. Kostnader för full-träffsäkra bjälklag hade icke medtagits bland de angivna kostnaderna, då dylika bjälklag knappast torde bliva erforderliga med hänsyn till det skydd,

som betongbjälklagen i de ovanför källarlocalerna belägna våningarna måste anses innebära. Skulle emellertid fullträffsäkra bjälklag anses erforderliga, skulle detta medföra en kostnadsökning av omkring 325,000 kronor. Slutligen finge byggnadsstyrelsen framhålla, att i byggnadskostnaderna icke inginge kostnader för arkivhyllor, vilka torde kunna beräknas betinga ett à-pris av 8 à 10 kronor per hyllmeter.

Chefen för armén har framhållit, att genom en nybyggnad för krigsarkivet torde komma att årligen inbesparas ett hyresbelopp av omkring 32,000 kronor, vilka för närvarande delvis utginge eller framdeles komme att utgå för förhyrandet av erforderliga tjänstelokaler utanför militärstabsbyggnaden.

Ehuru det föreliggande förslaget innebure en betydande reducering av de lokalutrymmen, som normalt borde förekomma i en arkivbyggnad, anså sig dock arméchefen dels med hänsyn till krigsarkivets trängande behov av nybyggnad, dels med hänsyn till nödvändigheten att begränsa kostnaderna böra godtaga det framlagda förslaget i dess grundprinciper. Då de föreslagna tjänsterummen emellertid vore förknippade med allvarliga praktiska olägenheter och då det vore nödvändigt att skapa erforderliga arbetsbetingelser för tjänstemännen, syntes det angeläget att göra en mindre utökning av vissa tjänsterum.

Överbefälhavaren över rikets försvarskrafter har förordat framställningen om uppförande av en nybyggnad för krigsarkivet, därest härför erforderliga kostnader ej föranledde eftersättande av andra i nuvarande läge viktiga försvars- eller beredskapsåtgärder. Genom förslaget löstes i viss utsträckning försvars- och arméstabernas brännande utrymmesfråga.

Samtidigt ville överbefälhavaren framhålla betänkligheter mot att personalens tjänsterum dimensionerades så knappt samt att utrymmena i övrigt lämnade så liten marginal för framtida behov.

Riksmarskalksämbetet har — under förutsättning att Stockholms vederbörande stadsplanmyndighet med hänsyn till tomtområdets inordnande i blivande stadsplan biträdde förslaget beträffande områdets storlek och gränser — förklarat sig icke hava något att erinra emot att det föreslagna området toges i anspråk för ifrågavarande ändamål.

Det synes nödvändigt, att åtgärder vidtagas för att inom militärstabsbyggnaden bereda ökade utrymmen för försvarsstaben och arméledningen. Ifrågavarande byggnad synes böra helt reserveras för ifrågavarande stabsorgan med därtill direkt anknutna institutioner. Med hänsyn härtill finner jag mig böra förorda, att de lokaler, som i militärstabsbyggnaden disponeras av de militära högskolorna, krigsarkivet och fjärde arméfördelningsstaben, upplåtas för försvarsstabens och arméledningens räkning. För nämnda arméfördelningsstab (fjärde militärbefälsstaben) torde lokaler böra förhyras. Av praktiska skäl synes det icke möjligt att på samma sätt lösa lokalfrågan för vare sig de militära högskolorna eller krigsarkivet. Dessa institutioners utrymmesbehov torde böra tillgodoses i annan ordning.

Vad de militära högskolorna beträffar, torde det byggnadsprogram, om vilket riksdagen redan fattat beslut och för vars genomförande medel delvis

*Departements-
chefen.*

redan stå till förfogande, böra fullföljas. Emellertid bör genom 1940 års civila byggnadsutrednings försorg de föreliggande byggnadsplanerna underkastas förnyad granskning i syfte att i görligaste mån nedbringa kostnaderna. Därvid böra jämväl beaktas de ändringar i skolornas organisation, som förutsetts i försvarspropositionen, varförutom frågan om byggnadens förläggning bör upptagas till förnyat övervägande med beaktande av de jämkningar, som kunna vara erforderliga med hänsyn till förläggningen av marinens och flygvapnets ämbetsbyggnader på Ladugårdsgårde. Det synes få ankomma på Kungl. Maj:t att i dessa hänseenden efter slutförd utredning fatta beslut. Då de för högskolebyggnaden redan anvisade medlen torde förslå för byggnadskostnadernas bestridande under budgetåret 1942/43, synas de ytterligare medel, som kunna visa sig erforderliga, böra anvisas först för budgetåret 1943/44.

Vad krigsarkivet beträffar, har jag på grundval av den föreliggande utredningen funnit övervägande skäl tala för att en särskild byggnad uppföres för denna institution. Mot det av byggnadsstyrelsen senast upprättade förslaget har jag i huvudsak intet att erinra. Jag förordar således, att byggnaden förläggas på av styrelsen angiven plats. Vad byggnadens storlek beträffar har jag visserligen varit tveksam, om icke genom tillämpning av strängare gallringsprinciper och genom magasinering av vissa arkivalier i enklare lokaler byggnadsvolymen skulle kunna reduceras. Även om så befinnes kunna ske — jag förutsätter att denna fråga underkastas förnyat, grundligt övervägande — synes det med hänsyn till vikten av att tillräckliga reservutrymmen stå till förfogande för framtida behov välbetänkt att byggnadsprogrammet utarbetas i huvudsaklig överensstämmelse med det av byggnadsstyrelsen senast framlagda förslaget, vilket företer en stark beskärning av det ursprungliga. Även detta byggnadsföretag synes emellertid böra underkastas granskning av 1940 års civila byggnadsutredning, varvid jämväl till bedömande får upptagas frågan om tjänsterummens storlek.

De av byggnadsstyrelsen verkställda kostnadsberäkningarna torde för närvarande kunna i huvudsak godtagas. I likhet med byggnadsstyrelsen finner jag det icke erforderligt att anordna fullträffsäkra bjälklag. Byggnadskostnaderna synas med hänsyn härtill — med reservation för den kostnadsminskning, vartill den ytterligare granskningen av byggnadsprogrammet kan leda — kunna beräknas till 1,350,000 kronor, vartill komma kostnader för arkivaliehyllor med omkring 200,000 kronor samt kostnader för inredning i övrigt.

Till frågan om medelsanvisning för arkivaliehyllor och annan inredning är det icke behövt att i detta sammanhang taga ställning. Denna fråga lär böra framdeles, när byggnaden nalkas sin fullbordan, upptagas till övervägande efter framställning från vederbörande myndigheter. Jag utgår från att dessa kostnader såvitt möjligt nedbringas och att nämnda myndigheter i god tid undersöka möjligheterna härtill.

De för bestridandet av byggnadskostnaderna erforderliga anslagsmedlen

torde böra uppdelas på budgetåren 1942/43 och 1943/44. För förstnämnda budgetår synes för ändamålet böra upptagas ett belopp av 500,000 kronor.

Intill dess på sätt nu angivits nya lokaler iordningställets för de militära högskolorna och krigsarkivet, torde dessa institutioner böra kvarbliva i militärstabsbyggnaden. Det ökade utrymmesbehovet för försvarsstaben och arméledningen torde under denna tid — till den del lokaler icke bliva disponibla genom fjärde arméfördelningsstabens förflyttning — få tillgodoses genom tillfällig förhyrning av lokaler.

C. Sammanfattning.

Av vad i det föregående anförts framgår, att jag uppskattat medelsbehovet för i förevarande sammanhang anmälda byggnadsföretag till 44,793,500 kronor, därav å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1941/42 ansetts böra ställas till förfogande 4,775,000 kronor och å riksstaten för budgetåret 1942/43 40,018,500 kronor. Praktiska skäl synas mig tala för lämpligheten av att dessa belopp anvisas som icke specificerade anslag, beträffande vilkas disposition Kungl. Maj:t bör äga meddela föreskrifter i överensstämmelse med vad i det föregående anförts. Varje särskild i nämnda anslag ingående post synes i redovisningshänseende böra betraktas såsom reservationsanslag. Jag förutsätter, att Kungl. Maj:t skall, därest besparing å för visst ändamål beräknat belopp uppkommer eller kan beräknas uppkomma, äga medgiva, att denna besparing må tagas i anspråk för täckande av merkostnader för andra med vederbörande anslag avsedda byggnadsarbeten. Anslagen synas böra avrundas till 4,800,000 kronor respektive 40,000,000 kronor.

Arméförvaltningen (dess vederbörande departement) har i skrivelsen rörande medelsbehovet för budgetåret 1942/43 eller i särskilda skrivelser hemställt om anvisande av medel för åtskilliga ändamål, för vilkas tillgodoseende i tidigare framlagda propositioner eller i det föregående icke beräknats medel. För närvarande anser jag mig icke böra förorda medelsanvisning för dessa ändamål. Dessa anslagsfrågor torde få göras till föremål för förnyad framställning från vederbörande förvaltningsmyndighets sida, därest skäl för desamma framdeles alltjämt skulle finnas föreligga. De ändamål, om vilka här är fråga, och de belopp, som ansetts erforderliga, ha upptagits i förenämnda tablå under rubriken C: Vissa av arméförvaltningen föreslagna, ej upptagna äskanden. Vad särskilt beträffar det i tablåen upptagna anslaget till ordnande av Svea livgardes förläggning å Järvafältet föreligger å detta anslag reservationer av sådan storleksordning, att ytterligare medelsanvisning ej bör för nästa budgetår ifrågakomma.

Marinförvaltningens delfond.

I statsverkspropositionen (kapitalbudgeten, bilaga 2, punkten 17) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att, i avbidan på särskilda propositioner i ämnet, under förevarande delfond till vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1942/43 beräkna ett reservationsanslag av 7,500,000 kronor. Jag torde nu få återkomma med definitiva medelsäskanden för de byggnadsföretag, för vilka ifrågavarande belopp beräknades. Samtidigt torde jag få anmäla vissa medelsbehov, som synas böra tillgodoses över tilläggsstat för innevarande budgetår.

Jag får till en början erinra om att marinförvaltningen i särskilda skrivelser den 29 augusti 1941 hemställt om kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond för byggnadsföretag eller markförvärv dels å tilläggsstat för budgetåret 1941/42, dels å riksstaten för budgetåret 1942/43. En del av dessa frågor ha redan av Kungl. Maj:t underställts 1941 och 1942 års riksdagar. Åtskilliga ärenden ha emellertid hitintills, bland annat i avvaktan å 1941 års försvarsutrednings förslag, icke föranlett äskanden hos riksdagen. Sedan försvarsutredningen i sitt betänkande framlagt förslag med avseende å byggnadsverksamheten för marinens del för femårsperioden 1942/43—1946/47 får jag under åberopande av vad inledningsvis anförts förorda, att medel nu äskas av riksdagen för påbörjande eller färdigställande av i det följande angivna, av utredningen föreslagna eller av marinförvaltningen utöver utredningens förslag förordade byggnadsföretag. Beträffande motiv och kostnadsberäkningar för utredningens förslag får jag hänvisa till betänkandet, sid. 492—499 och 528—536.

Åtskilliga av de ärenden, om vilka här är fråga, äro av den natur, att en närmare redogörelse för deras innebörd icke torde böra lämnas till statsrådsprotokollet. Jag förutsätter emellertid, att riksdagens vederbörande utskott beredes tillfälle att taga del av till ärendena hörande handlingar.

A. Vissa för marinen gemensamma byggnadsföretag.

Brännoljecisterner för flottan. För anordnande av nya cisternutrymmen för flottan ha under de senaste åren åtskilliga anslag anvisats av riksdagen.

I sin skrivelse den 29 augusti 1941 angående vissa medelsäskanden å tilläggsstat för budgetåret 1941/42 hemställde *marinförvaltningen* om anvisande av ytterligare medel för utbyggnad av brännoljecisterner för flottan. Ämbetsverket utgick därvid från att vissa i skrivelsen närmare angivna utbyggnadsetapper borde färdigställas. Kostnaderna för andra och tredje etapperna, vilka närmast ansåges böra komma till utförande, hade beräknats till 4,275,000 kronor. Efter frånräknande av vissa belopp, sammanlagt 2,080,000 kronor, som av äldre anslag ställts till förfogande för andra och tredje etapperna, uppginge det för dessa etapper aktuella medelsbehovet till 2,195,000 kronor. Sistnämnda belopp har riksdagen på framställning av Kungl. Maj:t anvisat å tilläggs-

stat I till riksstaten för innevarande budgetår (proposition 1941:319, riksdagens skrivelse nr 493).

I sin skrivelse rörande medelsbehovet för nästkommande budgetår har marinförvaltningen vidare anført, att iordningställandet av vissa anläggningar, som inginge i ett reviderat program för fjärde etappen, beräknades draga en kostnad av 4,938,000 kronor. Då utbyggnaden icke syntes kunna genomföras helt under budgetåret 1942/43 syntes anslagstilldelningen för densamma lämpligen kunna uppdelas på budgetåren 1942/43 och 1943/44, varvid för förstnämnda budgetår borde anvisas 2,500,000 kronor och för budgetåret 1943/44 2,438,000 kronor.

1941 års försvarsutredning har icke funnit det möjligt att inom femårsperioden tillgodose det av marinförvaltningen för fjärde utbyggnadsetappen angivna behovet i hela dess vidd utan för ändamålet beräknat ett belopp av allenast 2,498,000 kronor, avsett för färdigställande av vissa enligt utredningens mening särskilt betydelsefulla anläggningar.

För egen del finner jag mig för närvarande i likhet med försvarsutredningen böra förorda ett i förhållande till marinförvaltningens förslag mindre omfattande program för det fortsatta utbyggandet av marinens brännoljecisterner. Jag föreslår sålunda, att de av försvarsutredningen angivna företagen, kostnadsberäknade till 2,498,000 kronor, komma till utförande. För företagens påbörjande torde för budgetåret 1942/43 böra anvisas 400,000 kronor.

Departements-
chefen

Centralförråd för marinens intendenturmateriel. I sin skrivelse den 29 augusti 1941 angående medelsbehov å tilläggsstat för innevarande budgetår har marinförvaltningen hemställt om anvisande av ett belopp av 400,000 kronor för uppförande av ett centralförråd för marinens intendenturmateriel och därvid anført i huvudsak följande:

På grund av att anskaffning av intendenturmateriel under pågående beredskap fortskridit i en omfattning, som tidigare icke förekommit, hade tillgängliga förrådsutrymmen visat sig otillräckliga för förvaring av materielen i fråga. Det hade befunnits nödvändigt att åtgärder vidtoges för möjliggörande av uppläggning av en del materiel i ett centralt intendenturförråd.

Marinförvaltningen hade låtit verkställa rekognosceringar å olika platser i landet för att finna lämpliga förrådslokaler eller byggnadstomter för ett centralt intendenturförråd. Efter att ha prövat ett flertal förslag hade marinförvaltningen slutligen å en i skrivelsen närmare angiven ort funnit ett par byggnader, vilka syntes väl lämpade för ändamålet. Överbefälhavaren hade jämväl förordat orten i fråga såsom ur militär synpunkt lämpligt belägen för ett undandraget förråd. Byggnaderna vore emellertid gamla och några utvecklingsmöjligheter förefunnos icke, varför marinförvaltningen med hänsyn till det trängande lokalbehovet beslutit att endast tillfälligt förhyra desamma. De vunna erfarenheterna vid användningen av dessa byggnader hade även bestyrkt, att det centrala intendenturförrådet icke lämpligen borde inrymmas i sådana förhyrda lokaler eller äldre byggnader, som icke från början uppförts och inretts för detta speciella ändamål.

För att materielen skulle kunna förvaras och vårdas på rätt sätt vore det därför enligt marinförvaltningens mening nödvändigt, att en tillräckligt stor

och lämpligt inredd förrådsbyggnad utan dröjsmål uppfördes. Enligt verkställd utredning erfordrades för ändamålet dels en byggnad om 2,700 kvadratmeter sammanlagd golvyta med inredning, avpassad för förvaring och vård av de olika persedelslagen på lämpligaste sätt, innefattande bland annat uppvärmningsanordningar ävensom kylrumsanläggning för pålsverk, dels ock ett enklare skjul om 500—600 kvadratmeter, utan inredning eller uppvärmningsanordningar, för förvaring av kokvagnar, emballage m. m.

Sedan numera en tomt inom förberörda ort erbjudits till förvärf och utredning verkställdes om tomtens lämplighet samt om kostnaderna för uppförande av förrådsbyggnad m. m., föreslog marinförvaltningen — med stöd av erfarenheterna från den tid förrådet varit provisoriskt förlagt till orten i fråga — inköp av tomten samt uppförande av erforderliga byggnader å densamma.

Marinförvaltningen hade överslagsvis beräknat kostnaderna till 400,000 kronor på följande sätt:

Byggnadskostnader inklusive värme-, sanitets- och ventilationsanläggningar, inredningsarbeten, varuhiss, elektrisk belysning m. m.	kronor 340,000
Tomtkostnad med planering och vägar	» 40,000
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter cirka 6 procent å 380,000 kronor	» 20,000
<hr/>	
Summa kronor	400,000

Med hänsyn till det angelägna behovet av lämpliga permanenta förrådslokaler för här ifrågavarande dyrbara materiel hemställde marinförvaltningen, att erforderliga medel för förrådets uppförande måtte anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

1940 års militära byggnadsutredning har framhållit, bland annat, att man vid granskning av marinförvaltningens förslag i ämnet hade att taga ställning dels till frågan om storleken av den för förrådet erforderliga golvarealen och behovet av vissa anordningar i samband med lokalernas inredning, dels ock till frågan om den bland annat ur ekonomisk synpunkt mest lämpliga förläggningssorten för förrådet.

I förstnämnda hänseende har byggnadsutredningen, som beretts tillfälle inhämta kännedom om de materielslag, som avsåges för förvaring i centralförrådet, planerade packningsmetoder m. m., icke velat motsätta sig, att utrymmesbehovet beräknades till i runt tal 2,000 kvadratmeter för förrådsbyggnaden och till 400 kvadratmeter för förrådsskjulet. Uppvärmning syntes emellertid icke erfordras i andra lokaler än expeditions- och uppackeringsrum. Kylrum för pålsar krävdes icke. Ifrågasatt förläggning inom förrådsbyggnaden av en bostadslägenhet avstyrktes. På grund av här antydda inskränkningar i marinförvaltningens förslag borde kostnaderna, därest förrådet förlades till den av marinförvaltningen föreslagna orten, kunna nedbringas till 280,000 kronor enligt följande beräkningar:

Förrådsbyggnaden	kronor 210,000
Ledningsarbeten och hiss	» 25,000
Förrådsskjul	» 12,000
Tomtkostnad	» 15,000
Administration och oförutsedda utgifter	» 18,000

eller tillsammans kronor 280,000

I nämnda belopp inginge dock ej kostnader för vissa spår- och väganläggningar, som utredningen ansåge erforderliga men för vilka marinförvaltningen ej beräknat medel.

I fråga om valet av förläggningsplats har emellertid byggnadsutredningen funnit den av marinförvaltningen föreslagna tomtens lämplighet kunna av olika skäl ifrågasättas. I syfte att i möjligaste mån nedbringa kostnaderna för förrådet låge det för övrigt nära till hands att pröva om icke centralförrådet lämpligen kunde anslutas till visst av de numera beslutade centralförråden för armén. Därigenom borde även kunna vinnas en icke oväsentlig besparing i driftskostnaderna. Enligt de för arméförråden tillämpade beräkningsgrunderna borde marinens centralförråd såsom tillbyggnad till arméförrådet å viss såsom lämplig anedd ort kunna uppföras för ett belopp av 225,000 kronor. Med hänsyn till den avsevärda besparing detta alternativ innebure tillstyrkte byggnadsutredningen detsamma.

I anledning av byggnadsutredningens yttrande har *marinförvaltningen* i förnyat utlåtande på anförda skäl vidhållit sitt tidigare förslag angående förläggningssort och tomtplats för förrådet. Det syntes tills vidare icke nödvändigt framdraga järnvägsspår till tomtområdet. — Utrymmesbehovet syntes under vissa förutsättningar kunna nedbringas till de av utredningen föreslagna måtten; ett villkor härför vore emellertid, att uppvärmning av samtliga förrådslokaler till en temperatur av $+10^{\circ}$ möjliggjordes. Ur kostnadssynpunkt ville marinförvaltningen icke motsätta sig att det föreslagna kylrummet för pälsar uteslötes. — Den av byggnadsutredningen beräknade kostnaden för ett separat förråd, 280,000 kronor, funne marinförvaltningen otillräcklig. Ämbetsverket räknade för sin del med att kostnaderna för ett förråd enligt ett yttrandet bilagt skissförslag borde beräknas till 325,000 kronor, inklusive värmeanläggning för byggnadens uppvärmning till $+10^{\circ}$, enligt nedanstående fördelning:

Förrådsbyggnaden	kronor 225,000
Värme- och sanitäranläggning	» 28,000
Elektrisk installation	» 7,000
Varuhiss	» 7,000
Markförvärv	» 15,000
Förrådsskjul	» 14,000
Stängsel omkring området	» 5,000
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter	» 24,000
Summa kronor 325,000	

1941 års försvarsutredning har för uppförande av centralförråd för marinens intendenturmateriel räknat med en kostnad av 400,000 kronor.

För egen del anser jag, att den föreslagna förrådsanläggningen bör komma till utförande och att densamma med hänsyn till de av marinförvaltningen åberopade olägenheterna av ett sammankopplande med någon av arméns motsvarande anläggningar bör utföras såsom en separat anläggning, i huvudsak

*Departements-
chefen.*

med den utformning som militära byggnadsutredningen förordat. Dock synes det lämpligt, att uppvärmningsmöjligheter i överensstämmelse med marinförvaltningens förslag anordnas. Emellertid har vad i ärendet anförts i fråga om valet av förlägningsplats för förrådet synts giva vid handen, att ytterligare utredning i detta hänseende erfordras innan definitivt beslut i frågan fattas. Då det är angeläget, att förrådet snarast möjligt kommer till stånd, anser jag mig det oaktat böra föreslå Kungl. Maj:t att i förevarande sammanhang för nästa budgetår hos riksdagen äska för byggnadsföretagets genomförande erforderliga medel, 325,000 kronor. Det lärer få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om plats för anläggningen och rörande huvudritningar för byggnaden.

Vissa inbyggnader i artilleri-, min- och torpedförråd. I skrivelse den 29 augusti 1941 har marinförvaltningen anmält sin avsikt vara att efter slutförd utredning rörande behovet av åtgärder för förhindrande av fuktbildning i vissa förrådslokaler inkomma med framställning i ämnet.

I särskild skrivelse den 8 januari 1942 har *marinförvaltningen* sedermera anmält, att verkställd utredning givit vid handen, att viss relativ fuktighet i några i skrivelsen angivna förrådsbyggnader icke borde överskridas. Därför erfordrades att i berg insprängda förråd försåges med en fuktisolerande innerbyggnad och att i dessa förråd ävensom i en del betongförråd inmonterades lämpliga avfuktningssaggregat. Kostnaderna för dessa anläggningar hade av marinförvaltningen beräknats i fråga om inbyggnadsarbetena till 820,000 kronor och beträffande avfuktningssaggregaten till 430,000 kronor, eller tillhoppa 1,250,000 kronor, vilket belopp borde anvisas å tilläggsstat för budgetåret 1941/42.

I ärendet har *statens industrikommission* anført bland annat följande:

Att marinförvaltningen kort tid efter planerandet eller färdigställandet av ett stort antal förrådsrum nu ansett sig behöva begära en komplettering av anläggningarna i förevarande hänseenden torde sammanhånga med det förhållandet, att någon erfarenhet tidigare icke förelegat med avseende å spörmålet om huru stor fuktighet i luften som kunde förefinnas utan att ammunition och dylikt komme till skada. Härvidlag vore också att märka, att den moderna ammunitionen, särskilt spårlyksammunition och en del mintyper, i vissa fall befunnits vara betydligt mera ömtålig för fuktighet än den ammunition, som tidigare kommit till användning.

Undersökningarna om behovet av full inbyggnad och avfuktning av förrådsrum i berg påbörjades sommaren 1940 av statens ammunitionsnämnd, som omhändertog centralförrådets byggande. Då kunde emellertid dessa frågor icke anses till fullo klarlagda. Ammunitionsnämnden — som icke ansett sig kunna avvakta resultatet av vissa av ingenjörsvetenskapsakademiens bostadsuppvärmningskommitté i samråd med fortifikationsstyrelsen och försvarsväsendets kemiska anstalt bedrivna undersökningar härutinnan — hade det oaktat på grund av inbyggnadsarbetenas brådskande natur med risk för eventuella felgrepp i ekonomiskt avseende funnit sig redan i detta läge böra fastställa vissa konstruktionsplaner för förrådsrummen att tills vidare gälla. Detta fastställande skedde i november 1941.

Enligt nämnda planer skulle inbyggnaderna ske på visst i yttrandet närmare angivet sätt. Det vore emellertid i detta sammanhang att märka, att

undersökningar påginge hos försvarsväsendets kemiska anstalt i syfte att utröna, i vad mån några fördelar kunde vinnas genom att verkställa inbyggnaderna på annat sätt. Resultatet av sistnämnda undersökningar syntes kunna föreligga före april månads utgång.

Kommissionens byggnadsavdelning hade företagit en besiktning av en del av ifrågavarande förrådsrum. Vid denna besiktning hade konstaterats, att behov av anordningar för att förhindra vattenutfällning otvivelaktigt föreläge. Den högsta fuktighetsgrad, varmed marinförvaltningen räknat för minförråden, syntes med hänsyn till den utomordentliga känsligheten för fukt hos viss materiel enligt kommissionens mening knappast vara tillräcklig. Kommissionen finge därför till undvikande av ytterligare omändringsarbeten för sin del föreslå, att en avfuktning till lägre grad komme till stånd för samtliga ifrågavarande förråd. Sedan inbyggnad skett, innebure detta allenast en ganska obetydlig kostnadsökning. I de flesta fall torde de redan inmonterade aggregaten vara tillfyllest för denna ytterligare avfuktning.

Beträffande inbyggnadens konstruktion ansåge sig kommissionen böra förordna, att denna gjordes på visst i yttrandet angivet sätt, dock att om resultatet av ovannämnda undersökning hos försvarsväsendets kemiska anstalt tydligt skulle ge vid handen, att en annan konstruktion vore att föredraga, en jämförande kostnadsberäkning borde göras mellan de olika metoderna, varefter den billigaste metoden borde komma till användning. Vid kostnadsjämförelsen borde hänsyn tagas till det förhållandet, att avfuktningssaggregat redan funnes i ett flertal av förrådsrummen.

Industrikommissionen har under återopande av vad sålunda anförts tillstyrkt, att de av marinförvaltningen äskade medlen anvisades, men förordnat, att marinförvaltningen borde anbefallas att beträffande arbetets utförande och aggregatens anskaffande samråda med försvarsväsendets kemiska anstalt, ammunitionsnämnden och byggnadsstyrelsen.

Marinförvaltningen har i anledning av vad industrikommissionen sålunda anført framhållit, att ämbetsverket icke hade något att erinra mot det av industrikommissionen för väggarna förordade byggnadssättet. Kostnaderna syntes därigenom icke nämnvärt komma att förändras. Därest resultatet av den undersökning, som påginge inom försvarsväsendets kemiska anstalt i syfte att utröna lämpligheten av annat byggnadssätt för väggarna, föreläge vid tidpunkten för arbetenas igångsättande, borde hänsyn därtill tagas vid inklädnadens utförande. Den av industrikommissionen förordade sänkningen av fuktighetsgraden syntes komma att medföra en kostnadsökning av 80,000 kronor.

1941 års försvarsutredning, som vid framläggandet av sitt betänkande icke kunnat beakta den sedermera verkställda ytterligare utredningen, har bland sina kostnadsberäkningar för marinens byggnader för ifrågavarande ändamål upptagit ett belopp av 1,200,000 kronor.

Av det anförda framgår, att vissa kompletterande åtgärder befunnits erforderliga med avseende å ett antal marina förrådslokaler i avsikt att nedbringa fuktighetsgraden inom lokalerna. Departements-
chefen.

Alltjämt synes en viss osäkerhet råda i fråga om det lämpligaste sättet för förrådens kompletterande i angivna hänseenden. Ytterligare utredning torde sålunda, såsom industrikommissionen ifrågasatt, böra beträffande vissa de-

taljer avvaktas innan slutligt ställningstagande i frågan kan ske. Å andra sidan torde vad i ärendet förekommit giva vid handen nödvändigheten av att lämpliga avfuktningssanordningar med det snaraste komma till stånd. Jag anser mig därför böra föreslå att Kungl. Maj:t hos riksdagen nu äskar medel för bristernas avhjälpande. Kostnaderna torde kunna hållas inom ett belopp av 1,300,000 kronor. Härav torde med hänsyn till angelägenheten av att de planerade åtgärderna snarast påbörjas ett belopp av 300,000 kronor böra äskas å tilläggsstat för innevarande budgetår, medan återstoden, 1,000,000 kronor, torde böra anvisas först för budgetåret 1942/43.

B. Byggnadsarbeten inom Norrlandskustens marindistrikt.

Vissa byggnadsarbeten för Gustafsviks örlogsdepå. Försvarsutredningen har i sitt betänkande beräknat kostnaderna under femårsperioden för utbyggnaden av Gustafsviks örlogsdepå till 4,655,000 kronor. Å markförvärv belöpa härav 150,000 kronor. Frågan om markförvärv är för närvarande föremål för utredning. I övrigt finner jag mig böra föreslå, att ett belopp av 500,000 kronor ställes till förfogande under budgetåret 1942/43 för påbörjande, enligt Kungl. Maj:ts beprövande, av de av försvarsutredningen föreslagna byggnadsarbeten, som finnas mest angelägna. På marinförvaltningen bör ankomma att i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1943/44 framlägga detaljerat förslag rörande genomförandet i övrigt av det av försvarsutredningen beträffande denna örlogsdepå framlagda byggnadsprogrammet till den del detta finnes böra förverkligas. Härvid bör beaktas vad i försvarspropositionen av mig yttrats beträffande uppskov med utförandet av vissa byggnadsarbeten.

C. Byggnadsarbeten inom Ostkustens marindistrikt.

Ändringsarbeten å sjökrigsskolans byggnad. Försvarsutredningen har ansett, att den nuvarande sjökrigsskolebyggnaden lämpligen bör, sedan sjökrigsskolan flyttat till sitt nya etablissement, omändras till kanslihus åt chefen för marindistriktet. Häremot har jag i och för sig intet att erinra men förordar, att åt Kungl. Maj:t överlämnas att avgöra, om icke nämnda byggnad med större fördel kan användas för annat ändamål. Mot det av utredningen föreslagna beloppet, 40,000 kronor, finner jag ej anledning till erinran och föreslår, att beloppet i fråga anvisas för nästkommande budgetår.

Förläggnings- och förplägnadsanstalter å Bergholmen. I sin skrivelse den 29 augusti 1941 angående medelsbehovet å tilläggsstat till rikstaten för innevarande budgetår har *marinförvaltningen* för ifrågavarande ändamål på anförda skäl hemställt om anvisande av 54,000 kronor dels för uppförande av en bostadsbyggnad om två rum och kök, avsedd för en uppboordsman av underofficers tjänsteställning, som även under fredsförhållanden komme att vara förlagd till platsen, dels ock för tillbyggnad av en äldre barack.

Försvarsutredningen har för ändamålet räknat med den av marinförvaltningen angivna kostnaden.

I överensstämmelse med marinförvaltningens förslag förordar jag, att ett belopp av 54,000 kronor anvisas för ändamålet. Beloppet torde icke erfordras förrän under budgetåret 1942/43. Departements-
chefen.

Ombyggnad av f. d. Ing 1 V:s kasern i Vaxholm. Försvarsutredningen har i sitt betänkande föreslagit, att den tidigare för Svea ingenjörkår använda kasernen i Vaxholm i fortsättningen skall utnyttjas såsom kanslihus för chefen för Stockholms kustartilleriförsvär. För erforderliga omändringsarbeten har utredningen beräknat ett belopp av 190,000 kronor. Försvarsutredningens förslag finner jag ändamålsenligt och förordar sålunda att förenämnda belopp göres tillgängligt under nästkommande budgetår.

Värmeledning i tre manskapsbaracker. För ifrågavarande ändamål har försvarsutredningen beräknat 60,000 kronor. Häremot har jag intet att erinra och föreslår, att för ändamålet erforderliga medel upptagas för budgetåret 1942/43.

Exercishall med mätthus för Vaxholms kustartilleriregemente. Marinförvaltningen har i sin skrivelse angående medelsbehovet å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår framhållit, att behov av exercishallar sedan flera år tillbaka förelegat vid kustartilleriförbanden. Tidigare gjord framställning om medelsanvisning för detta ändamål hade emellertid icke föranlett medelsäskande hos riksdagen. Enär behovet alltjämt kvarstode och under nuvarande förhållanden ytterligare skärpts hemställde ämbetsverket, att å nämnda tilläggsstat måtte anvisas tillhopa 520,000 kronor för exercishallar m. m. vid Vaxholms och Karlskrona kustartilleriregementen samt Gotlands kustartillerikår.

Försvarsutredningen har för exercishus med mätthus vid angivna förband beräknat tillhopa 675,000 kronor, därav för en dylik byggnad vid Vaxholms kustartilleriregemente 250,000 kronor.

För egen del finner jag mig böra förorda, att ifrågavarande byggnader komma till utförande, och hemställer — såvitt här är i fråga — att för exercishall med mätthus vid Vaxholms kustartilleriregemente å riksstaten för nästkommande budgetår äskas ett belopp av 250,000 kronor. Departements-
chefen.

Mässbyggnad för underofficerare å Korsö. Marinförvaltningen har i sin skrivelse angående medelsbehovet för nästkommande budgetår framhållit, att underofficerarnas förläggning å Korsö nu vore ordnad i några mindre rum i manskapsbarackerna, vilka rum ursprungligen varit avsedda som samlingsrum för manskapet, expeditiionslokaler m. m. Som underofficersmäss användes för närvarande lokalerna i övre våningen i en köksbyggnad, vilka lokaler ursprungligen avsetts som marketenteri och flaggkorpralsmäss.

Marinförvaltningen föresloge uppförande å Korsö av en särskild underofficersbyggnad med förläggningsutrymmen och mässlokal, varvid de nu för underofficerare disponerade lokalerna kunde frigöras för sina ursprungliga ändamål. Byggnaden beräknades draga en kostnad av 35,000 kronor.

Försvarsutredningen har för ändamålet upptagit ett till 25,000 kronor reducerat belopp.

Departements-
chefen.

Jag tillstyrker, att ifrågavarande mässbyggnad uppföres. Kostnaderna för densamma torde emellertid med hänsyn till försvarsutredningens beräkningar kunna begränsas till 25,000 kronor. Beloppet erfordras först under budgetåret 1942/43.

Omläggning av de elektriska ledningarna å Rindö, Vaxön och Värmdö. De elektriska ledningarna och installationerna å Rindö, Vaxön och Värmdö äro, enligt vad *marinförvaltningen* i sin skrivelse angående medelsbehoven för nästkommande budgetår framhåller, tillkomna under kristiden efter förra världskriget och till följd därav numera synnerligen bristfälliga, vilket innebure en för varje år alltmera ökad brandrisk. För omläggning, som icke längre borde uppskjutas, erfordrades cirka 40,000 kronor.

Under rubriken »Utvändiga ledningar» har *försvarsutredningen* upptagit ett belopp av 100,000 kronor.

Departements-
chefen.

Jag förordar, att för omläggning av ifrågavarande ledningsnät i enlighet med marinförvaltningens förslag 40,000 kronor anvisas för budgetåret 1942/43.

Tjänstebostäder för officerare och underofficerare. *Marinförvaltningen* har i sin skrivelse den 29 augusti 1941 angående medelsbehov å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för att motverka den bostadsbrist, som inom ett fåtal år beräknades uppstå för underofficerare och flaggkorpraler vid Vaxholms kustartilleriregemente å Rindö. Enär berörda fråga intimt sammanhängde med planerad ny marinorganisation kunde emellertid ämbetsverket icke för det dåvarande inkomma med några positiva förslag i ämnet men ansåge sig böra anmäla förhållandet för Kungl. Maj:t.

Försvarsutredningen har framhållit, att en avsevärd brist på framför allt underofficersbostäder vid genomförd organisation komme att uppstå vid Oscar-Fredriksborg, där 58 nya lägenheter för underofficerare syntes bliva erforderliga, varjämte ett antal officers- och underofficersbostäder vore i behov av modernisering och ombyggnad. Härjämte föreläge behov av ett antal lägenheter och förläggningsrum för underofficerare vid vissa befästningar m. m. Utredningen har för ändamålet upptagit ett belopp av sammanlagt 2,023,000 kronor, varav för ombyggnad och modernisering av tjänstebostäder 198,000 kronor.

Departements-
chefen.

I försvarspropositionen har jag vid behandlingen av arméns byggnader framhållit det vara min avsikt att föranstalta om en utredning, huruvida icke det

av försvarsutredningen för de olika försvarsgrenarna beräknade behovet av tjänstebostäder skulle kunna i ej oväsentlig utsträckning tillgodoses genom egnahemsbebyggelse av i huvudsak den karaktär, som tillämpats exempelvis vid ordnandet av bostadsfrågan för Västgöta och Skaraborgs flygflottiljer. Jag framhöll även, att om en dylik väg befunnnes framkomlig, Kungl. Maj:t borde äga att av de anslag, som ställdes till förfogande för anordnande av tjänstebostäder, disponera medel för anordnandet av — förutom tjänstebostäder — jämväl egnahem i den utsträckning, som inom ramen för tillgängliga anslag befunnnes lämplig, varefter framdeles beslut syntes böra fattas rörande anläggningarnas finansiering över statens utlåningsfonder.

Vid behandlingen av marinens byggnadsfrågor anförde jag vidare, att delade meningar gjort sig gällande i fråga om de beräknade utgifterna för anordnande av tjänstebostäder vid marinens förband. Å ena sidan ville det förefalla som om en minskning av de av utredningen för detta ändamål beräknade kostnaderna borde kunna ske. Å andra sidan hade vid remissbehandlingen av utredningens betänkande framkommit önskemål om ytterligare tjänstebostäder. För egen del fann jag mig böra preliminärt räkna med att vissa för femårsperioden 1942/43—1946/47 av försvarsutredningen föreslagna byggnadsföretag för tjänstebostäder icke skulle komma till utförande under femårsperioden eller utföras under nämnda period i allenast begränsad omfattning. Sålunda beräknade jag bland annat, att av det för nybyggnad av tjänstebostäder för officerare och underofficerare vid Stockholms kustartilleriförsvar och Vaxholms kustartilleriregemente av utredningen för femårsperioden beräknade beloppet, 1,760,000 kronor, skulle under perioden erfordras allenast 760,000 kronor. Jag lämnade emellertid öppet om icke vissa av de tjänstebostäder, som sålunda skulle falla utom femårsperiodens byggnadsprogram, liksom även en del av de i byggnadsprogrammet kvarstående tjänstebostäderna skulle kunna anordnas såsom egnahem med statsunderstöd i särskild ordning vid sidan av det för femårsperioden för byggnader beräknade medelsbehovet.

Av vad sålunda anförts torde framgå, att slutlig ställning till frågan om huru tjänstebostadsförhållandena för Stockholms kustartilleriförsvar och Vaxholms kustartilleriregemente böra ordnas för närvarande icke kan tagas. Emellertid torde otvivelaktigt förhållandena vara sådana, att det icke är möjligt att i avvidan på ytterligare utredning skjuta hela denna fråga på framtiden. I syfte att möjliggöra ett avhjälpande av det mest angelägna behovet finner jag mig därför böra förorda, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att för nybyggnad av tjänstebostäder anvisa ett belopp av 400,000 kronor för budgetåret 1942/43. Jag förutsätter, att det skall få ankomma på Kungl. Maj:t att, på sätt i försvarspropositionen föreslagits, disponera sålunda anvisade medel på lämpligaste sätt, sålunda även för uppförande, därest så skulle finnas möjligt, av ett antal bostäder av egnahemskaraktär. Härjämte synes för modernisering och ombyggnad av tjänstebostäder böra för budgetåret 1942/43 anvisas i runt tal 200,000 kronor.

D. Byggnadsarbeten inom Gotlands marindistrikt.

Exercishall med mätthus för Gotlands kustartillerikår. Under hänvisning till vad i det föregående anförts i samband med äskande av medel för en motsvarande byggnad vid Vaxholms kustartilleriregemente föreslår jag i anslutning till försvarsutredningens förslag, att ett belopp av 200,000 kronor äskas för budgetåret 1942/43 för nu ifrågavarande exercishus.

E. Byggnadsarbeten inom Sydkustens marindistrikt.

Ombyggnad och inredning av flottans bevärbingsbeklädnads- samt av flottans stambeklädnadsförråd. Marinförvaltningen har i sin skrivelse angående medelsbehovet å tilläggsstat för budgetåret 1941/42 anmält en av *chefen för Sydkustens marindistrikt* gjord framställning angående rationalisering av beklädnads- och förrådsverksamheten å Stumholmen i Karlskrona, där trängande behov av ökat utrymme och vissa moderniseringar föreläge.

Beträffande bevärbingsbeklädnadsförrådet hade marindistriktschefen framhållit, att skrädderireparationsavdelningens lokaler vore otillräckliga och icke medgäve erforderlig utökning av personalen. Pressningen försigginge i en förbindelsegång mellan två arbetssalar, där utrymmet omöjliggjorde tillämpandet av rationella arbetsmetoder. Beklädnadsförrådet, som vore uppfört i flera våningar, saknade varuhiss. De sanitära förhållandena vore otillfredsställande och värmeledningsanläggningen vore bristfällig.

Inom stambeklädnadsförrådet vore lagerlokalerna otillräckliga. Stora mängder materiel måste förvaras i synnerligen provisoriska utrymmen. Tillfredsställande lokaler skulle emellertid kunna åstadkommas utan nybyggnad genom omändring av vissa av Karlskrona kustartilleriregemente hittills disponerade utrymmen, som inom en snar framtid bleve disponibla. Vissa omändringskostnader bleve emellertid oundvikliga. Vidare borde bostad å Stumholmen beredas åtminstone en av de därstädes tjänstgörande förrådsförvaltarna.

Marinförvaltningen har i förenämnda skrivelse ansett sig icke beredd att uttala sig om de av marindistriktschefen föreslagna arbetena eller om lämpligheten att nedlägga ytterligare kostnader å anläggningar å en ur luftskyddssynpunkt så utsatt plats som Stumholmen.

Försvarsutredningen har emellertid funnit ifrågavarande arbeten nödvändiga och för deras utförande beräknat 195,000 kronor.

Departements-
chefen

För egen del får jag erinra, att riksdagen efter framställning av Kungl. Maj:t för budgetåret 1939/40 anvisat ett belopp av 232,000 kronor för tillbyggnad och modernisering av marinens centrala beklädnadsverkstad, som jämväl är förlagd till Stumholmen. Ifrågavarande framställning tillkom bland annat i anledning av en av riksdagens militieombudsman förrättad inspektion av de militära anstalterna i Karlskrona, varvid såväl beklädnadsverkstaden som förråden befunnits behäftade med allvarliga brister, bland annat ur hygienisk synpunkt. För förrådens del synas dessa brister i stor utsträckning kvarstå och torde i vissa fall — på grund av den under rådande för-

hållanden ökade verksamheten vid förråden — ha blivit förvärrade. En modernisering lärer sålunda vara i hög grad av behovet påkallad. Marinförvaltningen har emellertid — enligt min mening med visst fog — ifrågasatt lämpligheten av att nedlägga relativt stora kostnader å dessa ur luftskydds-synpunkt utsatta anläggningar. Då någon ur denna synpunkt lämpligare plats för närvarande svårligen torde kunna erhållas i Karlskrona samt förläggande till annan ort ej synes kunna ifrågakomma, finner jag mig dock böra tillstyrka, att medel för ändamålet anvisas. Mot de av försvarsutredningen beräknade kostnaderna, 130,000 kronor för bevaringsbeklädnadsförrådet och 65,000 kronor för stambeklädnadsförrådet, finner jag icke anledning till erinran. Jag föreslår, att beloppen anvisas för nästkommande budgetår.

Tillbyggnad av matinrättningen samt utvidgning av panncentralen vid kasern Ankarstierna. Försvarsutredningen har funnit erforderligt att vissa moderniserings- och ändringsarbeten vidtagas å kasernerna Sparre och Ankarstierna. Sålunda har bland annat föreslagits tillbyggnad av matinrättningen och utvidgning av panncentralen vid sistnämnda kasern. Kostnaden härför har beräknats till 145,000 kronor.

Ifrågavarande byggnadsarbeten böra enligt min mening snarast möjligt utföras. Erforderliga medel torde därför böra ställas till förfogande delvis redan under innevarande budgetår. Jag förordar förty, att ett belopp om 70,000 kronor äskas för ändamålet å tilläggsstat för innevarande budgetår och att återstoden av den beräknade kostnaden, 75,000 kronor, äskas för budgetåret 1942/43.

Vissa nybyggnader vid kasern Ankarstierna. Försvarsutredningen har vidare föreslagit uppförande av en ny kasernbyggnad och en ny skolbyggnad vid kasern Ankarstierna och för ändamålet beräknat tillhoppa 875,000 kronor, därav 475,000 kronor för kasernbyggnaden och 400,000 kronor för skolbyggnaden. För kulvertar, utvändiga ledningar, planerings- och stängselarbeten har utredningen härutöver beräknat 35,000 kronor.

Jämväl ifrågavarande nybyggnadsarbeten synas vara av karaktär att böra snarast möjligt bringas till utförande. Kostnaderna torde böra beräknas till i avrundat tal 900,000 kronor. Jag föreslår, att för ändamålet äskas, å tilläggsstat för budgetåret 1941/42 100,000 kronor samt för budgetåret 1942/43 800,000 kronor.

Ny kanslibyggnad för chefen för Karlskrona örlogsstation. Försvarsutredningen har föreslagit, att de nu av stationschefen disponerade lokalerna i fortsättningen skola helt utnyttjas för chefen för Sydkustens marin-distrikt. Utredningen har därför förordat, att nya expeditionslokaler uppföras för stationschefen, och uppskattat kostnaderna härför till 325,000 kronor.

Detta förslag finner jag mig böra biträda och föreslår med hänsyn till önskvärldheten av att den nya kanslibyggnaden snarast färdigställes, att för ändamålet 75,000 kronor ställas till förfogande å tilläggsstat för innevarande budgetår samt att återstoden, 250,000 kronor, äskas för budgetåret 1942/43.

Vissa byggnadsarbeten för flottans sjömansskola. Försvarsutredningen har framlagt förslag om centralisering av manskapsutbildningen

till en för flottan gemensam sjömansskola. Denna skola borde förläggas till f. d. Karlskrona grenadjärregementets kasern. Därvid skulle befintligt kanslihus utan väsentliga ändringar kunna avses för skolans ledning. Norra och östra kasernerna, i vilka ett flertal underofficersbostäder och expeditionslokaler nu äro anordnade, måste ändras och renoveras för att sjömansskolans manskap skulle kunna inkvarteras där. Matinrättningen måste renoveras och utbyggas, så att utspisning enligt system »fri skaffning» kunde ske. Sjukhusavdelningen borde renoveras. För närvarande vore ett marketenteri inrymt i en våning, som dock ursprungligen innehållit logement. Då detta utrymme erfordrades för förläggning av manskap, borde ny marketenteribyggnad uppföras. Befintlig gymnastiksal krävde renovering. Därjämte erfordrades nybyggnad av ett gymnastikhus (exercishus), vilket kunde sammanbyggas med marketenteriet. I övrigt erfordrades en del mindre ändringsarbeten för att befintliga lokaler skulle kunna anpassas för skolans behov. Kostnaderna för nybyggnads- och ändringsarbetena för sjömansskolan beräknades till omkring 2,280,000 kronor.

För vissa ändringsarbeten vid infanterietablissemnet i samband med dettas överlämnande till marinen hava redan tidigare anvisats sammanlagt 250,000 kronor. Sistnämnda belopp har emellertid ännu icke tagits i anspråk.

*Departements-
chefen.*

Därest det i försvarspropositionen förordade förslaget om organiserande av en för flottan gemensam sjömansskola i Karlskrona vinner bifall, synes på sätt i nämnda proposition förutsatts för skolans förläggning böra utnyttjas förenämnda kasern. Kostnaderna för såväl nybyggnads- som ändringsarbeten i kasernetablissemnet ha av utredningen beräknats till omkring 2,280,000 kronor. Det är uppenbarligen för närvarande icke möjligt att i detalj överblicka de omändringsarbeten, som komma att bli nödvändiga. På Kungl. Maj:t bör ankomma att träffa avgörande rörande byggnadsprogrammets detaljer, varvid jag förutsätter, att alla möjligheter för kostnadernas nedbringande skola tillvaratagas och att den av utredningen angivna kostnadsramen icke skall överskridas.

För att den i försvarspropositionen föreslagna omläggningen av utbildningen av flottans stammanskap må kunna utan större tidsutdräkt förverkligas är det önskvärt, att medel redan nu äskas av riksdagen för arbetenas påbörjande. På grund härav förordar jag, att ett belopp av 400,000 kronor anvisas för ändamålet för budgetåret 1942/43. Därutöver torde de tidigare anvisade medlen för ändringsarbeten inom kasernetablissemnet böra tagas i anspråk för samma ändamål.

Under nuvarande beredskapsförhållanden disponeras ifrågavarande kasern som förlägningslokal. Jag förutsätter, att det skall visa sig möjligt att på annat sätt ordna denna förlägningsfråga. Detta spörsmål är för närvarande föremål för de militära myndigheternas övervägande.

Modernisering och utvidgning av artilleriskjutbanan vid Karlskrona örlogsvarv. I sin skrivelse rörande vissa medelsäskanden å tilläggsstat för innevarande budgetår har *marinförvaltningen* anfört följande:

De senaste årens stora anskaffning av artilleriammunition till marinen hade avsevärt ökat omfattningen av de provskjutningar m. m., som årligen måste verkställas, dels med hänsyn till lagringssäkerheten, dels för kontroll av ammunitionens rätta funktion. Skjutningar av här ifrågavarande slag kunde endast utföras å artilleriskjutbanan å Karlskrona örlogsvarv samt hos aktiebolaget Bofors. Med hänsyn till kostnaderna hade skjutningarna hittills huvudsakligen utförts å Karlskrona örlogsvarv och endast i de fall då detta icke varit möjligt hade desamma beställts hos aktiebolaget Bofors. För att även framdeles kunna följa denna princip erfordrades modernisering och utvidgning av artilleriskjutbanan å Karlskrona örlogsvarv. Förslag till denna modernisering och utvidgning, kostnadsberäknat till 240,000 kronor, hade utarbetats av chefen för Karlskrona örlogsvarv. Denna summa föreslages uppdelad på tre år med 80,000 kronor under vardera året. Marinförvaltningen hemställde därför, dels att 80,000 kronor måtte anvisas å tilläggsstat innevarande budgetår dels ock att samma belopp måtte anvisas för budgetåret 1942/43.

Försvarsväsendets verkstadsnämnd, som i samband med inom nämnden pågående utredning angående omorganisation av örlogsvarven yttrat sig över detta och vissa andra i det följande berörda förslag till byggnadsarbeten vid Karlskrona örlogsvarv, har icke haft något att erinra mot att ifrågavarande modernisering kommer till stånd.

Försvarsutredningen har för ändamålet beräknat ett belopp av 160,000 kronor, varvid enligt uppgift förutsatts, att 80,000 kronor skulle anvisas för innevarande budgetår.

Vid framläggandet av propositionen nr 2 till årets riksdag anmälde jag (bilaga 8, punkten 6) marinförvaltningens ifrågavarande äskande men ansåg mig då icke beredd att taga ställning i frågan. Med hänsyn till vad i ärendet anförts finner jag mig nu böra tillstyrka, att artilleriskjutbanan iordningställes i erforderlig omfattning. Kostnaderna härför torde böra beräknas i enlighet med marinförvaltningens uppskattning. Jag föreslår, att å riksstaten för nästkommande budgetår anvisas 160,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

*Departements-
chefen.*

Förbättringar å elektriska kraftnätet vid Karlskrona örlogsvarv. I sin skrivelse angående medelsbehovet för nästkommande budgetår har marinförvaltningen hemställt om ett anslag å 71,000 kronor för ifrågavarande ändamål och därvid anført, att avsevärda brister för närvarande vidlåde elektriska kraftnätet vid Karlskrona örlogsvarv. De mest angelägna behoven avsåge dels anläggandet av en högspänningsledning på sträckan kasern Ankarstierna—Laget—Lindholmen—Drottninghall med anslutning till befintlig kraftring i transformatorstationerna vid kasern Ankarstierna och Drottninghall, dels ock uppsättandet av en transformatorstation för stora verkstadsbyggnaden för att möjliggöra övergång från likström till växelström vid viss verkstadsbyggnad, vilket ur ekonomisk synpunkt vore fördelaktigt. Kostnaderna beräknades till 35,200 kronor respektive 35,800 kronor, eller tillhoppa 71,000 kronor.

Försvarsväsendets verkstadsnämnd har tillstyrkt bifall till förslaget.

Försvarsutredningen har medtagit ifrågavarande arbeten i sina kostnadsberäkningar för marinens byggnader under femårsperioden.

Departements-
chefen.

Med biträdande av marinförvaltningens förslag tillstyrker jag, att beloppet anvisas å riksstaten för nästkommande budgetår.

Modernisering av maskinverkstaden vid ingenjördepartementet vid Karlskrona örlogsvarv. I sin förenämnda skrivelse angående medelsbehovet för nästkommande budgetår har *marinförvaltningen* hemställt, att tillhopa 55,000 kronor måtte anvisas för diverse förbättringar i maskinverkstaden vid ingenjördepartementet vid Karlskrona örlogsvarv, och därvid anfört följande:

1. Vid lastning och lossning av på bil fraktat gods i maskinverkstaden måste bilarna införas i verkstaden. Utrymmet därstädes vore emellertid mycket trångt, varigenom hinder uppstode för arbetena i verkstaden. Dessutom tillkomme risken av att därstädes införa gengasbilar. För avhjälpande av denna olägenhet föresloges en tillbyggnad utanför södra porten å verkstadsbyggnadens västra långsida. Vidare föresloges, att en trappa inbyggdes till läktaren i maskinverkstaden samt att vissa sanitära anläggningar för arbetsledare och annan personal installerades.

Kostnaden för ovan föreslagna ändringar beräknades för närvarande till 20,000 kronor.

2. Maskinverkstadens verktygsförråd, som nu vore beläget dels i bottenvåningen, dels på läktaren därovanför, borde fördes med entresolvåning mellan bottenplanet och läktaren. Härigenom skulle verktygsutrymmet på läktaren kunna slopas och i stället utnyttjas till utökning av det intill liggande tvätt-rummet, en utökning som vore synnerligen behövlig. Verktygsförrådet bleve dessutom mera koncentrerat och lättare att betjäna.

Kostnaden för dessa ändringar beräknades för närvarande till 15,000 kronor.

3. Maskinverkstadens större smärgel- och putsmaskiner, som vore belägna i verkstadens södra del, stode nu helt öppet, vilket ej motsvarade nutida krav ur hälsosynpunkt och därjämte vore olägligt för filarverkstadens arbeten på grund av dammbildning. Dessa maskiner borde inbyggas i ett särskilt rum. På den plats, där ifrågavarande maskiner nu stode, borde ett verkmästar-kontor anordnas för filaravdelningen. För närvarande vore verkmästaren för filaravdelningen inhyt i verktygsritkontoret, där utrymmet vore mycket trångt och där en ökning av platsen vore synnerligen behövlig.

Kostnaden för här föreslagna ändringar beräknades för närvarande till 8,000 kronor.

4. För avsyning av i maskinverkstaden färdigarbetat gods hade länge behov förefunnits av ett särskilt avsyningsrum. Ett sådant föresloges inrättas med utnyttjande av en del av dagförrådet.

Kostnaden härför beräknades för närvarande till 5,000 kronor.

5. I verktygssmedjan föreläge ur hälsosynpunkt behov av dammavsugning från filslipningen. Dessutom borde utrustningen därstädes moderniseras genom anskaffning av en ny filhuggningsmaskin.

Kostnaden härför beräknades för närvarande till 7,000 kronor.

Försvarsväsendets verkstadsnämnd har i avgivet utlåtande icke haft något att erinra mot ifrågavarande förslag.

Försvarsutredningen har i sina kostnadsberäkningar för ifrågavarande ändamål upptagit tillhopa 55,000 kronor.

Som här ifrågasatta arbeten ha till ändamål att dels rationalisera driften dels ock förbättra de hygieniska förhållandena vid maskinverkstaden i fråga och då jag ej finner anledning till erinran mot de beräknade kostnaderna, tillstyrker jag, att 55,000 kronor anvisas för ändamålet. Detta belopp torde böra upptagas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

*Departements-
chefen.*

Utökning av värmecentralen vid arbetsgruppen IH vid Karlskrona örlogsvarv. Marinförvaltningen har hemställt om ett anslag av 30,000 kronor för utökning och förbättring av ifrågavarande värmecentral.

Ämbetsverket har därvid anfört, att chefen för örlogsvarvet framhållit, att vid arbetsgruppen IH:s ångpannecentral, bestående av en större och en mindre ångpanna, den större måst kasseras under år 1940. I stället hade insatts en panna med avsevärt mindre eldyta från ett av pansarskeppen, då tiden icke medgivit anskaffning av helt ny panna. Anläggningens kapacitet hade emellertid härigenom blivit mindre och väl knapp.

För närvarande påginge arbetet med uppförandet av ny utrustningskaj. Efter färdigställandet torde en anläggning för leverans av värme till vid kajen förlagda fartyg bliva erforderlig. Därvid syntes det bliva ekonomiskt fördelaktigast att utöka värmecentralen vid arbetsgruppen IH, så att den bleve tillräcklig för utrustningskajen samt för det intilliggande gjuteriet. För ändamålet föresloges, att en av pansarskeppet Thors ångpannor iordningställdes och inbyggdes i värmecentralen i stället för den nuvarande mindre ångpannan. Pannan borde inmuras och förses med förugn. Genom detta arrangemang kunde bränslet — ved och träavfall — på mest ekonomiska sätt tillgodogöras.

»Thors» ångpannor hade undersökts av representant från Södra Sveriges Ångpanneförening och befunnits vara i det skick, att vissa av dem efter en jämförelsevis enkel reparation kunde användas för det tryck, som krävdes i en ångvärmecentral.

Kostnaden för de föreslagna åtgärderna hade beräknats till 30,000 kronor.

Försvarsväsendets verkstadsnämnd har förklarat sig intet hava att erinra mot värmecentralens utbyggnad.

Försvarsutredningen har medtagit det av marinförvaltningen äskade beloppet i sina kostnadsberäkningar.

Av det anförda framgår, att den större ångpannan i ångpannecentralen vid arbetsgruppen IH vid Karlskrona örlogsvarv nyligen kasserats och ersatts med en mindre, begagnad panna. Sedan numera på grund av ny kajbyggnad m. m. ökade krav på centralen uppkommit, synes det ofrånkomligt att utbyta jämväl den återstående av de båda ursprungliga pannorna. Jag tillstyrker det av marinförvaltningen i ämnet framlagda förslaget och föreslår, att medel för bestridande av kostnaderna för utbytet, 30,000 kronor, upptagas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

*Departements-
chefen.*

Istandsättning av projektilförrådsbyggnad vid Karlskrona örlogsvarv. Chefen för Karlskrona örlogsvarv har hos marinförvaltningen hemställt, att medel måtte äskas för istandsättning av projektilförrådsbyggnaden vid Karlskrona örlogsvarv, och därvid anfört bland annat följande:

Bihang till riksdagens protokoll 1942. 1 saml. Nr 270.

Brandfritt betongbjälklag inom byggnaden erfordrades mellan botten-våningen och vinden i stället för det nuvarande i stort sett fallfärdiga bjälklaget av trä. Detta arbete jämte erforderlig elektrisk belysningsinstallation beräknades draga en kostnad av cirka 35,000 kronor. — Det nuvarande taket i projektilförrådsbyggnaden, vilket vore utfört helt av trä med pappbeläggning, borde utbytas mot dylikt av betong (siporex) med takstolar av järn eller betong, varjämte de nuvarande fönstren av träkonstruktion borde utbytas mot ferrofönster eller motsvarande. Kostnaderna för sistnämnda arbeten beräknades till 45,000 kronor.

Marinförvaltningen har under åberopande av varvschefens framställning funnit iståndsättningen nödvändig och för ändamålet äskat ett belopp av 80,000 kronor.

Försvarsväsendets verkstadsnämnd har intet haft att erinra mot den föreslagna iståndsättningen.

Försvarsutredningen har beräknat kostnaderna till 80,000 kronor.

Departements-
chefen.

Jag biträder marinförvaltningens förslag och hemställer, att för iståndsättningsarbetena i fråga måtte för budgetåret 1942/43 äskas ett belopp av 80,000 kronor.

Förlängning av Oscarsdockan m. m. *Marinförvaltningen* har i sin skrivelse angående medelsbehovet för nästkommande budgetår anført bland annat följande:

Sedan byggandet av de två kryssarna »Tre Kronor» och »Göta Lejon» beslutats, borde i god tid anordnas dockningsmöjligheter för fartygen i fråga. På Västkusten finnes möjligheter härtill vid Eriksbergs mekaniska verkstad, vars största flytdocka toge fartyg med upp till 196 meters längd. Dylika dockningsmöjligheter borde ur strategisk synpunkt dessutom finnas såväl i Stockholm som i Karlskrona. Beträffande sistnämnda plats föresloge marinförvaltningen, att den s. k. Oscarsdockan förlängdes från 140 meter till cirka 185 meter. Förlängningen kunde enklast och billigast utföras genom dockans förlängning inåt.

De nuvarande läns pumparna till sistnämnda docka vore starkt förslitna, så att deras kapacitet högst avsevärt nedgått. Läns pumparna behövde sålunda utbytas, även om dockan icke skulle förlängas, men i och med dockans ökning bleve kravet ännu mera påtagligt. Även med nya pumpar torde länsnings-tiden av den utökade dockan emellertid bliva väl lång, varför i samband med dockans förlängning en förbindelsekanal borde anordnas från Oscarsdockan till »Ormgruppen», så att även de s. k. nya dockornas pumpmaskineri kunde utnyttjas vid Oscarsdockans länsning.

Kostnaderna för Oscarsdockans förlängning, nya pumpar samt anordning för utnyttjande av de nya dockornas pumpmaskineri har av marinförvaltningen för närvarande beräknats till 460,000 kronor, därav för budgetåret 1942/43 erfordrades 230,000 kronor.

Försvarsväsendets verkstadsnämnd har ej framställt erinran mot byggnads-företaget, för vilket *försvarsutredningen* i sina kostnadsberäkningar upptagit 460,000 kronor.

Departements-
chefen.

De av marinförvaltningen anförda skälen för en förlängning av Oscarsdockan finner jag bärande. Jämväl i vad avser nya läns pumpar och anord-

nande av förbindelsekanal biträder jag ämbetsverkets förslag. Med hänsyn till tidpunkten för färdigställandet av de båda kryssarna — jag hänvisar i detta hänseende till vad i försvarspropositionen anförts — torde arbetena emellertid kunna bedrivas i långsammare takt än marinförvaltningen tänkt sig, varför jag föreslår, att för ändamålet för nästa budgetår anvisas endast 50,000 kronor för arbetenas påbörjande.

Förlängning av Gamla dockan. I sin skrivelse angående medelsbehovet för innevarande budgetår hemställde marinförvaltningen om anvisande av ett till 150,000 kronor beräknat belopp för förlängning av Gamla dockan vid Karlskrona örlogsvarv. Framställningen föranledde emellertid icke något medelsäskande.

Bland medelsäskandena för nästkommande budgetår har *marinförvaltningen* åter upptagit frågan om förlängning av dockan och därvid anført följande:

Med det ökade antal större jagare, som tilldelats Karlskrona örlogsvarv, vore en ökning av antalet för dessa fartyg lämpade dockor väl behöfelig. För närvarande kunde dockning av sådana jagare, förutom i Oscarsdockan, vilken emellertid i första hand måste avses för större fartyg, endast utföras i den nyligen förlängda dockan nr 2.

Gamla dockan torde bäst lämpa sig för en dylik förlängning. Då dockan därjämte vore utsprängd i berg, kunna förändringsarbetena utföras relativt lätt och till förhållandevis ringa kostnad.

En förlängning av dockan till sådan längd att jagare av typ »Malmö» kunde dockas i densamma beräknades för närvarande, med hänsyn till numera planerad ändring i arbetets utförande, fortfarande draga en kostnad av omkring 150,000 kronor, trots inträdd prisstegring.

Marinförvaltningen har vidare anført, att en ökning av dockningsmöjligheterna för större jagare komme att medföra en avsevärd utökning av örlogsvarvets möjligheter till översyn och reparation av dylika fartyg och att tillkomsten av nu ifrågasatt dockningsmöjlighet innebure en avsevärt ökad beredskap.

Försvarsväsendets verkstadsnämnd har ej haft erinran att framställa mot nämnda förslag.

Försvarsutredningen har i sina kostnadsberäkningar för ändamålet upptagit 150,000 kronor.

En förbättring av dockningsmöjligheterna i Karlskrona för större jagare finner jag, sedan antalet dylika fartyg ytterligare ökats, vara önskvärd. Jag anser det emellertid i viss mån tveksamt, om Gamla dockan lämpar sig för detta ändamål. Möjligheterna att förlänga densamma äro nämligen begränsade; verkställd undersökning har sålunda givit vid handen att dockan icke utan omfattande omläggningar av i anslutning till densamma befintliga järnvägsspår, förrådshus m. m. kan förlängas i tillräcklig omfattning för att bliva användbar för vissa planerade större jagare. Med hänsyn till dockans gynnsamma läge ävensom till det behov den likväl kommer att fylla, därest de nu

*Departements-
chefen.*

ifrågasatta sprängningsarbetena utföras, finner jag mig dock böra tillstyrka bifall till marinförvaltningens förslag. Det för ändamålet erforderliga beloppet, 150,000 kronor, torde böra i sin helhet göras tillgängligt under budgetåret 1942/43.

Byggnadsarbeten för Blekinge kustartilleriförsvaret och Karlskrona kustartilleriregemente. 1941 års försvarsutredning har i sitt betänkande föreslagit vissa ändringar i kustartilleriets organisation. I fråga om det till Sydkustens marindistrikt hänförliga kustartilleriförsvaret har utredningen sålunda förordat, att Blekinge kustartilleriförsvaret ställes under särskild chef, biträdd av stab och vissa förvaltningsorgan. Vidare har föreslagits en utökning av Karlskrona kustartilleriregemente. Vad sålunda föreslagits har av mig i försvarspropositionen biträts, dock med det förbehåll i fråga om förvaltningsfrågornas lösning, som nödvändiggöres till följd av den pågående översynen av förvaltningsorganisationen.

För genomförande av den nya organisationen erfordras enligt försvarsutredningen åtskilliga byggnadsåtgärder. Rörande omfattningen av dessa åtgärder tillåter jag mig hänvisa till i försvarspropositionen lämnad redogörelse och till vad i anslutning därtill anförts.

I förevarande sammanhang har jag funnit mig böra förorda äskande av medel för i det följande angivna byggnadsföretag, vilka synas i första hand böra komma till utförande.

Ombyggnad av f. d. ingenjörkasernen. Försvarsutredningen har föreslagit, att f. d. ingenjörkasernen skall omändras för att användas såsom kanslihus för chefen för Blekinge kustartilleriförsvaret. Utredningen har framhållit, att kasernen i fråga tidigare avsetts skola omändras till kanslihus för marindistriktschefen, för vilket ändamål riksdagen anvisat ett belopp av 125,000 kronor. En omändring av kasernen enligt utredningens förslag beräknades emellertid draga en kostnad av 300,000 kronor, varför ytterligare 175,000 kronor erfordrades.

I likhet med försvarsutredningen finner jag det vara lämpligast att iordningställa f. d. ingenjörkasernen till kanslihus för chefen för Blekinge kustartilleriförsvaret. För marindistriktschefens del torde erforderliga utrymmen stå att vinna genom ianspråktagande av de lokaler, som bliva lediga därest av mig i det föregående förordat förslag om uppförande av ett nytt kanslihus för chefen för örlogsstationen vinner bifall. Mot de beräknade kostnaderna för ändringsarbetena, 300,000 kronor, finner jag för närvarande icke anledning till erinran. Det är min avsikt att, därest riksdagen icke har något att däremot erinra, föreslå Kungl. Maj:t att disponera förenämnda av riksdagen anvisade medel för ifrågavarande ändamål. Därutöver erforderligt belopp, 175,000 kronor, torde böra äskas för budgetåret 1942/43.

Exercishall med mätthus för Karlskrona kustartilleriregemente. I anslutning till försvarsutredningens förslag förordar jag, under hänvisning till vad i det föregående yttrats, att för uppförande av en exercis-

hall med mätthus i Karlskrona för budgetåret 1942/43 äskas ett belopp av 225,000 kronor.

Utbyggnad av matinrättningen samt utökning av manskapsmässen å Oscarsvärn. För ifrågavarande ändamål har försvarsutredningen beräknat tillhopa 100,000 kronor. Jag föreslår, att därav 40,000 kronor äskas å tilläggsstaten till riksstaten för innevarande budgetår och 60,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1942/43.

Barack å Oscarsvärn för bataljonsstab m. m. Mot härför av försvarsutredningen beräknat belopp, 55,000 kronor, finner jag icke anledning till erinran och föreslår, att detsamma uppdelas med 15,000 kronor å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår och med 40,000 kronor å riksstaten för nästkommande budgetår.

Kaserner m. m. å Oscarsvärn. Försvarsutredningen har funnit erforderligt att två nya kasernbyggnader uppföras å Oscarsvärn, beräknade för en normal beläggning med omkring 250 man. Vidare föreslås uppförande av en barack med skollokaler och mäss för underbefäl samt en mindre exercishall. Kostnaderna härför ha beräknats till 645,000 kronor respektive 55,000 kronor och 100,000 kronor.

Då byggnaderna med hänsyn till den planerade utökningen av kustartilleriregementet torde böra komma till stånd finner jag mig böra tillstyrka, att medel äskas i enlighet med utredningens förslag. Jag föreslår, att av det sammanlagt erforderliga beloppet, 800,000 kronor, för nästa budgetår anvisas ett belopp av 500,000 kronor.

F. Byggnadsarbeten inom Västkustens marindistrikt.

Försvarsutredningen har erinrat om att en allt större vikt kommit att läggas på försvarsanstalterna vid Västkusten, vilka därför efter hand vuxit i omfattning. Utredningen har föreslagit ett återupprättande av det före 1925 års försvarsordning förefintliga kustartilleriförbandet på Västkusten. Utredningen har vidare funnit de nuvarande anstalterna vid Nya Varvet ej vara tillräckliga för flottans och kustartilleriets behov. Med hänsyn härtill har utredningen funnit det mest ändamålsenligt att anordna ny förläggning för kustartilleriförbandet, medan flottan ensam borde disponera Nya Varvet. Utredningen har jämväl föreslagit upprättandet av en mindre basorganisation inom skärgårdsområdet Göteborg—Marstrand.

I försvarspropositionen har jag bland annat förordat, att inom Västkustens marindistrikt upprättas ett kustartilleriförband — Älvsborgs kustartilleriregemente. Mot vad utredningen föreslagit i fråga om skapandet av en mindre basorganisation inom skärgårdsområdet Göteborg—Marstrand förklarade jag mig intet ha att erinra.

För tillgodoseende av behovet av mark och lokaler för den utökade organisationen inom Västkustens marindistrikt har försvarsutredningen förordat

ett flertal istandsättnings-, omändrings- och nybyggnadsarbeten ävensom därav betingade markförvärv. Härutinnan torde jag få hänvisa till i försvarspropositionen lämnad redogörelse. Kostnaderna för utbyggnaden ha av utredningen beräknats till 11,645,000 kronor, därav för örlogsdepån 2,570,000 kronor och för kustartilleriförsvaret med kustartilleriregemente 9,075,000 kronor. Av de av försvarsutredningen förordade åtgärderna synas följande i nedan angiven omfattning böra för närvarande föranleda medelsäskande till riksdagen.

Gymnastik- och exercisbyggnad vid Göteborgs örlogsdepå. Försvarsutredningen har beträffande örlogsdepån bland annat förordat ändring av en befintlig gymnastikbyggnad till matinrättning. Ändringen hade befunnits erforderlig av olika skäl, bland annat enär den nuvarande matinrättningen vore belägen inom varvssektionens område. Matinrättningen åter avsåges att utnyttjas dels såsom förrådsbyggnad för varvssektionen dels för lokaler för fartygsdepån. För stationssektionen erfordrades i samband med dessa ändringsarbeten en ny gymnastik- och exercisbyggnad med badstudad samt en skolbyggnad. För gymnastik- och exercisbyggnaden hade utredningen beräknat kostnaderna till 350,000 kronor.

Här må framhållas, att *ordföranden i 1940 års militära byggnadsutredning* jämte en av utredningens ledamöter på min anmodan på platsen närmare studerat de byggnadsåtgärder, som av försvarsutredningen föreslagits för Väst-kustens marindistrikts del. I en den 4 mars 1942 dagtecknad promemoria har nämnde ordförande, under framhållande att byggnadsutredningen icke tagit någon principiell ställning till ifrågavarande byggnadsföretag, avstyrkt förslaget om ändring av gymnastikbyggnaden till matinrättning samt därvid an- fört, att under överläggningar med representanter för de marina myndig- heterna inom distriktet framhållits behovet av skollokaler för fartygens man- skap, för vilket ändamål gymnastikbyggnaden syntes lämpad. Vidare hade under överläggningarna gjorda uttalanden givit vid handen, att behovet av den nya skolbyggnaden icke vore aktuellt, varför med uppförandet av byggnaden syntes tills vidare kunna anstå. Däremot hade behov av en ny gymnastik- och exercisbyggnad synts föreligga. En dylik byggnad av enhetstyp syntes emeller- tid kunna uppföras för omkring 300,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

För egen del är jag tveksam, huruvida de föreslagna ändringsarbetena å den nuvarande gymnastikbyggnaden böra komma till utförande, i vart fall för det ändamål försvarsutredningen avsett. Jag anser mig överhuvudtaget icke beredd att på grundval av föreliggande utredning taga ställning till de för örlogsdepån förordade ändrings- och nybyggnadsarbetena i vidare mån än att jag tillstyrker uppförandet av ett nytt gymnastik- och exercishus med badstu- bad. För detta ändamål torde en medelsanvisning av 300,000 kronor vara tillräcklig. Jag hemställer, att nämnda belopp äskas för budgetåret 1942/43. Det bör ankomma på marinförvaltningen att med beaktande av de i förut- nämnda promemoria anförda synpunkterna överarbeta försvarsutredningens

föreliggande förslag i vad det avser för örlogsdepåns räkning i övrigt erforderliga byggnadsarbeten.

I ständsättnings-, omändrings- och nybyggnadsarbeten för Göteborgs kustartilleriförsvar och Älvsborgs kustartilleriregemente. Försvarsutredningen har beräknat kostnaderna för ifrågavarande arbeten till 7,875,000 kronor samt därutöver för markförvärv beräknat ett belopp av 1,200,000 kronor. Huvuddelen av kostnaderna belöpa å erforderliga nybyggnadsarbeten för förläggning av Älvsborgs kustartilleriregemente. Såsom lämpligaste förläggningsplats har utredningen förordat ett område mellan Hinsholmshöjden och Västerberget i Nya Varvets närhet.

Jag får i förevarande sammanhang erinra om att, såsom framgår av försvarspropositionen, marinförvaltningen i yttrande över försvarsutredningens förslag bland annat ansett det för iständsättningsarbeten vid Älvsborgs kustartilleriregemente beräknade beloppet böra höjas, enär det vore nödvändigt, att modernisering och iständsättningsarbeten verkställdes på vissa befintliga bostadshus. Vidare anförde ämbetsverket, att det av utredningen upptagna beloppet för markförvärv för Göteborgs kustartilleriförsvar och Älvsborgs kustartilleriregemente med hänsyn till det föreslagna regementets omfattning icke syntes vara tillfyllest. Kostnaderna för ifrågavarande markförvärv borde beräknas till 1,700,000 kronor. För egen del framhöll jag i försvarspropositionen, att kostnaderna för markförvärven syntes av utredningen ha beräknats i underkant. Jag får här jämväl erinra, att Kungl. Maj:t genom förutnämnda beslut den 13 mars 1942 uppdragit åt marinförvaltningen att verkställa utredning rörande förvärv av bland annat den mark, som avses för Göteborgs kustartilleriförsvar och Älvsborgs kustartilleriregemente. Det är min avsikt att senare under riksdagen, sedan sålunda anbefalld utredning inkommit, framlägga förslag om medelsäskande för markförvärv i erforderlig omfattning. Redan i detta sammanhang vill jag emellertid framhålla, att jag icke har något att erinra mot utredningens förslag till förläggning av regementet, men väl anser, att ett större markområde än det av utredningen föreslagna bör av statsverket förvärfvas för ändamålet.

Departements-
chefen.

Även om sålunda markfrågorna för det nya kustartilleriförbandet icke äro definitivt klarlagda, anser jag mig med hänsyn till angelägenheten av att byggnadsföretaget må kunna i god tid planeras och utan dröjsmål igångsättas likväl redan i detta sammanhang böra föreslå, att medel äskas för bestridande av kostnaderna för byggnadsarbetena.

I stort sett torde försvarsutredningens kostnadsberäkningar kunna godtagas. På vanligt sätt bör emellertid byggnadsprogrammet granskas genom Kungl. Maj:ts försorg, varvid jämkningar kunna befinnas erforderliga. Jag utgår emellertid från att den av utredningen angivna kostnadsramen icke skall behöva överskridas.

För byggnadsarbetenas påbörjande torde nu böra anvisas ett belopp av 2,000,000 kronor, varav 200,000 kronor å tilläggsstat för innevarande budgetår.

G. Administrationskostnader och oförutsedda utgifter.

I det föregående ha vissa av de av mig förordade medelsäskandena grundats på av försvarsutredningen verkställda kostnadsberäkningar, däri administrationskostnader eller oförutsedda utgifter icke inräknats. Dylika kostnader ha nämligen av utredningen upptagits gemensamt för flera olika grupper av byggnadsföretag. Jag anser mig därför här böra föreslå, att ett särskilt belopp ställes till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av behov tagas i anspråk i samband med dispositionsbeslut rörande de för de olika byggnadsföretagen avsedda medlen.

För ändamålet torde böra beräknas ett belopp av 400,000 kronor, därav å tilläggsstat för innevarande budgetår 50,000 kronor.

H. Sammanfattning.

I enlighet med vad i det föregående anförts torde under försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond, medel böra äskas dels å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår, dels ock å riksstaten för budgetåret 1942/43 enligt följande sammanställning.

	Tilläggsstat för 1941/42	Riksstat för 1942/43
A. Vissa för marinen gemensamma byggnadsföretag:		
Brännoljecisterner för flottan.....	—	400,000
Centralförråd för marinens intendenturmateriel	—	325,000
Vissa inbyggnader i artilleri-, min- och torpedförråd	300,000	1,000,000
Summa	300,000	1,725,000
B. Byggnadsarbeten inom Norrlandskustens marindistrikt:		
Vissa byggnadsarbeten för Gustafsviks örlogsdepå	—	500,000
Summa	—	500,000
C. Byggnadsarbeten inom Ostkustens marindistrikt:		
Ändringsarbeten å sjökrigsskolans byggnad.....	—	40,000
Förläggnings- och förplägnadsanstalter å Bergholmen....	—	54,000
Ombyggnad av f. d. Ing. I V:s kasern i Vaxholm.....	—	190,000
Värmeledning i tre manskapsbaracker	—	60,000
Exercishall med mäthus för Vaxholms kustartilleriregemente	—	250,000
Mässbyggnad för underofficerare å Korsö	—	25,000
Omläggning av de elektriska ledningarna å Rindö, Vaxö och Värmdö	—	40,000
Tjänstebostäder för officerare och underofficerare.....	—	600,000
Summa	—	1,259,000
D. Byggnadsarbeten inom Gotlands marindistrikt:		
Exercishall med mäthus för Gotlands kustartillerikår	—	200,000
Summa	—	200,000
E. Byggnadsarbeten inom Sydkustens marindistrikt:		
Ombyggnad och inredning av flottans bevaringsbeklädnads- samt av flottans stambeklädnadsförråd	—	195,000
Tillbyggnad av matinrättningen samt utvidgning av panncentralen vid kasern Ankarstierna	70,000	75,000

	Tilläggsstat för 1941/42	Riksstat för 1942/43
Vissa nybyggnader vid kasern Ankarstierna	100,000	800,000
Ny kanslibyggnad för chefen för Karlskrona örlogsstation	75,000	250,000
Vissa byggnadsarbeten för flottans sjömansskola	—	400,000
Modernisering och utvidgning av artilleriskjutbanan vid Karlskrona örlogsvarv	—	160,000
Förbättringar å elektriska kraftnätet vid Karlskrona ör- logsvarv	—	71,000
Modernisering av maskinverkstaden vid ingenjördeparte- mentet vid Karlskrona örlogsvarv	55,000	—
Utökning av värmecentralen vid arbetsgruppen IH vid Karlskrona örlogsvarv	30,000	—
Istandsättning av projektilförrådsbyggnad vid Karlskrona örlogsvarv	—	80,000
Förlängning av Oscarsdockan m. m.	—	50,000
Förlängning av Gamla dockan	—	150,000
Byggnadsarbeten för Blekinge kustartilleriförsvar och Karls- krona kustartilleriregemente:		
Ombyggnad av f. d. ingenjörkasernen	—	175,000
Exercishall med mätthus för Karlskrona kustartillerirege- mente	—	225,000
Utbyggnad av matinrättningen samt utökning av man- skapsmässen å Oscarsvärn	40,000	60,000
Barack å Oscarsvärn för bataljonsstab m. m.	15,000	40,000
Kaserner m. m. å Oscarsvärn	—	500,000
Summa	385,000	3,231,000
F. Byggnadsarbeten inom Västkustens marindistrikt:		
Gymnastik- och exercisbyggnad vid Göteborgs örlogs- depå	—	300,000
Istandsättnings-, omändrings- och nybyggnadsarbeten för Göteborgs kustartilleriförsvar och Älvsborgs kustartilleri- regemente	200,000	1,800,000
Summa	200,000	2,100,000
G. Administrationskostnader och oförutsedda utgifter	50,000	350,000
Summa summarum	935,000	9,365,000

De angivna slutsummorna böra, avrundade till 950,000 kronor respektive 9,350,000 kronor, äskas såsom reservationsanslag.

Vad i det föregående yttrats rörande dispositionen av motsvarande för arméförvaltningens delfond anvisade anslag äger tillämpning även beträffande nu förevarande anslag.

Marinförvaltningen har i sina förenämnda skrivelser med medelsäskanden å tilläggsstat för innevarande budgetår och å riksstaten för nästa budgetår hemställt om äskande av medel för vissa ändamål, för vilka jag i tidigare framlagda propositioner eller i det föregående icke beräknat medel. Dessa äskanden, vilka förtecknats i en vid denna proposition fogad bilaga (Bilaga II), torde för närvarande icke böra föranleda åtgärd.

Flygförvaltningens delfond.

I statsverkspropositionen (kapitalbudgeten: bil. 2, punkten 21) har Kungl. Maj:t, såsom redan nämnts, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskilda propositioner i ämnet, för flygvapnets del i riksstatsförslaget för nästa budgetår till Vissa byggnadsarbeten m. m. beräkna ett reservationsanslag av 50 miljoner kronor.

De byggnadsföretag som försvarsutredningen föreslagit skola komma till utförande i samband med flygvapnets utökning omfatta större delen av de av flygförvaltningen tidigare i särskilda framställningar upptagna anslagsäskanden för byggnadsföretag, för vilka medel icke redan anvisats eller äskats av riksdagen. Av flygförvaltningens återstående medelsäskanden komma en del att i det följande upptagas till behandling; de äskanden som därefter kvarstå obehandlade har jag icke funnit anledning att för närvarande tillstyrka.

Försvarsutredningen har anfört vissa allmänna synpunkter beträffande den ordning i vilken de av utredningen föreslagna anläggningarna böra utföras. På grundval härav har utredningen yttrat, att vid byggnadskostnadernas fördelning å de olika budgetåren under uppsättningsperioden medel för markförvärv jämte halva kostnaden för flygfält och vägar borde ställas till förfogande om möjligt tre budgetår före respektive anläggnings slutliga färdigställande, att medel för återstående halva kostnad för flygfält och vägar jämte halva kostnaden för byggnader borde ställas till förfogande två budgetår före anläggningens färdigställande samt att resterande hälft för byggnadskostnaderna borde ställas till förfogande budgetåret närmast före anläggningens färdigställande.

Enligt den av utredningen föreslagna allmänna gången av flygvapnets utökning under femårsperioden skulle under budgetåret 1942/43 uppsättningen av Kalmar flygflottilj påbörjas, flygfälts- och byggnadsarbeten för Bråvalla flygflottilj, Hallands flygflottilj, Upplands flygflottilj och Blekinge flygflottilj pågå och flygfältsarbeten påbörjas för F 15. Byggnadsarbeten och eventuellt även flygfältsarbeten borde vidare påbörjas för den nya centrala flygverkstaden. Bomb- och skjutskolan samt signalskolan borde under året organiseras och den redan påbörjade uppsättningen av Södermanlands flygflottilj och Norrbottens flygbaskår fullföljas.

Mot de av utredningen anförda allmänna synpunkterna i fråga om ordningen för nyanläggningarnas utförande har jag i huvudsak intet att erinra. Detta utesluter dock givetvis icke, att i de särskilda fallen modifikationer kunna visa sig erforderliga. Som en allmän grundsats vill jag framhålla, att i första hand sådana arbeten böra utföras, som äro ägnade att direkt öka flygvapnets styrka och effektivitet, och att först i andra hand böra komma i och för sig önskvärda istandsättnings- och förbättringsåtgärder vid redan förefintliga flygförband.

Bland de av försvarsutredningen föreslagna byggnadsåtgärderna ingå även tjänstebostäder vid vissa förband. Såsom jag anfört i försvarspropositionen är

jag icke nu beredd att tillstyrka uppförande av tjänstebostäder i den omfattning försvarsutredningen och flygmyndigheterna föreslagit. I avvaktan å den av mig i nämnda proposition förordade utredningen av tjänstebostadsfrågan anser jag mig likväl för flygvapnets del, i likhet med vad som skett för de övriga försvarsgrenarna, böra i begränsad omfattning räkna med medelsanvisning för tjänstebostäder, därvid jag ansett de av försvarsutredningen angivna kostnaderna kunna läggas till grund för medelsberäkningarna.

Jag övergår härnäst under hänvisning i övrigt till vad av mig inledningsvis yttrats till en närmare redogörelse för de medelsäskanden, vilka jag anser böra i förevarande sammanhang föreläggas riksdagen. I huvudsak anser jag mig därvid böra förorda det av utredningen framlagda byggnadsprogrammet. Behovet av vissa av flygförvaltningen därutöver ifrågasatta arbeten torde, där ej annat i det följande angives, få av Kungl. Maj:t bedömas i samband med beslut om anslagsmedlens disposition och tillgodoses i den mån så befinnes befogat och tillgängliga medel därtill lämna tillgång.

A. Flottiljer.

Västmanlands flygflottilj. Frågan om en utflyttning av Västmanlands flygflottiljs etablissemang i dess helhet från Västerås till Hässlö har länge stått på dagordningen. Sedan fråga väckts om disponerande av flottiljens nuvarande kasernetablissemang i Västerås för sjukvårdsändamål, uppdrog sålunda Kungl. Maj:t den 25 november 1938 åt flygförvaltningen att uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag jämte kostnads- och tidsberäkningar till nytt kasernetablissemang för flottiljen. Till åtlydnad härav inkom flygförvaltningen med skrivelse den 4 mars 1939 med förslag och beräkningar i angivna hänseenden. Kostnaderna för uppförande av byggnader för flottiljen, markförvärv m. m. beräknades av flygförvaltningen i nämnda skrivelse till sammanlagt 6,866,100 kronor. I sina skrivelser angående medelsbehoven för budgetåren 1940/41 och 1941/42 återkom flygförvaltningen till denna fråga under framhållande av de stora olägenheter, som vore förknippade med den delade förläggningen. Jämväl i skrivelsen den 30 augusti 1941 angående medelsbehovet under kapitalbudgeten för nästa budgetår har flygförvaltningen åskat medel för ifrågavarande ändamål. Till följd av de höjda byggnadskostnaderna beräknade flygförvaltningen emellertid kostnaderna för ett nytt kasernetablissemang vid Hässlö i enlighet med det tidigare avgivna förslaget till 8,000,000 kronor, däri inberäknats 300,000 kronor för en expeditiönsbyggnad vid Hässlö, för vilken flygförvaltningen i särskild skrivelse den 26 februari 1941 gjort framställning om anvisande av medel.

Försvarsutredningen har i fråga om förläggningsförhållandena för Västmanlands flygflottilj anfört följande:

Västmanlands flygflottilj (F 1) är förlagd till Västerås och disponerar förutvarande Västmanlands regementes kasernetablissemang därstädes samt flygfält vid Hässlö, beläget cirka 4 kilometer från kasernetablissemangtet. Kasernetablissemangtet, som färdigställdes år 1905, övertogs av flygvapnet år 1928. Sedan år 1936 har ett fortlöpande istandsättningsarbete av kasern-

etablissemnet utförts. Tre hangarer, kommandocentral, flygplatsbelysning och diverse förrädsbyggnader hava tillkommit vid Hässlö flygfält. Hässlö gård har omändrats till flottiljchefsostad. Under anläggning äro bomb-säker telefonväxel och diverse vägar. Flygfältet har i nord-sydlig riktning utvidgats under åren 1939—1940.

Sedan år 1936 nedlagda kostnader på flottiljens etablissemnet och flygfält belöpa sig till cirka 3,300,000 kronor.

En allvarlig och på tjänstens behöriga gång menligt inverkan olägenhet har visat sig vara att flygfältet jämte hangarer, förråd och verkstäder, till vilka den viktigaste delen och huvuddelen av flottiljens verksamhet är förlagd, äro belägna på stort avstånd från kasernetablissemnet. Omfattande, dyrbara men framförallt tidsödande transporter av så gott som hela flottiljens personal bliva bland annat följden. Godtagbar beredskap och flygstationstjänst kunna med en sådan förläggning icke upprätthållas. Utredningen anser därför, att för flottiljen bör anordnas ett nytt etablissemnet vid Hässlö. Det gamla kasernetablissemnet erfordras så gott som helt för underofficers-, signal- och tekniska skolornas behov, för vilka i annat fall nya byggnader måste uppföras. Vissa lokaler avses dessutom skola tagas i anspråk för flygförvaltningens centralförråd för intendenturmateriel. Genom ändamålsenliga iständsättnings- och inredningsarbeten kan det gamla kasernetablissemnet göras lämpligt för att tillgodose ovannämnda behov.

Utökning av flygfältet i öst-västlig riktning är nödvändig och möjlig. Utredningen har i kostnadsberäkningarna upptagit medel härför. Permanentbanor vore önskvärda men hava av kostnadsskäl icke upptagits.

Försvarsutredningen har beräknat kostnaderna för utflyttning av Västmanlands flygflottilj till Hässlö till 7,628,000 kronor enligt en å sid. 697 f. i betänkandet intagen specifikation. Av kostnaderna belöpa 30,000 kronor på markförvärv för utvidgning av flygfältet, 114,000 kronor på flygfältsarbeten och 390,000 kronor på markförvärv för byggnadsområde.

Flygförvaltningen har i sin skrivelse den 24 februari 1942 framhållit, att enligt flygförvaltningens mening utöver av utredningen beräknade kostnader medel erfordrades för en bilverkstad, 40,000 kronor, och för en sopförbränningsanläggning, 5,000 kronor. Vidare har flygförvaltningen framhållit, att verkställd utredning givit vid handen att av försvarsutredningen beräknade medel icke komme att förslå för markförvärv och flygfältsarbeten för flygfältets utökning i östlig riktning. För att en rullbana av 1,500 meters längd skulle erhållas måste nämligen utvidgningen göras större, medförande en kostnadsökning av 220,000 kronor, därav för markförvärv 70,000 kronor. Jämväl har flygförvaltningen framhållit, att av det av utredningen beräknade beloppet, 150,000 kronor, för anordnande av tygförråd med garage för specialfordon icke erfordrades mer än 66,000 kronor; 84,000 kronor hade nämligen redan äskats av riksdagen för beredande av utrymme för specialfordon.

*Departements-
chefen.*

Kostnaderna för utflyttning av Västmanlands flygflottilj till Hässlö hava i försvarspropositionen medtagits inom ramen för det för fem-årsperioden beräknade beloppet för flygvapnets byggnader. En dylik utflyttning synes mig med hänsyn till de påtalade olägenheterna böra snarast påbörjas. Härför talar även det förhållandet, att lokaler för flygvapnets underofficers-, signal- och tekniska skolor lämpligen böra beredas genom ianspråktagande av det äldre kasernetablissemnet. För iordningställande av detta

etablissemment för avsett ändamål har försvarsutredningen jämväl beräknat medel, tillhopa 646,000 kronor. Vidare har utredningen beräknat kostnaderna för anordnande av nya lokaler för ett centralförråd för intendenturmateriel i anslutning till det äldre etablissemmentet till 80,000 kronor.

För att erhålla närmare kännedom om möjligheten att på lämpligt sätt utnyttja det äldre etablissemmentet har jag under hand anmodat ordföranden i 1940 års militära byggnadsutredning att på platsen undersöka förhållandena. I en den 7 mars 1942 dagtecknad promemoria har denna framlagt vissa synpunkter på hur de ledigblivande lokalerna lämpligen borde utnyttjas. Därvid har framhållits, att kasernutrymmena i stort sett syntes på ett ändamålsenligt sätt kunna utnyttjas för skolornas lokalbehov, varför förslaget om skolornas förläggning till etablissemmentet syntes vara ekonomiskt tillräddligt. Å andra sidan har framhållits, att såsom intendenturförråd borde utnyttjas vissa andra byggnader än av utredningen avsetts. Vidare har framhållits, att den nuvarande sjukhusbyggnaden syntes bära utnyttjas såväl för skolorna som för flygflottiljen, varför det i försvarsutredningens förslag upptagna nya sjukhuset vid Hässlö kunde minskas till allenast en mottagningsavdelning och en mindre vårdavdelning. Beträffande kostnadsberäkningarna har, ehuru vissa ändringar i medelsdispositionen ifrågasatts, erinran icke riktats mot det av utredningen för etablissemmentets omändring till skollokaler beräknade beloppet 646,000 kronor. Av utredningen beräknade medel för intendenturförrådet, 80,000 kronor, syntes däremot för närvarande icke behöva tagas i anspråk. Kostnaderna för flygflottiljens utflyttning till Hässlö syntes med hänsyn till vad som föreslagits i fråga om sjukvårdslokalernas anordnande kunna minskas med i runt tal 100,000 kronor.

Den utredning, som sålunda av mig införskaffats, bestyrker, att det äldre etablissemmentet bör kunna utnyttjas för av försvarsutredningen angivet ändamål. Jag har bland annat av denna anledning intet att erinra mot att medel nu äskas för överflyttning av Västmanlands flygflottilj till Hässlö.

Försvarsutredningen har såsom tidigare framhållits beräknat kostnaderna för det nya etablissemmentet till 7,628,000 kronor. Därest av flygförvaltningen föreslagna ytterligare byggnader (bilverkstad och sopförbränningsanläggning) anses bära komma till utförande samt den ytterligare utvidgningen av flygfältet kommer till stånd, skulle kostnaderna stiga med 265,000 kronor. Å andra sidan må här framhållas, dels att för det av försvarsutredningen föreslagna tygförrådet med garage numera enligt vad ovan anförts endast erfordras ytterligare 66,000 kronor mot av utredningen beräknade 150,000 kronor, innebärande en anslagsminskning av 84,000 kronor, dels att medel av riksdagen (proposition 1942: 2, riksdagens skrivelse nr 23) redan anvisats för tillgodo-seende av behovet av skyddsrum och reservkraftaggregat, varför av utredningen för ändamålet beräknade 100,000 respektive 110,000 kronor icke erfordras. Kostnaderna skulle således vid bifall till flygförvaltningens förslag komma att uppgå till $(7,628,000 + 265,000 - 84,000 - 100,000 - 110,000 =)$ 7,599,000 kronor.

De sålunda verkställda beräkningarna rörande behovet av ytterligare medelsanvisning torde kunna i huvudsak biträdas. Jag får emellertid erinra

om att jag i försvarspropositionen förutsatt, att med uppförande av den av försvarsutredningen föreslagna hangaren av trä, kostnadsberäknad till 190,000 kronor, skall kunna anstå till efter femårsperioden 1942/43—1946/47. Vidare utgår jag från att, på sätt i förutnämnda promemoria framhållits, det skall vara möjligt att nedbringa kostnaderna för anordnande av sjukvårdslokaler med 100,000 kronor. I anslutning härtill beräknar jag de för flottiljens förflyttning m. m. erforderliga anslagsmedlen till i runt tal 7,300,000 kronor. Härmed har jag dock icke tagit ställning till frågan, huruvida bilverkstad bör anordnas vid denna flottilj, vilken fråga synes böra av Kungl. Maj:t tagas under särskild omprövning. Av angivna belopp torde böra för bestridandet av utgifter för markförvärv och sådana byggnadsarbeten m. m., som provas mest angelägna, nu ställas till förfogande ett belopp av 1,700,000 kronor, varav å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår torde böra anvisas 200,000 kronor och å riksstaten för budgetåret 1942/43 1,500,000 kronor.

Roslagens flygflottilj. Försvarsutredningen har i fråga om byggnadsarbeten vid Roslagens flygflottilj anfört bland annat följande.

Roslagens flygflottilj (F 2) är förlagd till Hägernäs, cirka 15 kilometer norr om Stockholm. Vissa administrations- och hangarbyggnader voro uppförda redan före år 1936. Sedan år 1936 hava uppförts fyra kaserner, kok- och matinrättning, värmecentral med bad- och tvättinrättning, olika mässbyggnader, en hangar, verkstadsbyggnad, sjukhus och intendenturförråd, garage, vakt- och arrestbyggnad, byggnad för radiosändarstation, kommandocentral, fyra mindre förlägningsbaracker, diverse förråd, reservkraftaggregat, vattenverk samt flygplatsbelysning, varjämte istandsättnings- och ändringsarbeten hava utförts. Under anläggning äro ytterligare en värmecentral, vapenverkstad med förråd samt diverse skyddsrum och förrådsutrymmen.

Sjöflygstationen vid Hägernäs har sedan år 1936 utbyggts med nya slipar för upptagning av flygplan samt kajanläggningar.

Sedan år 1936 nedlagda kostnader på flottiljens etablissemang och sjöflygstationen belöpa sig till cirka 4,900,000 kronor.

Någon ny kasern för specialdivision vid F 2 är icke behöfvig, enär förlägningsutrymme för i flottiljstabens olika avdelningar tjänstgörande personal kan beredas i torpeddivisionens kasern, som efter torpedflottiljens tillkomst icke längre erfordras för nämnda division. Flottiljen är i starkt behov av dels en korthållsbana för pistolskjutning och inskjutning av kulsprutor, dels en skjutbana för övriga handvapen- och kulspruteskjutningar. Medel härför hava upptagits. Skjutbanan avses även täcka behovet för den till Näsby förlagda sjökrigsskolan.

Kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten hava av utredningen beräknats till 1,926,000 kronor enligt en sammanställning å sid. 698 f. i betänkandet.

Flygförvaltningen har i sin förut omförmälda skrivelse den 24 februari 1942 angivit, att medel erfordrades jämväl för följande ändamål, nämligen för tjänstebostäder för kökspersonal m. fl. 60,000 kronor, för devieringsbana 12,000 kronor och för sopförbränningsanläggning 5,000 kronor.

Medel till komplettering av normalskyddsrum och till bombsäkra skyddsrum hava redan anvisats av riksdagen (proposition 1942: 2, riksdagens skri-

velse nr 23). Jag får vidare erinra om att jag i försvarspropositionen preliminärt räknat med att det för tjänstebostäder av försvarsutredningen beräknade beloppet, 155,000 kronor, icke erfordras under femårsperioden 1942/43—1946/47.

I övrigt synes föreliggande förslag kunna i huvudsak biträdas med de av flygförvaltningen förordade ändringarna. För bestridande av kostnaderna för de närmast erforderliga byggnads- och anläggningsarbetena torde böra nu anvisas ett belopp av förslagsvis 900,000 kronor, varav jag beräknar ett medelsbehov å tilläggsstat för budgetåret 1941/42 av 150,000 kronor och å riksstaten för budgetåret 1942/43 av 750,000 kronor. Härvid förutsätter jag, att i avbidan på närmare utredning i ämnet nämnda belopp icke tagas i anspråk för anordnande av tjänstebostäder.

Östgöta flygflottilj. I fråga om Östgöta flygflottilj har försvarsutredningen anfört följande:

Östgöta flygflottilj (F3) är förlagd till Malmen och disponerar förutvarande Första och Andra livgrenadjärregementenas lägerområden med byggnader. Etablissemnet, som redan genom 1925 års försvarsordning tillfördes flygvapnet, består till stor del av byggnader med relativt hög ålder. Sedan år 1936 har emellertid ett omfattande ombyggnads- och restaureringsarbete utförts. En del obehövligen byggnader hava rivits. Kanslihus, kok- och matinrättning, värmecentral med badinrättning, två hangarer, byggnad för radiosändarstation, förrådsbyggnader samt två mindre förlägningsbaracker hava uppförts, varjämte garaget och en äldre hangar utbyggts. I samarbete med Kärna kommun har avloppsnätet utökats. Dessutom finnas medel anvisade för kommandocentral och ytterligare en hangarbyggnad. Den senare kommer sannolikt att främst användas som centralförråd för flygmateriel.

Flygfältet utvidgades under år 1940, men en ytterligare utvidgning blir nödvändig bland annat för att skapa förbindelse mellan flygfältet och den nya försökscentralen. Utökning av flygfältet i sydlig och östlig riktning är möjlig. Utredningen har i kostnadsberäkningarna upptagit medel härför. Permanentbanor äro icke erforderliga.

Sedan år 1936 nedlagda kostnader på flottiljens etablissemnet och flygfältet belöpa sig till cirka 4,800,000 kronor.

De vid flottiljen erforderliga arbetena, kostnadsberäknade till 1,576,000 kronor, hava av utredningen förtecknats i en tablå å sid. 699 f. i betänkandet.

Flygförvaltningen har i skrivelsen den 24 februari 1942 funnit medel erforderliga jämväl för anordnande av tjänstebostäder för kökspersonal m. fl., 60,000 kronor, och för en sopförbränningsanläggning, 5,000 kronor.

Medel för komplettering av normalskyddsrum och till bombsäkra skyddsrum, av utredningen beräknade till (40,000 + 100,000 =) 140,000 kronor, hava av riksdagen anvisats (proposition 1942: 2, riksdagens skrivelse nr 23). I likhet med utredningen anser jag behov föreligga av ytterligare anslag för istandsättande av detta etablissemnet och finner utredningens förslag kunna i det väsentliga läggas till grund för beräkningarna av medelsbehovet. För närvarande torde medelsanvisningen böra begränsas till 800,000 kronor, varav

*Departements-
chefen.*

för utvidgning av flygfältet 174,000 kronor. Jag föreslår, att härav anvisas 100,000 kronor å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1941/42 och 700,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1942/43. Nämda belopp synas icke böra tagas i anspråk för utförande av de av flygförvaltningen angivna tjänstebostäderna, beträffande vilka ytterligare utredning synes vara erforderlig.

Jämtlands flygflottilj. Beträffande byggnadsarbetena vid denna flygflottilj har försvarsutredningen anfört följande:

Jämtlands flygflottilj (F 4) är förlagd till Frösö läger (invid Östersund) och disponerar till Jämtlands fältjägarregemente tidigare hörande byggnader samt Frösö kungsgård. Etablissementet, som redan genom 1925 års försvarsordning tillfördes flygvapnet, består delvis av byggnader av relativt hög ålder. Sedan år 1936 hava uppförts kanslihus, kok- och matinrättning, två kaserner, manskapsmäss, sjukhus, värmecentral, tre hangarer, byggnad för radiosändarstation, kommandocentral, fyra mindre förläggingsbaracker samt förrådsbyggnader, varjämte drivmedelsanläggningar och flygplatsbelysning hava tillkommit. Flottiljverkstaden och vattenverket hava utbyggt. Dessutom har ett fortlöpande ombyggnads- och istandsättningsarbete av äldre byggnader utförts. Därjämte finnas två äldre hangarer samt vissa för flygstationstjänsten erforderliga anordningar vid sjöflygstationen.

Flygfältet har väsentligt utvidgats samt försetts med permanentbanor. En mindre ytterligare utökning av flygfältet och förlängning av en permanentbana pågår. Ehuru det vore önskvärt att än ytterligare utöka flygfältet, låter detta sig icke göra för rimliga kostnader. Utredningen har därför icke ifrågasatt utökning av detta flygfält.

Sedan år 1936 nedlagda kostnader på flottiljens etablisement, flygfältet och sjöflygstationen belöpa sig till cirka 5,300,000 kronor.

Kostnaderna för erforderliga arbeten hava beräknats till 1,980,000 kronor enligt en tablå, införd å sid. 700 i betänkandet.

I sitt yttrande över försvarsutredningens betänkande hava *chefen för flygvapnet och flygförvaltningen* framhållit att verkställda undersökningar givit vid handen, att en utökning av flygfältet vore möjlig ehuru kostnaderna bleve stora men dock icke orimliga i jämförelse med de kostnader, som redan nedlagts på denna förläggingsplats. En utökning av flygfältet syntes framdeles bliva erforderlig.

I skrivelsen den 24 februari 1942 har *flygförvaltningen* anmält behov av följande av försvarsutredningen icke upptagna arbeten till angivna kostnadsbelopp, nämligen tjänstebostäder för kökspersonal m. fl., 75,000 kronor, emballageförråd, 20,000 kronor, inomhusskjutbana, 35,000 kronor, instruktionsverkstad, 85,000 kronor, utökning av garage 40,000 kronor samt sopförbränningsanläggning, 5,000 kronor.

Departements-
chefen.

Av de av försvarsutredningen såsom erforderliga angivna arbetena hava medel redan anvisats för komplettering av normalskyddsrum och för bomb-säkra skyddsrum (proposition 1942:2, riksdagens skrivelse nr 23). För bestridande av kostnaderna för de mer angelägna byggnadsarbeten, som härutöver böra i huvudsaklig överensstämmelse med försvarsutredningens förslag komma till utförande vid flygflottiljen, torde medel nu böra ställas till för-

fogande. Det synes tillräckligt, om för ändamålet uppföras 100,000 kronor å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1941/42 och 900,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1942/43. Frågan om behovet av ytterligare medelsanvisning liksom av den utvidgning av kostnadsramen, som flygförvaltningens förslag innebär, torde få framdeles upptagas till prövning efter förnyad framställning från flygförvaltningen. Dock anser jag mig böra förutsätta att vid denna liksom vid de övriga flygflottiljerna komma att anordnas sopförbränningsanläggningar i enlighet med flygförvaltningens förslag.

Krigsflygskolan. *Försvarsutredningen* har framhållit följande:

Den nuvarande flygkrigsskolan, är förlagd till Ljungbyhed och disponerar markområden och byggnader, som tidigare tillhört Norra skånska infanteriregementets och förutvarande Skånska dragonregementets övningsläger jämte Ljungby och Bonarps hedar samt ytterligare vissa smärre friliggande markområden och byggnader. Ett flertal byggnader, som redan genom 1925 års försvarsordning tillfördes flygvapnet, äro mycket gamla. De hava därför alltsedan år 1936 varit föremål för omfattande ombyggnads- och restaureringsarbeten och befinna sig nu i relativt gott stånd. Efter år 1936 hava uppförts kanslihus, kaserner för aspiranter och kadetter, mässbyggnader, kok- och matinrättning, tre hangarer, värmecentral, varjämte flygplatsbelysning och drivmedelsanläggningar tillkommit. Verkstadsbyggnaden samt vissa matsals-, mäss- och förläggingsbyggnader hava om- och tillbyggts. Ytterligare en hangar är under uppförande.

Såsom i annat sammanhang framhållits har flygvapnets utökning medfört, att kadettskolan måste flyttas från Ljungbyhed. De härigenom frigjorda utrymmena avses i en framtid, d. v. s. då flygvapnet blivit fullt uppsatt, behovet av flygande personal blivit täckt och aspirantskolan nedgått till normal storlek, skola disponeras av den nu till Eslöv provisoriskt förlagda flygreservskolan.

Till krigsflygskolans förfogande stående flygfält äro tillräckliga. Permanentbanor erfordras icke.

Sedan år 1936 nedlagda kostnader på krigsflygskolans etablissemang och dess flygfält belöpa sig till cirka 4,300,000 kronor, av vilka cirka 400,000 kronor komma på flygreservskolans förläggning i Eslöv.

Kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten hava av försvarsutredningen angivits till 1,501,000 kronor enligt en å sid. 701 i betänkandet införd tablå.

Flygförvaltningen har i skrivelsen den 24 februari 1942 dessutom hemställt om medel, 5,000 kronor, för en sopförbränningsanläggning.

För komplettering av normalskyddsrum och för bombsäkra skyddsrum har riksdagen (proposition 1942: 2, riksdagens skrivelse nr 23) anvisat tillhopa 120,000 kronor. Jag får vidare framhålla, att jag i försvarspropositionen räknat med att för tjänstebostäder för underofficerare vid krigsflygskolan endast halva det av utredningen angivna kostnadsbeloppet, eller 100,000 kronor, borde beräknas för femårsperioden. I övrigt har jag i stort sett intet att erinra mot föreliggande förslag.

För påbörjande av de byggnadsarbeten vid denna skola, som befinnas vara särskilt trängande, torde böra ställas till förfogande ett belopp av i runt tal 400,000 kronor, vilket synes böra i sin helhet anvisas för budgetåret 1942/43.

*Departements-
chefen.*

Västgöta flygflottilj. I fråga om denna flottilj har försvarsutredningen framhållit följande:

Västgöta flygflottilj (F 6) är förlagd till Karlsborg och disponerar ett flertal byggnader, som tidigare tillhört förutvarande officersvolontärskolans etablisement. Dessa äldre byggnader hava före flottiljens uppsättning år 1939 varit föremål för omfattande ombyggnads- och restaureringsarbeten och befinna sig nu i relativt gott stånd. Byggnader för officersmäss, vakt- och arrest-lokaler, flottiljverkstad, värmecentral, kommandocentral, radiosändarstation, garage och tre mindre förläggningsbaracker hava nyuppförts, likaså två hangarer och vissa förråd. Vattenledningsnätet har kompletterats; flygplatsbelysning och drivmedelsanläggningar hava tillkommit. Vapenverkstaden är under tillbyggnad.

Då det visat sig vara omöjligt att genom privat byggnadsverksamhet erhålla erforderligt antal bostäder för flottiljens personal, har under år 1941 ett antal bostäder uppförts. Detta antal är emellertid otillräckligt, varför ytterligare bebyggelse antingen i form av tjänstebostäder eller på annat sätt måste tillkomma.

Utökning av flygfältet i sydlig riktning är nödvändig och möjlig. Utredningen har i kostnadsberäkningarna upptagit medel härför. Permanentbanor vore önskvärda, men hava av kostnadsskäl icke upptagits. Den längs flygfältets västra gräns löpande, elektrifierade järnvägslinjen utgör ett allvarligt flyghinder, som bör undanröjas. Denna fråga bör göras till föremål för särskild utredning.

Sedan år 1936 nedlagda kostnader på flottiljens etablisement och flygfältet belöpa sig till cirka 5,500,000 kronor.

Försvarsutredningen har beräknat medel bliva erforderliga under femårsperioden för de markförvärv och byggnadsarbeten, som angivits i en å sid. 701 f. i betänkandet införd tablå. Av kostnaderna — 2,251,000 kronor — belöpa 240,000 kronor på utökning av matsals- och mässutrymmen för manskap, 28,000 kronor på markförvärv för utvidgning av flygfältet och 122,000 kronor på flygfältsarbeten.

Flygförvaltningen har i skrivelsen den 24 februari 1942 föreslagit, att för flottiljen medel böra beräknas jämväl för tjänstebostäder för kökspersonal m. fl., 60,000 kronor, för en sopförbränningsanläggning, 5,000 kronor, samt för emballageförråd, 20,000 kronor. Därjämte har flygförvaltningen beräknat kostnaderna för utökning av matsals- och mässutrymmen för manskap till ett belopp, som med 110,000 kronor överstiger det av försvarsutredningen angivna. Den erforderliga utökningen av matsals- och mässutrymmen för manskap borde nämligen, anför flygförvaltningen, åstadkommas på det sätt, att i matsals- och mässbyggnaden inrymda skollokaler toges i anspråk för ändamålet samt att i stället en ny skolsalsbyggnad uppfördes. Kostnaderna för uppförande av en skolsalsbyggnad och för utvidgning av matsals- och mässutrymmen för manskap beräknades av flygförvaltningen till 350,000 kronor.

Här må vidare framhållas, att flygförvaltningen redan i sin skrivelse angående flygvapnets medelsbehov under kapitalbudgeten för budgetåret 1940/41 anmälde behov av utvidgning av flygfältet vid Västgöta flygflottilj.

Ett söder och sydväst om flygfältet beläget område borde för ändamålet inköpas och därstädes befintliga för flygverksamheten hinderliga byggnader

rivas. Värdet av själva marken hade uppskattats till 25,000 kronor, vartill komme värdet av byggnaderna, 30,000 kronor, samt ersättning till arrendator för för tidig avflyttning, 5,000 kronor. Sammanlagda kostnaderna för förvärv av ifrågavarande område uppginge sålunda till 60,000 kronor. Vissa delar av området ansåges med fördel kunna utarrenderas, varigenom vissa årliga inkomster kunde påräknas. Som framställningen icke föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd anmäldes behovet ånyo för budgetåret 1941/42. För anordnande av flygfält å viss del av markområdet beräknades kostnaderna till 50,000 kronor, varför ett sammanlagt behov av 110,000 kronor förefunnes för ifrågavarande ändamål. Sagda medelsbehov har av flygförvaltningen ånyo anmälts i skrivelsen den 30 augusti 1941.

Såsom av det föregående framgår har försvarsutredningen för markförvärv och flygfältsarbeten räknat med ett medelsbehov av 28,000 kronor för markförvärv och 122,000 kronor för flygfältsarbeten. Enligt vad jag under hand inhämtat avses med försvarsutredningens förslag annat markområde än det flygförvaltningen omnämnt i sina framställningar. Det av försvarsutredningen avsedda markområdet anses bättre lämpa sig för ändamålet men drager högre kostnader för flygfältsarbeten. En del av sistnämnda kostnader avse emellertid enligt uppgift även arbeten å det nuvarande fältet. För egen del har jag funnit mig böra för markförvärv för utvidgning av flygfältet samt för flygfältsarbeten räkna med de belopp, som försvarsutredningen ansett erforderliga för dessa ändamål. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att inom ramen för sålunda beräknade medel fatta beslut om flygfältets utvidgning.

*Departements-
chefen.*

Vad åter angår frågan om utökningen av matsals- och mässutrymmena för manskapet är jag icke nu beredd att förorda flygförvaltningens förslag. Då det emellertid är angeläget, att denna fråga löses inom den närmaste tiden, har jag ändock ansett mig nu böra beräkna medel för ändamålet i fråga. För-siktigheten synes bjuda att därvid räkna med det belopp, som erfordras för en lösning i enlighet med flygmyndigheternas förslag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i samband med blivande dispositionsbeslut taga definitiv ställning till frågan huru på ändamålsenligaste sätt behovet av ökade utrymmen för matsals- och mässutrymmen bör tillgodoses.

Under erinran att medel för anordnande av skyddsrum — sammanlagt 120,000 kronor — redan anvisats av riksdagen (proposition 1942: 2, riksdagens skrivelse nr 23) biträder jag i övrigt i huvudsak utredningens förslag men begränsar mig nu till att föreslå att för anläggningsarbeten vid flotttiljen ställes till förfogande ett belopp av tillhoppa 1,300,000 kronor, vilket belopp bör disponeras för markförvärv samt för sådana arbeten, som provas särskilt angelägna.

Av detta belopp torde 100,000 kronor böra anvisas å tilläggsstat för budgetåret 1941/42 och 1,200,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1942/43. Jag förutsätter, att dessa medel i avbidan på närmare utredning icke tagas i anspråk för anordnande av de tjänstebostäder för kökspersonal och det embal-lageförråd, varom flygförvaltningen framställt förslag.

Skaraborgs flygflottilj. I fråga om förläggningsförhållandena vid Skaraborgs flygflottilj har försvarsutredningen anfört följande:

Skaraborgs flygflottilj (F 7) är förlagd till Såtenäs. Enligt 1936 års försvarsbeslut skulle en lätt bombflottilj förläggas till Karlstad och en tung till Karlsborg. Då för en bombflottilj lämpligt flygfält icke kunde erhållas i trakten av Karlstad, ändrades detta beslut av 1938 års riksdag såtillvida, att den tunga bombflottiljen (F 7) förlades till Såtenäs, varav följde att den lätta bombflottiljen (F 6) förlades till Karlsborg. Nytt flottiljetablisement har uppförts vid Såtenäs, varvid dock vissa genom förvärvet av Såtenäs egendom erhållna byggnader efter ombyggnad och restaurering tagits i anspråk för olika ändamål, främst såsom bostäder för flottiljens personal, men även såsom officersmäss, skolsalsutrymmen och förråd. Tre mindre förläggningsbaracker hava dessutom uppförts.

Flygfältet är tillräckligt stort, varför någon utökning icke kräves. Permanentbanor äro icke erforderliga.

Då det visat sig vara omöjligt att genom privat byggnadsverksamhet erhålla erforderligt antal bostäder för flottiljens personal, hava dels ett avsevärt antal tjänstebostäder uppförts inom flottiljens område, dels även i egna hemsstyrelsens regi uppförts ett omfattande bostadsområde i nära anslutning till förläggningsområdet. Såväl antalet tjänstebostäder som antalet bostäder inom egna hemsområdet är emellertid otillräckligt, varför ytterligare bostäder måste tillkomma.

De nedlagda kostnaderna för det nuvarande flottiljetablisementet och flygfältet samt dessutom för av kronan förvärvade tvenne utgårdar, vilka för närvarande utarrenderas, belöpa sig till cirka 9,900,000 kronor.

Av försvarsutredningen föreslagna omändrings- och nybyggnadsarbeten och kostnaderna för desamma framgå av en tablå å sid. 702 f. i betänkandet, enligt vilken kostnaderna beräknas till sammanlagt 3,978,000 kronor.

Flygförvaltningen har, utöver de av utredningen förordade byggnadsarbetena, anmält behov av sopförbränningsanläggning, kostnadsberäknad till 5,000 kronor.

*Departements-
chefen.* Av riksdagen hava medel — sammanlagt 140,000 kronor — redan anvisats för anordnande av skyddsrum vid flottiljen i av försvarsutredningen angiven omfattning (proposition 1942: 2, riksdagens skrivelse nr 23). Vidare må framhållas, att jag i försvarspropositionen funnit mig böra räkna med att under femårsperioden allenast hälften av det för tjänstebostäder vid flottiljen upptagna beloppet, eller 915,000 kronor, skall behöva tagas i anspråk.

I övrigt synes det av försvarsutredningen för denna flottilj förordade byggnadsprogrammet kunna i huvudsak godtagas. Kostnaderna för de arbeten, vilka nu i första hand böra utföras eller påbörjas och för vilka medel därför erfordras intill den 1 juli 1943, beräknar jag till 1,700,000 kronor, av vilket belopp 300,000 kronor torde böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1941/42 och 1,400,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1942/43.

Svea flygflottilj. Beträffande förläggningsförhållandena vid Svea flygflottilj har *försvarsutredningen* anfört följande:

Svea flygflottilj (F 8) är förlagd till Barkarby, cirka 15 km nordväst om Stockholm, på från Järvafältet avstyckad mark. Nytt flottiljetablisement har uppförts inom detta område. Etablisementet var i huvudsak färdigställt under år 1938, då flottiljen uppsattes. Under åren därefter har etablisementet kompletterats med byggnader för radiosändarstation och kommando-

central samt med några tjänstebostäder, vissa förrådsbyggnader och sex mindre förlägningsbaracker. Under uppförande äro dessutom en ny underofficersmäss — den äldre omändras och ingår i manskapsmässen — kadett- och aspirantbostad, några förråd, en hangar för flygvapnets huvudstations behov samt tillbyggnad till garagebyggnad.

Det äldre flygfältet utvidgades och iordningställdes under åren 1935—1938 med anlitande av arbetslöshetsmedel. Därefter har flygfältet vid olika tillfällen ytterligare utvidgats och förbättrats. Vissa utvidgningsarbeten pågå för närvarande i fältets norra och nordvästra delar. Utredningen har icke ansett ytterligare utvidgning av flygfältet erforderlig. Möjligheterna att för rimliga kostnader utvidga flygfältet äro också begränsade. Permanentbanor vore önskvärda, men hava av kostnadsskäl icke upptagits.

Sedan år 1936 nedlagda kostnader på flottiljens etablissemang och flygfältet belöpa sig till cirka 6,200,000 kronor.

De nybyggnadsarbeten m. m., utredningen föreslår, äro bland annat beroende av att till denna flottilj äro förlagda dels flygvapnets huvudstations flygövningar, vilka i den nya organisationen erhålla avsevärd omfattning, dels tre eskaderstabers flygövningar.

Erforderliga omändrings- och nybyggnadsarbeten hava av försvarsutredningen kostnadsberäknats till 2,163,000 kronor enligt en å sid. 703 f. i betänkandet införd sammanställning. Någon utökning av flygfältet har utredningen icke ifrågasatt.

I sitt yttrande över försvarsutredningens betänkande hava *chefen för flygvapnet och flygförvaltningen* framhållit, att verkställda undersökningar givit vid handen, att möjligheter föreläge att för rimliga kostnader utöka flygfältet vid flottiljen och att ett sådant utökande framdeles syntes bliva nödvändigt.

I skrivelsen den 24 februari 1942 har *flygförvaltningen*, utöver de av utredningen angivna kostnaderna, beräknat ett belopp av 150,000 kronor för nybyggnad av en gymnastikbyggnad. Nuvarande gymnastiksal vore nämligen enligt flygförvaltningens mening för liten. Den kunde emellertid efter lämplig ombyggnad användas till fritidslokal, varvid ändringskostnaderna beräknades till 50,000 kronor. Flygförvaltningen har vidare beräknat medel för anordnande av en sopförbränningsanläggning, kostnadsberäknad till 5,000 kronor.

Här må till en början framhållas, att av utredningen beräknade belopp för anordnande av skyddsrum, tillhoppa 140,000 kronor, icke erfordras, då riksdagen härför redan anvisat medel (proposition 1942: 2, riksdagens skrivelse nr 23). I övrigt synes utredningens förslag icke giva anledning till erinran. För byggnadsarbeten vid flottiljen synes böra nu anvisas ett belopp av tillhoppa 1,400,000 kronor, avsett för sådana arbeten, vilka finnas böra framför andra komma till utförande. Härav torde böra anvisas 150,000 kronor å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår och 1,250,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1942/43. Dessa belopp torde dock icke böra tagas i anspråk för uppförande av ny gymnastikbyggnad. I denna fråga synes ytterligare utredning erforderlig.

*Departements-
chefen.*

Göta flygflottilj. Beträffande Göta flygflottilj har *försvarsutredningen* anfört följande:

Göta flygflottilj (F9) är förlagd till Säve på Hisingen vid Göteborg. Enligt beslut av 1940 års lagtima riksdag skulle denna flottilj erhålla provisorisk förläggning i Trollhättan, men detta beslut ändrades senare av samma års riksdag till förläggning av flottiljen till Säve. Förläggningen därstädes erhöll redan från början permanent karaktär, men till förfogande stående medel hava icke medgivit att göra förläggningen fullständig. Vissa kompletteringsarbeten pågå, men ytterligare sådana äro av behovet påkallade. Iordningställandet av i berg insprängda hangarer pågår. I avvaktan på att bergshangarerna skola bliva färdiga har flottiljen erhållit provisoriska trähangarer av enkel och billig konstruktion. I etablissemnet ingående byggnader äro utförda i trä.

Möjlighet att utöka flygfältet förefinnes. En utökning av flygfältet i nordvästlig och sydlig riktning kan i en framtid bliva aktuell. Flygfältet är försett med permanentbanor.

Flottiljen är i starkt behov av handvapenskjutbana, inskjutningsbana och skjutbana för kulsprutor samt skjutbanor för skjutning med kulspruta från luften, varför medel upptagits härför.

De nedlagda kostnaderna för det nuvarande flottiljetablissemnet och flygfältet belöpa sig till cirka 8,100,000 kronor.

För erforderliga byggnadsarbeten har försvarsutredningen beräknat tillhoppa 2,451,000 kronor enligt en specifikation å sid. 704 f. i betänkandet. Av detta belopp belöpa 195,000 kronor på markförvärv för vissa skjutbanor.

Flygförvaltningen har ansett, att medel borde beräknas jämväl för uppförande av ett emballageförråd vid flottiljen, kostnadsberäknat till 20,000 kronor, samt för anordnande av en sopförbränningsanläggning, kostnadsberäknad till 5,000 kronor.

Departements-
chefen.

Jämväl i fråga om Göta flygflottilj hava av försvarsutredningen beräknade medel för komplettering av skyddsrum, 60,000 kronor, redan anvisats av riksdagen (proposition 1942: 2, riksdagens skrivelse nr 23). Enligt vad flygförvaltningen meddelat torde av försvarsutredningen föreslagna rangeranordningar i bergshangarer, kostnadsberäknade till 225,000 kronor, icke erfordras. I förevarande sammanhang må erinras, att jag i försvarspropositionen räknat med att tjänstebostäder för officerare och underofficerare, av försvarsutredningen kostnadsberäknade till 160,000 kronor, icke skola utföras under femårsperioden. Byggnadsprogrammet i övrigt synes kunna i huvudsak godtagas. Behovet av det av flygförvaltningen föreslagna emballageförrådet kan jag icke nu bedöma.

För markförvärv samt flygfältsarbeten respektive utförande av de mest angelägna ändrings- och nybyggnadsarbetena vid flottiljen beräknar jag för innevarande och nästa budgetår tillhoppa 1,500,000 kronor, av vilket belopp 300,000 kronor synas böra upptagas på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1941/42 och 1,200,000 kronor anvisas för budgetåret 1942/43.

Tionde flygflottiljen. Försvarsutredningen har i fråga om Tionde flygflottiljen (av utredningen föreslagen benämning: Skånska flygflottiljen) anfört följande:

Skånska flygflottiljen (F10), som för närvarande benämnes Tionde flygflottiljen, är i enlighet med 1940 års lagtima riksdags beslut provisoriskt förlagd till Bulltofta vid Malmö. Vid flygfältet, som tillhör Malmö stad,

har för flygstationen erforderligt område förhyrts och inom detta område hava provisoriska hangarer och baracker uppförts för att tillgodose flottiljens nödvändigaste behov av olika tjänstetrymmen. Byggnaderna äro utförda så, att de kunna demonteras och flyttas. De böra komma till användning vid krigsflygfält eller övningsplatser, såvida icke särskilda skäl skulle tala för deras bibehållande vid Bulltofta. Flottiljens personal är förlagd i förhyrda lokaler. Vissa flygfältsarbeten av relativt ringa omfattning hava utförts genom flygvapnets försorg. Som i annat sammanhang framhållits bör den provisoriska förläggningen av flera skäl — icke minst ekonomiska — så snart ske kan upphöra och flottiljen erhålla permanent ordnad förläggning. Utredningen har såsom förläggningsplats för denna flottilj föreslagit Barkåkra, cirka 5 kilometer från Ängelholm.

De för den provisoriska förläggningen nedlagda kostnaderna belöpa sig till cirka 700,000 kronor.

Flottiljens förläggning till Barkåkra förutsätter uppförandet av helt nytt flottiljetablissemment och iordningställande av ett flygfält i anslutning till detta.

Försvarsutredningen har beräknat kostnaderna för anordnande av ett nytt flottiljetablissemment vid Barkåkra till 11,764,000 kronor, därav för markförvärv 1,340,000 kronor (jfr tablå å sid. 705 ff. i utredningens betänkande).

Flygförvaltningen har i sin skrivelse den 24 februari 1942 föreslagit vissa mindre ändringar i försvarsutredningens kostnadsberäkningar.

I försvarspropositionen har jag anslutit mig till den åsikten, att Tionde flygflottiljen bör flyttas från sin nuvarande provisoriska förläggning i Malmö till annan plats. Emellertid framhöll jag, att jag icke vore beredd att föreslå slutlig förläggningsplats för flottiljen, enär jag icke ansett det uteslutet att jämväl annan förläggningsplats för flottiljen än den av försvarsutredningen förordade kunde komma i fråga. Spörsmålet syntes mig därför kräva ytterligare överväganden. Med hänsyn härtill torde med frågan om anvisande av medel för markförvärv eller byggnadsåtgärder för flottiljens del tills vidare böra anstå. Jag har sålunda i detta sammanhang icke beräknat medel för ifrågavarande ändamål men har för avsikt att, om så befinnes möjligt, föreslå Kungl. Maj:t att senare under riksdagen framlägga förslag i detta ämne.

*Departements-
chefen.*

Södermanlands flygflottilj. I enlighet med 1940 års urtima riksdags beslut har uppsättningen av Södermanlands flygflottilj, förlagd till Skavsta, cirka 6 kilometer från Nyköping, påbörjats från och med budgetåret 1941/42. För etablissemmentets färdigställande hava å tilläggsstat för budgetåret 1940/41 och å riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisats tillhopa 8,500,000 kronor. Etablissemmentets färdigställande inom ramen för dessa anslagsmedel pågår.

Försvarsutredningen har med hänsyn till sitt förslag om flygvapnets utbyggnad ansett vissa omändrings- och nybyggnadsarbeten erforderliga vid Södermanlands flygflottilj. Kostnaderna härför hava beräknats till 1,032,000 kronor enligt en tablå å sid. 707 i betänkandet.

Flygförvaltningen har i förenämnda skrivelse den 24 februari 1942 anmält, att utöver av utredningen upptagna arbeten jämväl tjänstebostäder för kökspersonal m. fl. borde utföras, och beräknat kostnaderna härför till 60,000 kro-

nor. Därjämte har flygförvaltningen anmält behov av en sopförbränningsanläggning, kostnadsberäknad till 5,000 kronor.

Departements-
chefen.

De av försvarsutredningen för flottiljen förordade ändrings- och nybyggnadsarbetena giva mig icke anledning till väsentlig erinran. Jag beräknar det nu aktuella medelsbehovet till i avrundat tal 900,000 kronor. Flygförvaltningens förslag om anslag till anordnande av tjänstebostäder för kökspersonalen kan jag icke på grundval av nu föreliggande utredning tillstyrka.

Nämnda belopp synes böra i sin helhet anvisas för budgetåret 1942/43.

Kalmar flygflottilj. Enligt beslut av 1941 års riksdag skall Kalmar flygflottilj förläggas till Kalmar och uppsättas från och med budgetåret 1942/43. För arbetena med flygetablisementets och flygfältets färdigställande har riksdagen anvisat tillhopa 3,900,000 kronor. Arbetena med flygflottiljens iordningställande pågå för närvarande.

Försvarsutredningen har ansett en utvidgning av det under anläggning varande flygfältet erforderlig och för detta ändamål jämte för vissa omändrings- och nybyggnadsarbeten beräknat kostnaderna till 1,373,000 kronor enligt en sammanställning å sid. 708 i betänkandet. Av nämnda belopp belöpa 16,000 kronor på markförvärv och 93,000 kronor på flygfältsarbeten.

Flygförvaltningen har i skrivelsen den 24 februari 1942 föreslagit, att en sopförbränningsanläggning måtte anordnas för en kostnad av 5,000 kronor.

I detta sammanhang må erinras, att de medel, som av riksdagen anvisats för etablisementets iordningställande, beräknats bland annat för uppförande av en sjukpaviljong, kostnadsberäknad till 85,000 kronor. I skrivelse den 23 mars 1942 har emellertid 1940 års militära byggnadsutredning framhållit, bland annat, att utredningen numera utarbetat ett till 150,000 kronor kostnadsberäknat standardförslag till sjukpaviljonger, vilka utredningen ville förorda för bland annat Kalmar flygflottilj och Norrbottens flygbaskår. Paviljongerna voro avsedda att täcka behovet av förlägningsplatser även efter den utökning av flottiljerna, som vid ett bifall till försvarsutredningens förslag till flygvapenorganisation skulle uppstå, varjämte i byggnaden beretts utrymme för vissa tidigare icke medtagna behov, såsom för tandläkare och röntgen för undersökningar. *Flygförvaltningen* har i skrivelse den 27 mars 1942 biträtt byggnadsutredningens förslag under framhållande, att utökning av lokalerna och platsbehovet i förhållande till tidigare uppgjorda beräkningar vore erforderlig på grund av redan verkställd eller förväntad utökning av manskapskadrerna. Ämbetsverket har emellertid framhållit, att en paviljong av den av byggnadsutredningen förordade storleken icke syntes kunna utföras under en kostnad av 165,000 kronor, kostnader för administration och oförutsedda utgifter däri inräknade. Då de anvisade anslagen vore beräknade för en kostnad för ifrågavarande ändamål av allenast 85,000 kronor, förbehölle sig flygförvaltningen rätt att senare, därest så visade sig erforderligt, få åska tilläggsanslag för sjukpaviljongernas färdigställande.

Departements-
chefen.

De kostnadsberäkningar rörande markförvärv, flygfältsarbeten och byggnadsarbeten,* som försvarsutredningen framlagt, finner jag i allt väsentligt

ägnade att läggas till grund för den fortsatta utbyggnaden av Kalmar flygflottilj. Jag har emellertid intet att erinra mot att utöver utredningens förslag medel beräknas jämväl för att möjliggöra uppförande av en sjukpaviljong av förut angivna större typ. Merkostnaden härför torde böra beräknas till det av flygförvaltningen uppskattade beloppet eller (165,000 — 85,000 =) 80,000 kronor. Icke heller har jag något att erinra mot att en sopförbränningsanläggning utföres för den av flygförvaltningen angivna kostnaden. Däremot finner jag det möjligt att tills vidare uppskjuta utförandet av en förrådshangar och ett flygplanförråd, för vilka byggnader utredningen beräknat sammanlagt 175,000 kronor. På grund härav föreslår jag, att för flottiljen anvisas (1,373,000 + 80,000 + 5,000 — 175,000 =) i runt tal 1,280,000 kronor, av vilket belopp torde böra anvisas 400,000 kronor på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1941/42 och 880,000 kronor för budgetåret 1942/43. I det av mig förordade beloppet hava inräknats 16,000 kronor för markförvärv för utvidgning av flygfältet. Att jag funnit mig böra föreslå, att hela det för flottiljen erforderliga beloppet nu ställes till förfogande, beror därpå, att byggnadsarbeten som nämnts nu pågå vid flottiljen och att det ur många synpunkter är fördelaktigt att i samband härmed jämväl de nu förordade arbetena utföras.

Bråvalla flygflottilj. Försvarsutredningen har beträffande denna flottilj framhållit följande:

Bråvalla flygflottilj (F 13) skall enligt 1941 års riksdags beslut förläggas till Sörby vid Norrköping och föreslås av utredningen skola uppsättas från och med budgetåret 1943/44. Hela det markområde, som erfordras för flottiljetablisementet, jämte viss del av den för flygfältet erforderliga marken har kostnadsfritt ställts till förfogande av Norrköpings stad. Staden har dessutom förbundit sig att utan kostnad för kronan till flottiljens område framtida vatten- och avloppsledning samt ledningar för elektrisk energi även som att nedlägga vissa över flygfältet löpande, Norrköpings stad tillhörande, kraft- och telefonledningar samt att avlösa arrendatorerna till de överlämnade markområdena och byggnaderna. Staden har ävenledes garanterat, att bostäder för flottiljens icke inkasernerade personal komma att finnas i erforderlig omfattning.

För markförvärv och påbörjandet av arbetena med flygfältet har 1941 års riksdag anvisat ett belopp av 2,230,000 kronor.

Kostnaderna för färdigställandet av förläggningen för Bråvalla flygflottilj hava av försvarsutredningen beräknats till 9,564,000 kronor enligt en sammanställning, beträffande vilken hänvisas till sid. 708 ff. i betänkandet.

I sin skrivelse den 24 februari 1942 har *flygförvaltningen* funnit sig böra beräkna kostnaderna för etablisementets tygverkstad med monteringshall till 500,000 kronor mot av försvarsutredningen beräknade 425,000 kronor. Vidare har flygförvaltningen föreslagit medelsanvisning för uppförande av en bilverkstad, 40,000 kronor.

I fråga om de av försvarsutredningen beräknade kostnaderna för anordnande av Bråvalla flygflottiljs förläggning må här till en början fram-

*Departements-
chefen.*

hållas, att jag i försvarspropositionen ansett mig böra räkna med att bostadsbyggnader för ogifta officerare och underofficerare, av försvarsutredningen kostnadsberäknade till 95,000 kronor, icke skola anordnas under femårsperioden.

I fråga om de byggnadsarbeten, som i övrigt böra komma till utförande vid flottiljen, ansluter jag mig i huvudsak till vad försvarsutredningen föreslagit. Dock bör vid det förhållandet, att jag vid anmälan av försvarspropositionen ej biträtt försvarsutredningens förslag om upprättande av en musikkår vid flottiljen, särskild musikbyggnad — av utredningen kostnadsberäknad till 40,000 kronor — ej uppföras. Huruvida särskild bilverkstad på sätt flygförvaltningen föreslagit bör utföras vid flottiljen bör få bli beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Jag förutsätter att de dispositionsbeslut, som må komma att meddelas, om möjligt så utformas, att de vid flottiljen erforderliga arbetena kunna utföras inom en anslagsram av i runt tal 9,500,000 kronor. Vid fastställandet av byggnadsprogram bör särskilt prövas i vad mån personalbostäder äro nödvändiga för maskinist, eldare och kökspersonal m. fl., för vilket ändamål utredningen beräknat 210,000 kronor.

På grund av den korta tid, som står till buds för etablissemangets iordningställande, torde det vara nödvändigt att snarast möjligt igångsätta för flottiljen erforderliga byggnadsarbeten. Flygförvaltningen har i särskild skrivelse den 30 augusti 1941 hemställt, att å tilläggsstat för budgetåret 1941/42 samt för budgetåret 1942/43 måtte anvisas hela det belopp, som enligt flygförvaltningens beräkningar erfordrades för etablissemangets färdigställande. För egen del anser jag det icke troligt, att byggnadsarbetena skola kunna bedrivas i sådan takt, att etablissemanget skall kunna bli fullt färdigställt under budgetåret 1942/43. Det synes mig tillräckligt, om ett belopp av tillhoppa 5,000,000 kronor nu äskas för ifrågavarande ändamål, därav 200,000 kronor å tilläggsstat och återstående 4,800,000 kronor å riksstaten för nästkommande budgetår.

Hallands flygflottilj. I försvarspropositionen har jag förordat, att flygvapenorganisationen utökas med en tung bombflottilj, förlagd till Halmstad, Hallands flygflottilj (F 14).

Försvarsutredningen har i fråga om denna flottilj framhållit, bland annat, att vid preliminära förhandlingar Halmstads stad ställt i utsikt att hela det markområde, som erfordras för flottiljetablissemanget, jämte en del av den för flygfältet erforderliga marken, kostnadsfritt komme att överlätas till kronan. Staden har dessutom ställt i utsikt att staden utan kostnad för kronan komme att till flottiljens område framdraga vatten- och avloppsledningar samt ledningar för elektrisk energi ävensom att avlösa arrendatorerna till de överlämnade markområdena. Halmstads stad har ävenledes meddelat, att bostäder för flottiljens icke inkasernerade personal komme att finnas i erforderlig omfattning.

Flottiljens förläggning till Halmstad förutsätter enligt försvarsutredningen

uppförande av helt nytt flottiljetablisement och iordningställande av flygfält i anslutning till etablisementet. Försvarsutredningen har beräknat kostnaderna för detta flottiljetablisement till 12,164,000 kronor inklusive de till 596,000 kronor beräknade kostnaderna för erforderliga markförvärv (jfr tablan å sid. 710 i betänkandet).

Flygförvaltningen har i skrivelsen den 24 februari 1942 jämväl beträffande denna flottilj föreslagit, att kostnader för tygverkstad med monteringshall borde beräknas till 500,000 kronor mot av utredningen föreslagna 425,000 kronor, ävensom hemställt, att medel — 40,000 kronor — måtte beräknas för uppförande av en bilverkstad.

Den utredning, varom genom förenämnda beslut den 13 mars 1942 för-
anstaltats, torde först bära avvaktas, innan medel för markförvärv anvisas. *Departements-
chefen.*
Däremot torde medel i begränsad omfattning bära under den närmaste framtiden göras disponibla för påbörjande, så snart markfrågorna vunnit sin lösning, av en del av de av försvarsutredningen föreslagna flygfälts- och nybyggnadsarbetena. Jag förordar i sådant hänseende, att för flygfälts- och nybyggnadsarbeten vid Hallands flygflottilj äskas 70,000 kronor å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår samt 1,600,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1942/43. Härvid utgår jag från att, på sätt i försvarspropositionen förutsatts, bostadsbyggnader för vissa officerare och underofficerare — av utredningen kostnadsberäknade till 125,000 kronor — icke uppföras vid flottiljen.

Hälsinge flygflottilj. Försvarsutredningen har föreslagit, att en jaktflottilj under femårsperioden skall uppsättas från och med budgetåret 1944/45 och förläggas till Umeå (F 15). Kostnaderna för flottiljens förläggning hava av utredningen beräknats till 13,368,000 kronor (jfr tablan å sid. 712 f. i betänkandet).

I försvarspropositionen har jag biträtt försvarsutredningens förslag om uppsättandet av en till Norrland förlagd jaktflottilj men förordat, att flottiljen förläggas till Söderhamn. Jag framhöll i anslutning därtill, att anläggningskostnaderna vid en förläggning till Söderhamn komme att bli högre än enligt det alternativ försvarsutredningen räknat med. Dessa syntes nämligen enligt verkställda beräkningar kunna uppskattas till 16,200,000 kronor, därav 600,000 kronor beräknats belöpa å markförvärv och 2,918,000 kronor å flygfältsarbeten.

Med frågan om anvisande av medel för markförvärv för ifrågavarande flottilj torde i avbidan å resultatet av i det föregående angiven utredning bära tills vidare anstå. I förevarande sammanhang torde emellertid bära anvisas medel för att möjliggöra påbörjande av flygfältsarbeten så snart erforderligt markförvärv kommit till stånd. För detta ändamål synes ett belopp av 1,000,000 kronor förslå. Beloppet bör i sin helhet anvisas för budgetåret 1942/43. Till frågan om anslag till markförvärv torde jag framdeles få återkomma.

Upplands flygflottilj. Förslaget till utökning av flygvapnet innefattar även uppsättandet av en ny jaktflottilj med förläggning till Ärna i trakten av Uppsala, Upplands flygflottilj.

Försvarsutredningen har beträffande förläggningen av denna flottilj anfört följande:

Upplands flygflottilj (F 16) har, såsom i annat sammanhang framhållits, av utredningen föreslagits skola förläggas till Ärna, cirka 4 kilometer från Uppsala med uppsättning från och med budgetåret 1943/44. Flottiljen avses förläggas till flygfält, som genom Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg är under arbete. Flygfältet förutsättes sålunda skola överföras till flygvapnet. Uppsala stad har samtyckt till att det mellan staden och Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ingångna avtalet angående disposition av mark för flygfältet vid Ärna, överlåtes på flygvapnet. Staden har därjämte förbundit sig att utan kostnad för kronan dels överlåta viss för flottiljens etablissemang erforderlig mark, dels till flottiljens område framdraga vattenledning. Slutligen har staden garanterat, att bostäder för flottiljens icke inkasernerade personal komma att finnas i erforderlig omfattning.

Utredningen har i annat sammanhang framhållit, att flygkadettskolan (F 20) så snart ske kan bör förflyttas från Ljungbyhed och förläggas i anslutning till Upplands flygflottilj. Härigenom komma avsevärda besparingar att göras genom att ett flertal byggnader och flygfältet kunna vara gemensamma med flygflottiljen.

Upplands flygflottiljs och flygkadettskolans förläggning till Ärna förutsätter uppförande av dels helt nytt flottiljetablissemang, vilket i flera avseenden avses bli gemensamt med flygkadettskolan, dels ock särskilda byggnader för flygkadettskolan. Det under anläggning varande flygfältet måste därjämte utvidgas.

Försvarsutredningen har beräknat kostnaderna för flottiljetablissemang med de däri ingående med flygkadettskolan gemensamma byggnaderna till 13,762,000 kronor, varav för markförvärv 857,000 kronor (jfr tablån å sid. 713 ff. i betänkandet).

I sin i det föregående omnämnda skrivelse den 24 februari 1942 har *flygförvaltningen* angivit, att vid flottiljen, utöver av utredningen föreslagna byggnadsföretag, erfordrades jämväl en bilverkstad och en inomhusskjutbana, kostnadsberäknade till 40,000 kronor respektive 35,000 kronor, samt att kostnaderna för den av utredningen föreslagna tygverkstaden borde beräknas till 625,000 kronor, d. v. s. 75,000 kronor högre än vad utredningen räknat med.

Departements-
chefen.

Frånsett utgifter för markförvärv torde ifrågavarande kostnader för flottiljen böra i anslutning till utredningens beräkningar uppskattas till i runt tal 12,900,000 kronor. Behovet av bilverkstad och inomhusskjutbana kan jag icke på grundval av den nu föreliggande utredningen bedöma, varför medel för dessa ändamål icke beräknats. Frågan om anvisande av medel till markförvärv lär först sedan den i det föregående omnämnda utredningen färdigställets böra upptagas till prövning. För att möjliggöra påbörjandet av de för flottiljen erforderliga flygfälts- och byggnadsarbetena torde böra äskas ett belopp av 5,000,000 kronor för nästa budgetår.

Blekinge flygflottilj. Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1941:319 anvisade riksdagen (skrivelse nr 493) 900,000 kronor till markförvärv m. m. för en torped- och minflottilj, avsedd att förläggas till trakten av Karlskrona. Bemyndigande att anlita medlen för därmed avsett ändamål har ännu icke givits flygförvaltningen.

I det förslag till utökning av flygvapnet, som Kungl. Maj:t förelagt riksdagen i försvarspropositionen, ingår denna flottilj under benämningen Blekinge flygflottilj (F 17). Försvarsutredningen har räknat med att flottiljen skulle förläggas till Ramdala i trakten av Karlskrona och för uppförande av flottiljetablisement därstädes beräknat kostnaderna till 15,741,000 kronor utöver de 900,000 kronor, som redan anvisats (jfr tablan å sid. 715 ff. i betänkandet). Av skäl som av försvarspropositionen framgår har jag emellertid såsom förläggningsplats för flottiljen föreslagit Ronneby (Bredåkra). Därstädes skulle bland annat viss under arméförvaltningens fortifikationsstyrelsens vård och förvaltning stående mark kunna tagas i anspråk för ändamålet. Sedan chefen för flygvapnet och flygförvaltningen i skrivelse den 20 februari 1942 uttalat sig i förläggningsfrågan, har fortifikationsstyrelsen förklarat sig icke hava något att erinra mot att området i fråga med tillhörande byggnader utan särskild kostnad för flygförvaltningen överföres till dess vård och förvaltning. Chefen för flygvapnet och flygförvaltningen hava i nämnda skrivelse beräknat kostnaderna för anordnande av ett flottiljetablisement vid Bredåkra till 16,550,000 kronor med följande fördelning på olika huvudändamål:

Markförvärv	kronor	370,000
Flygfältsarbeten	»	3,463,000
Byggnader, flygplatsbelysningsanläggning, skjutbanor, vägar och planeringsarbeten m. m.	»	11,780,000
Administration och oförutsett	»	937,000
Summa kronor		16,550,000

Beräkningarna överensstämja i stort sett med de som försvarsutredningen framlagt för Ramdala-alternativet. Skiljaktigheterna hänföra sig huvudsakligen till att vid en förläggning till Bredåkra högre kostnader beräknats för flygfältsarbeten samt lägre kostnader för markförvärv och tjänstebostäder.

Från de sålunda av flygmyndigheterna angivna kostnaderna för flottiljens uppsättning torde emellertid till att börja med böra dragas det belopp av 900,000 kronor, som riksdagen anvisat till markförvärv m. m. för ifrågavarande flottilj. Dessa medel torde nämligen, därest riksdagen intet har att däremot invända, i stället böra anlitas för motsvarande ändamål vid den nu förordade förläggningsplatsen. Vidare har i försvarspropositionen förutsatts, att av medel, som flygförvaltningen upptagit för tjänstebostäder, tillhoppa 1,230,000 kronor, allenast hälften eller 615,000 kronor skola behöva tagas i anspråk under femårsperioden. Anslagsbehovet under nämnda period kommer därigenom att i sin helhet minskas jämväl med sistnämnda belopp jämte administrationskostnader, 37,000 kronor, eller allt som allt med (900,000 +

615,000 + 37,000 =) 1,552,000 kronor till (16,550,000 — 1,552,000 =) i runt tal 15,000,000 kronor.

För markförvärv och byggnadsarbeten beräknar jag, att under nästa budgetår ett belopp av i runt tal 3,500,000 kronor skall visa sig erforderligt. Då som nämnts ett belopp av 900,000 kronor redan anvisats av riksdagen, torde återstoden (3,500,000 — 900,000 =) 2,600,000 kronor böra anvisas å riksstaten för budgetåret 1942/43.

Flygkadettskolan. Såsom i det föregående vid behandlingen av medelsbehovet för Upplands flygflottilj anförts avses flygkadettskolan skola förläggas i anslutning till nämnda flottilj, med vilken skolan därigenom skulle komma att få ett flertal byggnader ävensom flygfältet gemensamt. Utöver det för flygflottiljen erforderliga etablissemnet måste emellertid särskilda byggnader uppföras för flygkadettskolan.

Försvarsutredningen har beräknat kostnaderna för dessa byggnader till 2,444,000 kronor enligt en tablå å sid. 717 i betänkandet.

Departements-
chefen.

Flygkadettskolan bör, såsom i försvarspropositionen förutsatts, förläggas i anslutning till Upplands flygflottilj. Denna förflyttning avses skola äga rum under budgetåret 1943/44. Med hänsyn härtill torde arbetena med etablissemnet färdigställande snarast böra igångsättas. I fråga om de byggnadsåtgärder, som böra komma till utförande vid flygkadettskolan, finner jag mig kunna i huvudsak ansluta mig till vad försvarsutredningen föreslagit, dock med den reservation i fråga om anordnande av tjänstebostäder, som föranledes av vad jag i denna fråga inledningsvis anfört. För etablissemnets påbörjande beräknar jag, att 1,600,000 kronor bliva erforderliga för budgetåret 1942/43.

Norrbottens flygbaskår. *Försvarsutredningen* har framhållit följande:

Norrbottens flygbaskår (F 21) är förlagd till Kallaxheden, 7 kilometer från Luleå. I enlighet med 1941 års riksdags beslut har flygbaskårens uppsättning påbörjats från och med budgetåret 1941/42. Kårens uppsättning pågår och intill dess för densamma avsett etablissemnet hunnit färdigställas, utnyttjar den provisoriskt dels vid Kallaxheden befintliga baracker, dels vid Bodens övningsplats befintliga utrymmen. För kårens etablissemnet har anvisats ett sammanlagt belopp av 6,200,000 kronor, vartill komma 1,095,000 kronor för den första tjänstebostadsbebyggelsen i Luleå. För flygbaskåren erforderligt markområde har utan kostnad för kronan överlåtits av Luleå stad. Likaså har Luleå stad inom sitt stadsplanerade område upplåtit tomtmark för bostäder åt flottiljens personal. Bostäderna äro under uppförande. Flygfältet, som tidigare varit krigsflygfält, är försett med permanentbanor. Fältet är emellertid icke tillräckligt stort, varför detsamma måste utvidgas. Flygfältet, som är ett sandfält och därför saknar växtlighet, måste därjämte — för erhållande av gräsvall och sandens bindande — täckas med ett matjordslager. Utredningen har i kostnadsberäkningarna upptagit medel för nämnda utvidgning av flygfältet samt för matjordstäckning å detsamma.

För bomb- och skjututbildningen erfordras ett målområde, som icke kan inrymmas inom kronan nu tillhörigt markområde. Detta målområde måste därför förvärvas. Utredningen har i kostnadsberäkningarna upptagit medel härför.

För bostadsbebyggelse har utredningen ävenledes upptagit medel.

För genomförandet av erforderliga omändringsarbeten har försvarsutredningen beräknat 3,303,000 kronor enligt en specifikation å sid. 718 i betänkandet. Av detta belopp belöpa 240,000 kronor på markförvärv för skjutbana.

Utöver de av försvarsutredningen upptagna byggnadsarbetena har *flygförvaltningen* i sin skrivelse den 24 februari 1942 anmält behov av en inomhusskjutbana, kostnadsberäknad till 35,000 kronor, samt av en sopförbränningsanläggning, kostnadsberäknad till 5,000 kronor.

I förevarande sammanhang får jag hänvisa till vad jag under Kalmar flygflottilj anfört i fråga om vissa merkostnader, 80,000 kronor, för byggande av en större sjukpaviljong vid kåren än vad som ursprungligen avsetts.

För egen del är jag beredd att nu tillstyrka äskande av medel för samtliga de ändamål, som av försvarsutredningen angivits erforderliga, med undantag för hangar jämte uppställningsplan och bostadsbyggnader. Likaså tillstyrker jag, såsom av det föregående framgår, att medel beräknas för anordnande av en sopförbränningsanläggning liksom för täckandet av merkostnad för byggandet av en större sjukhusbyggnad. Flygförvaltningens förslag om medelsanvisning för iordningställande av en inomhusskjutbana finner jag mig däremot för närvarande icke kunna biträda.

*Departements-
chefen.*

För utförande respektive påbörjande av byggnadsarbeten vid Norrbottens flygbaskår beräknar jag på grundval härav medelsbehovet till i runt tal 2,400,000 kronor, varav 2,000,000 kronor torde böra anvisas å riksstaten för nästkommande budgetår. Av sistnämnda belopp beräknas 240,000 kronor belöpa på markförvärv.

B. Flygverkstäder.

Centrala flygverkstäderna. I försvarspropositionen har jag föreslagit, att ytterligare en central flygverkstad skall anläggas utöver de två nu befintliga. Jag fann mig emellertid icke beredd att framlägga förslag beträffande förlägningsplats för den nya verkstaden.

För de redan befintliga flygverkstädernas del har *försvarsutredningen* funnit vissa byggnadsåtgärder i anledning av flygvapnets utökning erforderliga. Härom och i fråga om den nya centrala flygverkstadens byggnadsfråga har utredningen anfört bland annat följande:

Centrala flygverkstäderna äro förlagda, en till Malmen och en till Västerås. Såsom i annat sammanhang framhållits äro dessa verkstäder beräknade för en flygvapenorganisation om endast sju flygflottiljer och en flygkrigsskola. De centrala flygverkstädernas organisation och omfattning svara sålunda icke mot de krav, som måste ställas på desamma i den nuvarande flygvapenorga-

nisationen, och än mindre sedan flygvapnet nått den omfattning utredningen föreslår. De båda ovan nämnda verkstäderna böra därför utbyggas och dessutom bör en ny central flygverkstad tillkomma. Beräkningen av de centrala flygverkstädernas storlek har grundats dels på det beräknade antalet flygtimmar, dels på flygmaterielens karaktär samt hittills föreliggande erfarenheter angående behov av översyner och reparationer. Gränsen för de båda nuvarande verkstädernas storleksordning bestämmes med hänsyn dels till att en lämplig arbetsfördelning mellan de olika verkstäderna erhålles, dels till lokala förhållanden och utrymmesskäl samt strävan att ur luftskyddssynpunkt icke åstadkomma för stor anhopning av byggnader.

Den nya centrala flygverkstadens tillkomst förutsätter att helt nytt verkstadsetablissemang uppföres. Till vilken plats denna verkstad skall förläggas är för närvarande icke möjligt att avgöra. Undersökningar härom pågå inom flygvapnet och såsom alternativa platser hava nämnts Örebro, Eskilstuna, Arboga och Köping. Strategiska, industriella, ekonomiska och kommunikationssynpunkter böra bland annat bliva avgörande för val av plats.

Centrala flygverkstaden å Malmen jämte försökscentral. Försvarsutredningen har beräknat kostnaderna för såsom erforderliga ansedda byggnadsåtgärder för centrala flygverkstaden å Malmen jämte i anslutning till densamma förlagd försökscentral till 4,457,000 kronor, varav 45,000 kronor belöpa på markförvärf för försökscentralen (jfr tablån å sid. 719 f. i betänkandet).

Här må framhållas, att *flygförvaltningen* i sin skrivelse den 30 augusti 1941 anmälde behov av utvidgning av de befintliga centrala flygverkstäderna. Vad beträffar centrala flygverkstaden å Malmen anförde flygförvaltningen därvid bland annat följande:

Administrationsbyggnaden vore otillräcklig. Enär tillbyggnad av flera skäl vore olämplig, föresloges uppförande av en ny administrationsbyggnad. Nuvarande administrationsbyggnad och ritkontor borde ombyggas och inredas till vissa expeditionslokaler och tjänsterum samt till markenterybyggnad för arbetare och tjänstemän. Byggnad för finmekanisk verkstad, instrumentprovningsavdelning och elektrisk verkstad föresloges komma till utförande. Inrättande av dessa vore ofrånkomligt med hänsyn till den alltmer ökade omfattning, i vilken elektrisk materiel förekomme å alla flygplantyper. Verkstäderna vore avsedda att skapa vissa relativt begränsade möjligheter att verkställa undersökningar, provningar och iordningställande av dylik materiel. Ny motorverkstad föresloges komma till utförande. Det utrymme för motoravdelning, som funnes tillgängligt, utgjorde endast ungefär hälften av vad som erfordrades för avdelningen för att denna skulle kunna effektivt utföra det antal motoröversyner och motorreparationer, varmed man måste räkna från och med budgetåret 1942/43. Tillbyggnad till befintlig motorverkstad vore olämplig ur driftsynpunkt och med hänsyn till brandrisk.

Nuvarande motorverkstaden borde inrättas till propellerverkstad samt till inventarieförråd och verktygsförråd. Vissa om- och tillbyggnadsarbeten för materialprovningsavdelningen hade visat sig nödvändiga med hänsyn till att dess arbetsuppgifter inom den närmaste tiden komme att väsentligt utökas. Materialprovningsavdelningen kunde lämpligen disponera det nuvarande ritkontoret, varvid endast en mindre tillbyggnad skulle behöva utföras. I samband med uppförandet av de föreslagna byggnaderna måste vissa planerings-, väg- och stängselarbeten utföras samt avlopps-, vatten- och värmelednings-

systemet, inkluderande även yttre ledningar, kompletteras. Vidare måste det elektriska distributionssystemet kompletteras varjämte varningsljus m. m. erfordrades. Genom vattenledningssystemets omläggning, vilket för närvarande vore under utförande, bleve det befintliga vattentornet icke längre erforderligt. Som detsamma utgjorde en alltför god orienteringspunkt, borde det rivas.

Kostnaderna för dessa byggnadsföretag har flygförvaltningen beräknat till belopp, som framgå av skrivelsen.

Samtliga dessa byggnadsarbeten vid flygverkstaden å Malmen har *försvarsutredningen* upptagit i sina kostnadsberäkningar. De av utredningen angivna kostnaderna för de olika byggnadsföretagen ansluta sig till flygförvaltningens beräkningar.

För uppförande å Malmen i anslutning till centrala flygverkstaden därstädes av nya byggnader för flygvapnets försökscentral har riksdagen anvisat tillhoppa 903,200 kronor. Jämte det flygförvaltningen till åtlydnad av givet uppdrag med skrivelse den 2 oktober 1941 inkommit med förslag till användning av ifrågavarande medel har flygförvaltningen anmält, att de till försökscentralens byggnader avsedda medlen icke längre försloge för ändamålet, främst på grund av att byggnadsetablisementet för att icke hindra en nödvändig utvidgning av flygfältet å Malmen måste förläggas till annan och längre bort från flygfältet belägen plats än den som ursprungligen avsetts för ändamålet. På given anledning inkom flygförvaltningen sedermera i skrivelse den 17 november 1941 med uppgift å byggnadsåtgärder, som för kostnadernas bibehållande inom ramen för anvisade medel måste tills vidare uteslutas ur byggnadsprogrammet eller utföras i allenast begränsad omfattning. Bland åtgärder, som sålunda icke skulle utföras, hade upptagits hårdgjorda uppställningsplaner och utrullningsbanor för flygplan, förvaringsskjul för flygplan, källare för förvaring av bomber och ammunitionseffekter, förvärv av mark för förhindrande av olämplig bebyggelse i försökscentralens närhet, stängselanordningar samt reningsanläggning för avloppsvatten. Genom beslut den 28 november 1941 fastställde Kungl. Maj:t ritningar till försökscentralen i dess nya av flygförvaltningen föreslagna läge att i huvudsak lända till efterrättelse. Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att, därest så erfordrades, sådana ytterligare inskränkningar i byggnadsprogrammet skulle vidtagas, att kostnadsramen, 903,200 kronor, kunde bevaras, dock att därigenom det med anstalten avsedda ändamålet icke finge äventyras.

I sitt förslag till byggnadsåtgärder för försökscentralen har *försvarsutredningen* upptagit samtliga de markförvärv och byggnadsarbeten för försökscentralen, som enligt vad i det föregående anförts flygförvaltningen med hänsyn till angelägenheten att hålla kostnaderna inom ramen för anvisade medel funnit böra utgå ur det framlagda byggnadsprogrammet för centralen. Kostnaderna överensstämma helt med flygförvaltningens beräkningar, med undantag för bombförrådet, för vilket utredningen upptagit lägre belopp än vad flygförvaltningen beräknat erforderligt.

I sin förutnämnda skrivelse den 24 februari 1942 har *flygförvaltningen* före-

slagit uppförande vid verkstaden av en sopförbränningsanläggning, kostnadsberäknad till 5,000 kronor.

Departements-
chefen.

Här må till en början erinras, att medel för komplettering av normalskyddsrum, för vilket ändamål utredningen upptagit 60,000 kronor, redan anvisats av riksdagen (prop. 1942: 2, riksdagens skrivelse nr 23). Vidare får jag framhålla, att jag i försvarspropositionen räknat med att för tjänstebostäder under femårsperioden 1942/43—1946/47 erfordras 898,500 kronor i stället för det av utredningen beräknade beloppet, 1,797,000 kronor. Kostnaderna för verkstaden med försökscentral skulle sålunda, om medel beräknas jämväl för en sopförbränningsanläggning, kunna uppskattas till $(4,457,000 - 60,000 - 898,500 + 5,000 =)$ i runt tal 3,500,000 kronor. En minskning av posten till oförutsedda utgifter torde emellertid även kunna vidtagas, varför medelsbehovet under femårsperioden skulle kunna uppskattas till 3,450,000 kronor. Mot en utbyggnad inom denna anslagsram har jag i princip intet annat att erinra än att kostnaderna för försökscentralen böra begränsas inom den anslagsram, som bestämts genom Kungl. Maj:ts beslut den 28 november 1941. En bedömning av byggnadsprogrammet i detalj torde emellertid i nu förevarande sammanhang icke vara erforderlig i vidare mån än vad gäller de arbeten, för vilka medel erfordras intill den 1 juli 1943. En prövning av behovet av de olika företagen har givit vid handen, att medelsanvisningen för närvarande kan begränsas till 2,200,000 kronor, varav å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår böra anvisas 100,000 kronor och å riksstaten för nästa budgetår 2,100,000 kronor.

Vad särskilt angår tjänstebostäder, förutsätter jag, att medel för detta ändamål icke komma att ställas till förfogande, förrän den av mig förordade utredningen i tjänstebostadsfrågan slutförts.

Centrala flygverkstaden i Västerås. Försvarsutredningen har beräknat kostnaderna för byggnadsarbeten vid denna verkstad och dess filial i Hässlö till 3,660,000 kronor enligt en å sid. 720 i betänkandet införd tablå. Av detta belopp belöpa 30,000 kronor på markförvärv för tjänstebostäder i Hässlö.

I sin skrivelse den 30 augusti 1941 hade *flygförvaltningen* föreslagit utvidgning av centrala flygverkstaden i Västerås och därvid anfört bland annat i huvudsak följande:

Mellan filialen i Hässlö och huvudverkstaden i Västerås vore breddning av befintlig väg erforderlig. För närvarande måste flygplanen nedmonteras för transport, vilket givetvis vore till stort förfång. I de beräknade kostnaderna härför, 110,000 kronor, inginge breddning av vägen, flyttning av elektriska ledningar, viss omläggning invid bebyggelse, röjning och marklösen. Vissa planerings- och ytbeläggningsarbeten vore erforderliga vid huvudverkstaden, bland annat för att förhindra grus och sand att inkomma i verkstaden. Devieringsbana för sjöflygplan borde anläggas vid huvudverkstaden. Det nuvarande virkesförrådet, som vore otillräckligt, kunde ej utvidgas och vore i sitt nuvarande läge mindre lämpligt ur brandsynpunkt, varför nytt virkesförråd borde utföras. Den nuvarande platsen för garaget, vilket vore inrymt i förrådsbyggnaden, vore med hänsyn till de stora värden, som förvarades i förrådet, speciellt

på grund av gengasdriften, att betrakta såsom direkt farlig. Enär dessutom ökade garageutrymmen vore nödvändiga, föresloges uppförande av nytt garage, vilket jämväl skulle inrymma förråd för gengasbränsle samt tvättnings- och slagningsplats. I kontorsbyggnaden befintligt ritkontor vore numera för litet och borde utökas. Vid befintlig verkstadsbyggnad erfordrades en bod för uppläggning och uppsamling av skrot. Radio- och instrumentverkstaden vore i behov av ökat utrymme.

Vid filialen å Hässlö saknades sprutmålningsverkstad. Målning kunde icke ske i monteringshallen under pågående arbete, varför målning på övertid hittills måst tillgripas. Sedan under uppförande varande tillbyggnad tagits i bruk, komme målningsarbetet att få sådan omfattning, att ett flygplan ständigt vore under målning. Särskild sprutmålningsverkstad måste därför komma till uppförande. Centralförråd för flygplan erfordrades nu vid flygverkstadens filial å Hässlö med hänsyn till leveransernas väntade omfattning under budgetåret 1942/43. Vid filialen erfordrades dessutom skrotbod, garage, inventarieförråd och skjul för begagnade oljor och skjul för avfall.

I sitt betänkande har *försvarsutredningen* beräknat medel för samtliga av flygförvaltningen föreslagna byggnadsföretag utom för devieringsbana, skrotbod och breddning av väg till Hässlö. I sin förenämnda skrivelse den 24 februari 1942 har emellertid *flygförvaltningen* ansett medel böra beräknas jämväl för dessa ändamål, för vilka kostnaderna uppskattats till respektive 8,000 kronor, 15,000 kronor och 110,000 kronor ävensom för ordnande av en sopförbränningsanläggning, kostnadsberäknad till 5,000 kronor.

I försvarspropositionen har jag för tjänstebostäder vid huvudverkstaden och vid filialen i Hässlö räknat med att under femårsperioden endast hälften av det för ändamålet av försvarsutredningen beräknade beloppet eller 1,069,500 kronor skall komma att erfordras. Vid bifall till utredningens förslag i övrigt med de av flygförvaltningen föreslagna ändringarna samt med beaktande av att medel för skyddsrum och skjutbana, av utredningen upptagna till 60,000 kronor och 80,000 kronor, redan anvisats eller äskats av riksdagen (proposition 1942: 2 respektive statsverkspropositionen), kunna kostnaderna för femårsperioden minskas med $(1,069,500 + 60,000 + 80,000 - 110,000 - 8,000 - 15,000 - 5,000 =)$ 1,071,500 kronor jämte administrationskostnader, 65,000 kronor, till $(3,660,000 - 1,071,500 - 65,000 =)$ i runt tal 2,525,000 kronor. Mot en utbyggnad av verkstaden inom sistnämnda kostnadsram har jag i huvudsak intet att erinra.

Departements-
chefen.

Emellertid torde det vara tillräckligt, om för ändamålet för budgetåret 1942/43 anvisas ett belopp av 1,400,000 kronor för arbetenas igångsättande. Detta belopp innefattar icke kostnader för markförvärv, vilka icke synas böra bestridas under ifrågakvarande budgetår.

Ny central flygverkstad. Försvarsutredningen har beräknat kostnaderna för en ny central flygverkstad till 10,155,000 kronor enligt en tablå, inörd å sid. 721 i betänkandet. Av detta belopp belöpa 950,000 kronor på markförvärv.

Flygförvaltningen har i sin skrivelse den 24 februari 1942 anført, att ytterligare 160,000 kronor komme att erfordras, därest provbocksanläggningarna skulle erhålla samma storlek som vid de båda nu befintliga verkstäderna.

Departements-
chefen.

Såsom jag tidigare framhållit är jag icke nu i tillfälle att framlägga förslag beträffande den nya verkstadens förlägningsplats. Enligt vad jag inhämtat äro emellertid de inom flygförvaltningen pågående undersökningarna härom i det närmaste slutförda, varför förslag i ämnet från flygmyndigheterna inom kort kan förväntas. Till frågan om medelsbehovet för denna verkstadsanläggning torde jag få återkomma så snart nämnda förslag föreligger.

Centralförråden. I försvarspropositionen har jag förordat, att vid flygvapnet inrättas en i anslutning till försvarsutredningens förslag i ämnet utformad centralförrådsorganisation, innefattande förråd för flygmateriel, för vapenmateriel och för intendenturmateriel.

Försvarsutredningen har enligt tre tablåer å sid. 722 f. i betänkandet beräknat medelsbehovet för förrådens utbyggnad till sammanlagt 1,946,000 kronor, varav för flygmaterieförråden 1,622,000 kronor, för vapenmaterieförråden 244,000 kronor och för intendenturmaterieförrådet 80,000 kronor.

En på mitt uppdrag av *ordföranden i 1940 års militära byggnadsutredning* företagen undersökning angående utnyttjandet av Västmanlands flygflottiljs etablissemang för flygvapnets skolors behov har, såsom jag tidigare vid behandlingen av medelsbehovet för nämnda flottilj anført, givit vid handen, att centralförrådet för intendenturmateriel åtminstone tillsvidare bör förläggas på annat sätt än försvarsutredningen föreslagit.

Departements-
chefen.

Mot en utbyggnad av centralförråden för flyg- och vapenmateriel i huvudsaklig överensstämmelse med försvarsutredningens förslag torde intet vara att erinra. Vad åter angår centralförrådet för intendenturmateriel synes med hänsyn till vad som framkommit vid den av mig föranstaltade ytterligare utredningen frågan om huru förrådet skall anordnas kräva ytterligare överväganden. Med medelsanvisning för sistnämnda ändamål synes därför böra tills vidare anstå. Kostnadsberäkningarna för de övriga förråden torde kunna godtagas.

Med hänsyn till angelägenheten av att förrådsorganisationen snarast utbygges i erforderlig omfattning finner jag mig böra föreslå, att en del av det av utredningen beräknade beloppet redan nu ställes till Kungl. Maj:ts förfogande, att av Kungl. Maj:t anlitas för påbörjande av de mest brådskande byggnadsarbetena. I sådant hänseende föreslår jag, att för budgetåret 1942/43 anvisas ett belopp av 500,000 kronor.

C. Vissa utbildningsanstalter.

Flygvapnets underofficers-, signal- och tekniska skolor. För dessa skolor, som förutsatts skola förläggas till Västmanlands flygflottiljs nuvarande etablissemang i Västerås, har *försvarsutredningen* upptagit 646,000 kronor i byggnadskostnader (sid. 718 i betänkandet). I sin förutnämnda promemoria den 7 mars 1942 har *ordföranden i 1940 års militära byggnadsutredning*, som på mitt uppdrag verkställt undersökning på platsen av skolornas förlägningsfråga, anført, att de av försvarsutredningen upptagna kostnaderna för renovering av underofficers- och manskapsmässarna, matinrättning samt

gymnastiksal och badinrättning borde gäldas av underhållsmedel, enär byggnaderna vore i relativt gott stånd. Slutbeloppet för etablissemangets omändring till skollokaler borde emellertid kvarstå oförändrat, enär vissa övriga poster förefölle att vara relativt lågt beräknade.

Frågan om det lämpligaste sättet för utnyttjande för skolornas del av det nuvarande kasernetablissemanget för Västmanlands flygflottilj efter flottiljens utflyttning till Hässlö synes tarva ytterligare överväganden. Jag förutsätter, att flygförvaltningen vid avgivande av förslag till de omändringsarbeten, som erfordras för skolornas del, särskilt beaktar den möjlighet till kostnadsbesparing, som kan stå att vinna.

För här ifrågavarande omändringsarbeten beräknar jag icke några medel i detta sammanhang.

Departements-
chefen.

D. Eskaderstaber och flygbasområdesstaber.

Försvarsutredningen har beräknat tillhoppa 345,000 kronor för anordnande av tjänstelokaler för flygeskaderstaber och flygbasområdesstaber (jfr tablå å sid. 696 i betänkandet). I en den 6 mars 1942 dagtecknad promemoria har ordföranden i 1940 års militära byggnadsutredning anmält, att kostnaderna för anordnande och inredning av lokaler för första, tredje och fjärde flygeskaderstaberna samt för östra flygbasområdesstaben, vilka äro de som först behöva erhålla lokaler, inräknats i det kostnadsbelopp, som av 1940 års civila byggnadsutredning upptagits för flygledningens ämbetsbyggnad i Stockholm.

Med hänsyn bland annat till vad i nämnda promemoria anförts torde för här ifrågavarande ändamål medel för närvarande icke behöva anvisas.

Departements-
chefen.

E. Övningsplatser och krigsflygfält.

Flygvapnets övningsplatser. Försvarsutredningen har föreslagit vissa kompletterande byggnads- och flygfältsarbeten vid flygvapnets övningsplatser, vilka enligt en tablå å sid. 723 ff. i betänkandet kostnadsberäknats till 1,644,000 kronor. Av kostnaderna belöpa 106,000 kronor på markförvärv.

Utöver dessa byggnadsåtgärder har emellertid flygförvaltningen i skrivelsen den 30 augusti 1941 hemställt om medel för istandsättningsarbeten å Fårösunds sjöflygstation och därvid anført i huvudsak följande:

Genom brev den 8 december 1939 hade Kungl. Maj:t ställt 100,000 kronor till flygförvaltningens förfogande bland annat för istandsättningsarbeten å Fårösunds sjöflygstation. Sedan arbetena i enlighet med de tilldelade anslagen avslutats och vissa ytterligare renoveringsåtgärder med anlitande av ordinarie underhållsmedel verkställt, återstode en del istandsättningsarbeten, vilka icke kunde utföras med till flygförvaltningens förfogande stående medel, men vilka borde verkställas under kommande budgetår. Dessa arbeten, som utgjordes av revetering av officersbyggnaden, påläggande av tegeltak å kasernbyggnaden m. m., hade av flygförvaltningen kostnadsberäknats till 53,000 kronor, vartill komme för administration och oförutsedda utgifter 3,000 kronor, eller tillhoppa 56,000 kronor.

Jag tillstyrker, att de av försvarsutredningen förordade ändrings- och nybyggnadsarbetena vid övningsplatserna ävensom de av flygförvaltningen före-

Departements-
chefen.

slagna ytterligare istandsättningsarbetena vid Färösund utföras. Dock synes med utförandet av förrädsbyggnad och garage vid Bodens övningsfält böra tills vidare anstå. Med hänsyn härtill beräknar jag kostnaderna till i runt tal 1,540,000 kronor, vilket belopp synes böra anvisas för budgetåret 1942/43. Av det av mig förordade anslaget belöper som nämnts ett belopp av 106,000 kronor på markförvärv.

Krigsflygfälten. För anläggning och utvidgning av krigsflygfält, anläggning av permanentbanor på dessa samt för iordningställande av baracker och tjänstebostäder för tillsynsmän vid krigsflygfält har *försvarsutredningen* i enlighet med kostnadsberäkningar, för vilka närmare redogjorts i en särskild del av betänkandet, upptagit ett belopp av 7,764,000 kronor, därav 420,000 kronor belöpa å markförvärv.

Departements-
chefen.

Av dessa medel, vilka jag funnit vara erforderliga redan under första delen av uppsättningsperioden, torde 300,000 kronor böra anvisas å tilläggsstat till innevarande budgetårs riksstat samt 5,500,000 kronor för budgetåret 1942/43. Jag vill anmärka, att i dessa kostnader för krigsflygfält även ingå medel för anläggning av ett flygfält, som i enlighet med vad i försvarspropositionen å sid. 630 anförts vid behov kan utnyttjas för en sjunde jaktflottilj.

F. Sammanfattning.

I enlighet med vad sålunda anförts beräknar jag medelsbehovet för byggnadsarbeten m. m. vid flygvapnet enligt följande:

	Å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1941/42	För budgetåret 1942/43
Västmanlands flygflottilj	200,000	1,500,000
Roslagens flygflottilj	150,000	750,000
Östgöta flygflottilj	100,000	700,000
Jämtlands flygflottilj	100,000	900,000
Krigsflygskolan	—	400,000
Västgöta flygflottilj	100,000	1,200,000
Skaraborgs flygflottilj	300,000	1,400,000
Svea flygflottilj	150,000	1,250,000
Göta flygflottilj	300,000	1,200,000
Södermanlands flygflottilj	—	900,000
Kalmar flygflottilj	400,000	880,000
Bråvalla flygflottilj	200,000	4,800,000
Hallands flygflottilj	70,000	1,600,000
Hälsinge flygflottilj	—	1,000,000
Upplands flygflottilj	—	5,000,000
Blekinge flygflottilj	—	2,600,000
Flygkadettskolan	—	1,600,000
Norrbottnens flygbaskår	—	2,000,000
Centrala flygverkstaden å Malmen jämte försökscentralen	100,000	2,100,000
Centrala flygverkstaden i Västerås med filial vid Hässlö	—	1,400,000
Centralförråden	—	500,000
Flygvapnets övningsplatser	—	1,540,000
Flygvapnets krigsflygfält	300,000	5,500,000
Summa kronor	2,470,000	40,720,000
Summa summarum		43,190,000

De anslag, som på grundval av dessa beräkningar böra anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår och å riksstaten för nästa budgetår, torde böra bestämmas till i avrundade tal 2,500,000 kronor respektive 40,700,000 kronor. Beträffande anslagens disposition torde få gälla vad i det föregående anförts beträffande motsvarande anslag för armén och marinen.

Jag vill erinra, att, utöver angivna belopp, medel komma att erfordras under denna första del av femårsperioden jämväl för påbörjande av nytt etablissement för nuvarande Tionde flygflottiljen och för den nya flygverkstaden samt till markförvärv för Hallands, Hälsinge och Upplands flygflottiljer. De ytterligare kostnader, som härigenom uppstå, kunna uppskattas till omkring 8,000,000 kronor. Till dessa anslagsfrågor torde jag få framdeles återkomma.

Hemställen.

Vid bifall till vad av mig sålunda föreslagits böra anslag anvisas å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår respektive å riksstaten för budgetåret 1942/43 på sätt framgår av följande tabell, i vilken till jämförelse upptagits motsvarande i statsverkspropositionen beräknade belopp:

	I statsverkspropositionen beräknat belopp	Av departementschefen förordad medelsanvisning		
		å tilläggsstat för budgetåret 1941/42	å riksstaten för budgetåret 1942/43	Summa
Arméförvaltningens delfond	31,000,000	4,800,000	40,000,000	44,800,000
Marinförvaltningens "	7,500,000	950,000	9,350,000	10,300,000
Flygförvaltningens "	50,000,000	2,500,000	40,700,000	43,200,000
Summa	88,500,000	8,250,000	90,050,000	98,800,000

Utöver dessa äskanden torde emellertid, såsom av det sagda redan framgår, böra senare under riksdagen framläggas vissa ytterligare medelsäskanden för innevarande och nästa budgetår, särskilt för flygvapnets del.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond till *Vissa byggnadsarbeten m. m.* anvisa följande *reservationsanslag*, nämligen

dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42

under arméförvaltningens delfond 4,800,000 kronor,

under marinförvaltningens delfond 950,000 kronor,

under flygförvaltningens delfond 2,500,000 kronor,

dels ock å riksstaten för budgetåret 1942/43

under arméförvaltningens delfond 40,000,000 kronor,

under marinförvaltningens delfond 9,350,000 kronor,

under flygförvaltningens delfond 40,700,000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Berglund.

Bilaga I.

Byggnadsföretag för armén.

Ä n d a m å l	Av 1941 års försvars- utredning (militär myn- dighet) föreslaget belopp	Av departements- chefen preliminärt beräknat belopp	1941/42	1942/43	Senare budgetår under femårs- perioden
A. Byggnadsåtgärder, betingade av försvarsutredningens förslag.					
<i>Nya etablissemang.</i>					
Norrbottens regementes jägar- bataljon	1,980,000	2,175,000	—	500,000	1,675,000
Göta pansarlivgardes till Got- land förlagda kompani	950,000	950,000	—	500,000	450,000
Wendes artilleriregementes förläggning vid Norra Åsum	11,680,000	10,500,000	—	2,000,000	8,500,000
Nytt artilleriregemente (A 9) ..	10,190,000	10,075,000	—	2,000,000	8,075,000
Stockholms luftvärnsregemen- tes till Gotland förlagda batteri	800,000	800,000	—	300,000	500,000
Göteborgs luftvärnsskär	5,160,000	5,080,000	—	2,000,000	3,080,000
Luleå luftvärnsskär	5,680,000	5,600,000	—	2,000,000	3,600,000
Luftvärnsmobiliseringscentral	240,000	240,000	50,000	190,000	—
Mobiliseringscentral för Svea ingenjörkår	250,000	250,000	50,000	200,000	—
Mobiliseringscentral för Göta ingenjörkår	460,000	460,000	—	460,000	—
Mobiliseringscentral för Göta ingenjörkår	250,000	250,000	50,000	200,000	—
Signalregementets till Skövde förlagda kompani	1,100,000	1,100,000	50,000	500,000	550,000
Göta trängkårs till Nora för- lagda kompani	1,690,000	1,690,000	—	690,000	1,000,000
Två mobiliseringscentraler för Svea trängkår	700,000	700,000	—	700,000	—
En mobiliseringscentral för Göta trängkår	320,000	320,000	—	320,000	—
Två mobiliseringscentraler för Norrlands trängkår	800,000	800,000	—	800,000	—
Två mobiliseringscentraler för Skånska trängkåren	650,000	650,000	—	650,000	—
Stabsmobiliseringscentral i Östersund	310,000	900,000	250,000	650,000	—
Stabsmobiliseringscentral i Skövde	120,000				
Stabsmobiliseringscentral i Stockholm	130,000				
Stabsmobiliseringscentral i Karlstad	300,000				
Stabsmobiliseringscentral i sjätte militärområdet	50,000				
Förrädsbyggnader för terri- toriella förband	¹⁾ 12,800,000	¹⁾ 9,800,000	800,000	4,200,000	4,800,000
Summa	—	—	1,250,000	18,860,000	—

¹⁾ Inklusive markförvärv.

Ä n d a m å l	Av 1941 års försvars- utredning (militär myn- dighet) föreslaget belopp	Av departements- chefen preliminärt beräknat belopp	1941/42	1942/43	Senare budgetår under femårs- perioden
<i>Tillbyggnad av kaserner.</i>					
Livgrenadjärregementet (I 4) ..	216,000	216,000	650,000	5,605,000	2,423,000
Södra skånska infanterirege- mentet (I 7)	575,800	575,000			
Gotlands infanteriregemente (I 18)	718,200	718,000			
Norrlands dragonregemente (K 4)	583,000	583,000			
Skånska pansarregementet (P 2)	1,011,700	1,012,000			
Smålands artilleriregemente (A 6)	1,054,500	1,055,000			
Gotlands artillerikår (A 7)	741,000	741,000			
Karlsborgs luftvärnsregemente (Lv 1)	465,000	465,000			
Östgöta luftvärnsregemente (Lv 2)	1,365,000	1,365,000			
Svea ingenjörkår (Ing 1)	291,000	291,000			
Göta ingenjörkår (Ing 2)	141,000	141,000			
Signalregementet (S 1)	255,000	255,000			
Svea trängkår (T 1)	370,000	370,000			
Göta trängkår (T 2)	240,000	240,000			
Norrlands trängkår (T 3)	160,000	160,000			
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter, cirka 6 % å beräknade kostnader	(540,000)	491,000			
Summa	—	—	650,000	5,605,000	—
<i>Barackbyggnader.</i>					
Värmlands regemente (I 2) ..	40,000	2,800,000	800,000	2,000,000	—
Livregementets grenadjärer (I 3)	170,000				
Jämtlands fältjägarregemente (I 5)	110,300				
Norra skånska infanterirege- mentet (I 6)	44,700				
Södra skånska infanterirege- mentet (I 7)	62,700				
Upplands regemente (I 8)	47,000				
Jönköpings-Kalmar regemente (I 12)	100,000				
Dalregementet (I 13)	271,700				
Hälsinge regemente (I 14)	127,000				
Hallands regemente (I 16)	166,300				
Bohusläns regemente (I 17) ..	39,000				
Gotlands infanteriregemente (I 18)	87,800				
Västerbottens regemente (I 20)	126,500				
Västernorrlands regemente (I 21)	183,300				
Göta pansarlivgarde (P 1), ett kompani å Gotland	19,000				
Wendes artilleriregemente (A 3)	209,000				
Norrlands artilleriregemente (A 4)	248,300				
Gotlands artillerikår (A 7)	25,400				

Ä n d a m å l	Av 1941 års försvars- utredning (militär myn- dighet) föreslaget belopp	Av departements- chefen preliminärt beräknat belopp	1941/42	1942/43	Senare budgetår under femårs- perioden
Bodeus artilleriregemente (A 8)	152,800				
Karlsborgs luftvärnsregemente (Lv 1).....	13,000				
Ett luftvärnsbatteri å Gotland	35,600				
Signalregementets kompani i Boden (S 1 B).....	65,600				
Signalregementets kompani i Skövde (S 1 Sk).....	47,500				
Göta trängkårs kompani i Nora (T 2 N)	57,500				
Norrlands trängkår (T 3)	57,000				
Skånska trängkåren (T 4)	140,000				
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter, cirka 6 % å beräknade kostnader	159,400				
Summa	—	—	800,000	2,000,000	—
<i>Garagebyggnader.</i>					
Värmlands regemente (I 2) ..	179,200	179,000			—
Livgrenadjärregementet (I 4)	179,200	179,000			—
Norra skånska infanterirege- mentet (I 6)	—	179,000			—
Södra skånska infanterirege- mentet (I 7)	536,500	95,000			—
Hallands regemente (I 16)....	—	179,000			—
Gotlands infanteriregemente (I 18).....	34,200	34,000			—
Skånska pansarregementet (P 2)	2,385,500	2,386,000			886,000
Södermanlands pansarrege- mente (P 3).....	1,316,000	1,316,000	800,000	5,490,000	—
Skaraborgs pansarregemente (P 4).....	1,441,600	1,442,000			—
Smålands artilleriregemente (A 6).....	221,200	221,000			—
Gotlands artillerikår (A 7)....	40,300	40,000			—
Signalregementet (S 1 S)	420,000	420,000			—
Norrlands trängkår (T 3)	63,000	63,000			—
Skånska trängkåren (T 4)	87,400	87,000			—
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter, cirka 6 % å beräknade kostnader	444,800	410,000			54,000
Summa	—	—	800,000	5,490,000	—
<i>Exercisbyggnader.</i>					
Dalregementet (I 13) och Häl- singe regemente (I 14)	367,600	368,000			
Gotlands infanteriregemente (I 18).....	166,200	166,000			
Norrlands artilleriregemente (A 4) och Norrbottens artil- lerikår (A 5)	367,600	368,000			
Gotlands artillerikår (A 7)....	166,200	166,000	245,000	1,080,000	
Norrlands trängkår (T 3)	—	184,000			
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter, cirka 6 % å beräknade kostnader	(64,000)	(73,000)			
Summa	—	—	245,000	1,080,000	—

Ä n d a m å l	Av 1941 års försvars- utredning (militär myn- dighet) föreslaget belopp	Av departements- chefen preliminärt beräknat belopp	1941/42	1942/43	Senare budgetår under femårs- perioden
<i>Särskilda byggnadsbehov.</i>					
Krigsskolan, Karlberg	90,000	90,000	—	90,000	—
Infanteriskjutskolan, Rosers- berg	850,000	850,000	—	400,000	450,000
Artilleriskjutskolan, Skillinga- ryd	940,000	920,000	—	400,000	520,000
Luftvärnsskjutskolan, Vaddö Infanteriets och kavalleriets officersaspirantskola, Karl- stad	780,000	780,000	—	300,000	480,000
1,420,000	1,420,000	—	600,000	820,000	
Gudhems remontdepå	100,000	100,000	20,000	80,000	—
Försvarsväsendets läroverk, Uppsala	1,750,000	1,750,000	—	750,000	1,000,000
Verkstäder vid Skånska pansar- regementet och Söder- manlands pansarregemente	2,000,000	2,000,000	200,000	800,000	1,000,000
Summa	—	—	220,000	3,420,000	—
B. Av armeförvaltningen förelagda byggnadsarbeten m. m.					
Ordnande av förläggningen vid Grytans skjutfält	1,010,000	(1,010,000)	50,000	150,000	(810,000)
Ombyggnad av matinträtnin- gen vid Norrbottens rege- mente	600,000	600,000	100,000	500,000	—
Ombyggnad av matinträtnin- gen å Marna skjutfält	190,000	190,000	90,000	100,000	—
Marketeriberbyggnad m. m. å Revingehed	730,000	730,000	130,000	600,000	—
Ordnande av kraftförsörjningen vid Hälsinge och Älvsborgs regementen	45,000	45,000	45,000	—	—
Utvidgning av vattenverken i Boden och Karlsborg	1,150,000	1,150,000	—	400,000	750,000
Istandsättning av vattenled- ningsnätet m. m. vid Göta artilleriregemente	110,000	110,000	50,000	60,000	—
Vattenreningsfilter vid infan- teriskjutskolan	45,000	45,000	45,000	—	—
Vissa sjukhuslokaler på Got- land	312,500	312,500	—	312,500	—
Ordnande av förläggningen vid ridskolan	945,000	818,000	150,000	668,000	—
Ordnande av förläggningen för arméhundgården och armé- hundskolan	407,000	423,000	150,000	273,000	—
Nybyggnad för de militära hög- skolorna. Nybyggnad för krigsarkivet	(3,450,000)	(3,450,000)	—	500,000	(2,950,000)
Summa	—	—	810,000	3,563,500	—
Summa summarum	—	—	4,775,000	40,018,500	—

Ä n d a m å l	Av 1941 års försvars- utredning (militär myn- dighet) föreslaget belopp	Av departements- chefen preliminärt beräknat belopp	1941/42	1942/43	Senare budgetår under femårs- perioden
C. Vissa av arméförvalt- ningen föreslagna, ej upp- tagna äskanden.					
Ordnande av förläggningen vid Rinkaby skjutfält.....	580,000	—	—	—	—
Modernisering av tjänstebo- städer	1,000,000	—	—	—	—
Ordnande av förläggningen vid krigsskolan	680,000	—	—	—	—
Ny kasernbyggnad vid Värm- lands regemente	1,200,000	—	—	—	—
Ny stabbsbyggnad i Östersund	750,000	—	—	—	—
Ändringsarbeten inom militär- stabsbyggnaden i Stockholm	33,000	—	—	—	—
Samlingslokal inom Bodens fästning	210,000	—	—	—	—
Exercishus i Boden för Norr- bottens regemente	170,000	—	—	—	—
Om- och tillbyggnad av gym- nastikhus vid Norrbottens regemente	85,000	—	—	—	—
Om- och nybyggnad av stallar vid Hälsinge och Väster- norrlands regementen samt Bodens ingenjörkår och Svea trängkår	365,000	—	—	—	—
Bostadshus vid förrådsbyggnad- en vid Örby	50,000	—	—	—	—
Utbyggnad av skjutplatsen vid Hästhöjden	845,000	—	—	—	—
Ordnande av förläggningen å Vaddö skjutfält.....	980,000	—	—	—	—
Nybyggnad för avståndsmät- ning vid Karlsborgs luft- värnsregemente.....	40,000	—	—	—	—
Vissa byggnader för Gudhems remontdepå.....	90,000	—	—	—	—
Ordnande av Svea livgardes förläggning å Järvafältet ..	5,000,000	—	—	—	—
Tyganstalt vid Smålands ar- tilleriregemente	600,000	—	—	—	—
Nybyggnadsarbeten för vissa truppförbands tygverkstäder	2,975,000	—	—	—	—
Expeditionsbyggnad å Gotland	395,000	—	—	—	—
Reservkraftanläggningar	195,000	—	—	—	—

Bilaga II.

Av marinförvaltningen framställda, ej upptagna äskanden.

Ä n d a m å l	1941/42	1942/43
Fullträffsäkra skyddstunnlar för lätta fartyg	3,000,000	2,100,000
Anordnande av nytt värmeledningssystem m. m. i tackel- kammарbyggnaden vid Karlskrona örlogsvarv	50,000	
Utrustning för gyroklotverkstäder	80,000	
Fullträffsäkert förvaringsrum för sjöinstrumentförrådet vid Karlskrona örlogsvarv	20,000	80,000
Anordnande av båtbygga vid Kalsholmen invid Karlskrona..		54,000
Anordnande av kaj m. m. vid sjömanskårens kasernområde i Karlskrona		445,000
Vissa moderniseringsarbeten vid Karlskrona örlogsvarv		62,000
Förbättring av verkstadskursens vid ingenjördepartementet vid Karlskrona örlogsvarv maskin- och verktygsutrustning m. m.		55,000
Anordningar för skjutplats vid Karlskrona örlogsvarv	35,000	
Proviantmagasin å Aspö	392,000	
Hamn å Mellsten		
Central värmeledning för kanslibyggnaden, kadettvillan och skolbyggnaden vid Vaxholms kustartilleriregementes för- läggning m. m.	75,000	125,000
Brandskyddsåtgärder och eldsläckningsanordningar m. m. vid Gotlands kustartilleriförsvar i samband med luftskyddets ordnande	215,000	
Utbyggnad av elektriska anläggningarna inom Gotlands kust- artillerikår m. m.	30,000	160,000
Fullträffsäkra lokaler för sjukvårds- och avgasningsändamål..	1,150,000	
Ny sjukhusbyggnad i Fårösund	350,000	

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Allmänna synpunkter</i>	2
<i>Arméförvaltningens delfond</i>	8
A. Byggnadsföretag, betingade av försvarsutredningens förslag	8
Nya etablissemang sid. 9. — Tillbyggnad av kaserner. Barackbyggnader sid. 15. — Garagebyggnader sid. 16. — Exercisbyggnader sid. 16. — Särskilda byggnadsbehov sid. 17.	
B. Av arméförvaltningen föreslagna byggnadsarbeten m. m.	22
C. Sammanfattning	49
<i>Marinförvaltningens delfond</i>	50
A. Vissa för marinen gemensamma byggnadsföretag	50
B. Byggnadsarbeten inom Norrlandskustens marindistrikt	56
C. Byggnadsarbeten inom Ostkustens marindistrikt	56
D. Byggnadsarbeten inom Gotlands marindistrikt	60
E. Byggnadsarbeten inom Sydkustens marindistrikt	60
F. Byggnadsarbeten inom Västkustens marindistrikt	69
G. Administrationskostnader och oförutsedda utgifter	72
H. Sammanfattning	72
<i>Flygförvaltningens delfond</i>	74
A. Flottiljer	75
B. Flygverkstäder	95
C. Vissa utbildningsanstalter	100
D. Eskaderstaber och flygbasområdestaber	101
E. Övningsplatser och krigsflygfält	101
F. Sammanfattning	102
<i>Hemställan</i>	103
<i>Bilaga I.</i> Byggnadsföretag för armén	105
<i>Bilaga II.</i> Av marinförvaltningen framställda, ej upptagna äskanden	110